

Prac. Pomorz.
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050/51

Pom. 09050/1997

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

51

1 I 1997 — 31 XII 1997

TORUŃ 1998

165

I-10165

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

51

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra Mariana Biskupa	5
Wykład prof. dra hab. Leona Winiarskiego „Niebo anno domini 1997”	15
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 25 II 1998 r.	24
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1997	28
Sprawozdanie finansowe Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1997	36
Protokół z posiedzenia Komisji Rewizyjnej w dniu 19 II 1998 r.	39
Zmiany w składzie Towarzystwa	41

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

Dybał B., Forteca Rzeczypospolitej i plan z dziejów budowy fortyfikacji starożytności w Toruniu	43
Ljós S., Akta wizytacji gminnej i infanckiej i kurlandzkiej czyli piltyński	43

TNT
TORUŃ 1998

REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Wojciech Gutowski

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący

Janusz Kryszak

Członkowie

Teresa Karwicka, Ludmila Roszko

Sekretarz Redakcji

Bożena Soltys

ISSN 0371-375x

09050
Czł. Pom.

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

Wydanie I. Ark. wyd. 5,5.

Nakład 650 egz.

E. 1300/89

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

Nr 51

1 I 1997 - 31 XII 1997

SPIS TREŚCI

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra Mariana Biskupa	5
Wykład prof. dra hab. Andrzeja Woszczyka „Niebo anno domini 1997”	15
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzyst- wa Naukowego w Toruniu w dniu 23 II 1998 r.	24
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1997	28
Sprawozdanie finansowe Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1997	36
Protokół z posiedzenia Komisji Rewizyjnej w dniu 19 II 1998 r. ...	39
Zmiany w składzie Towarzystwa	41

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

<i>Dybaś B.</i> , Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów budowy fortyfikacji stałych w państwie polsko-litewskim w XVII wieku	43
<i>Litak S.</i> , Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandz- kiej czyli piltyńskiej z 1761 r.	43

WYDZIAŁ II

<i>Rzetelska-Feleszko E.</i> , Słowiańska przeszłość Pomorza Zachodniego	43
Posiedzenia Komisji Filologicznej	44
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki	44
Posiedzenia Komisji Filozoficznej	46
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	47

WYDZIAŁ III

Posiedzenia Komisji Geograficzno-Geologicznej	48
Posiedzenia Komisji Nauk Medycznych	49

WYDZIAŁ IV

Posiedzenia Komisji Ekonomicznej	50
--	----

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW
WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

W y d z i a ł II

Perzanowski Jerzy	52
Woźniak Michał	56

W y d z i a ł III

Kukier Ryszard	62
Przybylak Rajmund	69
Wydawnictwa Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1998 ...	79

I

DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

w dniu 23 lutego 1998 r.

PRZEMÓWIENIE PREZESA TOWARZYSTWA

PROF. DRA MARIANA BISKUPA

W 123 roku istnienia TNT otwieram doroczne Walne Zgromadzenie, witając przybyłych członków Towarzystwa i gości. Rok miniony mimo nieuniknionych trudności okazał się owocny, zwłaszcza poprzez poczynania wydawnicze oraz pierwsze przygotowania do zbliżającego się jubileuszu naszego 125-letniego istnienia w 2000 r.

Towarzystwo pod koniec 1997 r. liczyło 489 członków, w tym 209 członków wydziałów i 279 zwyczajnych oraz 1 członka wspierającego – Fundację na Rzecz Nauki Polskiej; 2 członków miało tytuł członka honorowego. W poczet członków zwyczajnych przyjęto 13 osób, zmarło 6 członków wydziałów oraz 2 członków zwyczajnych.

Zmarł profesor zwyczajny Andrzej Bukowski, historyk literatury polskiej. Urodził się 30 listopada 1911 r. w Starych Polaszkach, powiat kościerski. Od r. 1923 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Kościerzynie, w którym uzyskał maturę w r. 1931. W latach 1932–1936 studiował na Uniwersytecie Poznańskim filologię polską i germanistykę, uzyskując magisterium za pracę „Życie literackie na Pomorzu w l. 1848–1886”. W latach 1936–1939 był zatrudniony jako pracownik naukowy Rady Zrzeszeń Naukowych, Artystycznych i Kulturalnych Ziemi Pomorskiej, oddany do dyspozycji TNT, które skierowało go do prac bibliotecznych w Książnicy Miejskiej w Toruniu. Redagował też w latach 1936–1938 kwartalnik, potem dwumiesięcznik regionalny „Teki Pomorskie” poświęcony zagadnieniom kulturalnym i sztuce. Od schyłku października 1938 do kwietnia 1939 r. prowadził badania w archiwach Gdańska, Berlina i Królewca.

Okres II wojny światowej spędził w oflagach niemieckich, głównie w Woldenbergu (Dobiegniewie) na Pomorzu Zachodnim, gdzie organizował wykłady powszechne i wykladał historię literatury. W latach 1945–1950 był pracownikiem naukowym Instytutu Bałtyckiego najpierw w Toruniu, potem Bydgoszczy, wreszcie w Gdańsku, zwłaszcza współredagując jego wydawnictwa periodyczne. Doktoryzował się w r. 1948 na Uniwersytecie Poznańskim u prof. Romana Pollaka z tematu „Regionalizm kaszubski. Ruch naukowy, literacki i kulturalny. Zarys monografii historycznej”. Po likwidacji Instytutu Bałtyckiego od r. 1950 pracował w powstałej w Gdańsku Wyższej Szkole Pedagogicznej, od r. 1953 jako kierownik Katedry Historii Literatury. W r. 1955 otrzymał nominację na docenta. W latach 1956–1962 był rektorem WSP. Jednocześnie w latach 1953–1957 pracował jako zastępca profesora w Katedrze Zespołowej Historii Literatury Polskiej na UMK, a od r. 1957 głównie jako kierownik Katedry Literatury XIX i XX w. Od połowy 1959 r. na trwałe związał się z gdańską WSP, dojeżdżając tylko przez kilka lat na zajęcia zlecone do Torunia. W r. 1964 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W r. 1970 został profesorem nowo powstałego Uniwersytetu Gdańskiego, do którego założenia zawsze dążył. Uzyskał w r. 1982 tytuł profesora zwyczajnego, po czym przeszedł na emeryturę. Na Uniwersytecie Gdańskim wykładał głównie historię literatury, choć najchętniej opracowywał zagadnienia historii Pomorza Gdańskiego w XIX stuleciu. Ogłosił szereg prac z tego okresu, przede wszystkim wybór tekstów źródłowych „Pomorze Gdańskie 1807–1850” (r. 1958) oraz monografię „Pomorze Gdańskie w powstaniu styczniowym” (r. 1964). Żywo interesował się też biografistyką, zwłaszcza dotyczącą działaczy kaszubskich z XIX–początków XX stulecia.

W Gdańsku działał w Towarzystwie Przyjaciół Nauki i Sztuki, od r. 1956 znanym jako Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Redagował periodyk humanistyczny „Rocznik Gdański” w latach 1958–1991. Był też współorganizatorem Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie koło Kościerzyny, gnieździe rodu Wybickich.

Z Towarzystwem naszym związany był zwłaszcza w okresie przedwojennym. Członkiem zwyczajnym został w r. 1937, a w początkach 1938 r. wybrano go na skarbnika. W r. 1954 został członkiem Wydziału III, a od r. 1960 był jego członkiem zamiejscowym.

Zmarł w Gdańsku 14 lutego 1997 r.

Zmarła także Izabella Mikulska, profesor biologii. Urodziła się 20 stycznia 1910 r. w Krakowie. W r. 1928 ukończyła Gimnazjum Żeńskie im. Królowej Wandy w Krakowie, po czym studiowała biologię na UJ, którą

ukończyła stopniem magistra filozofii z zakresu biologii. W latach 1933–1947 pracowała, także w okresie wojny, w szkolnictwie średnim w kilku ośrodkach Małopolski i Śląska. Jednocześnie kontynuowała pracę naukową od r. 1939 na UJ jako bezpłatny wolontariusz. Od r. 1945 była asystentem w Zakładzie Hodowli Ogólnej UJ. W r. 1946 doktoryzowała się na podstawie pracy „Vergleichende Studien über die Lebensweise und Metamorphose der Ordensbänder-Raupen”. W latach 1947–1948 była adiunktem w Zakładzie Zoologii UJ. W r. 1948 przeniosła się na UMK w Toruniu, gdzie pracowała jako adiunkt w Zakładzie Anatomii Porównawczej i Embriologii. W r. 1953 została mianowana starszym adiunktem, a w r. 1954 uzyskała tytuł naukowy docenta. W r. 1962 została profesorem nadzwyczajnym przy Zakładzie Zoologii Ogólnej UMK, a w r. 1969 – profesorem zwyczajnym. Była od r. 1960 kierownikiem Katedry Zoologii Systematycznej, od r. 1969 – Zakładu Zoologii i opiekunem Zakładu Genetycznego oraz redaktorem „Zeszytów Naukowych UMK”. Była też członkiem Komitetu Zoologicznego PAN i przewodniczącą Oddziału Toruńskiego Towarzystwa Przyrodniczego im. M. Kopernika oraz członkiem kilku zagranicznych organizacji. Na emeryturę przeszła w r. 1979.

Członkiem zwyczajnym TNT była od r. 1956, członkiem Wydziału III od r. 1963; przez pewien czas była redaktorem „Sectio E” – Zoologia. Zmarła 15 lutego 1997 r. w Toruniu i została pochowana na cmentarzu przy ul. Gałczyńskiego.

Zmarł również Klemens Kępczyński, profesor botaniki. Urodził się 19 listopada 1916 r. w Ksawerach w powiecie rypińskim. Świadcstwo dojrzałości uzyskał w r. 1937 w Prywatnym Gimnazjum Męskim im. Św. Stanisława Kostki w Płocku. Odbывał potem roczną służbę wojskową, a w r. 1938 uczęszczał do Państwowego Pedagogium w Toruniu. W okresie okupacji niemieckiej przebywał głównie w rejonie Warszawy, utrzymując się z pracy fizycznej w ogrodnictwie. W r. 1945 podjął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UMK w Toruniu. Już w r. 1946 objął stanowisko pomocniczego pracownika nauki w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin. Magisterium uzyskał w r. 1950, a doktorat w r. 1959 pod kierunkiem prof. Jana Walasa za pracę „Zespoły roślinne jezior skepskich i otaczających je łąk”. Habilitował się w r. 1965 z pracy „Szata roślinna Wysoczyzny Dobrzyńskiej”, uzyskując stopień docenta. Od r. 1966 kierował Zakładem Botaniki Ogólnej UMK. W r. 1971 został profesorem nadzwyczajnym, a w r. 1983 profesorem zwyczajnym. W latach 1971–1975 był zastępcą dyrektora Instytutu Biologii, redagował też serię „Biologia” w „Acta Universitatis Nicolai Copernici”. Działal także w Lidze Ochrony Przyrody. Na

emeryturę przeszedł w r. 1987, wykładał nadal w Podyplomowym Studium Ochrony i Kształtowania Środowiska Instytutu Biologii.

Do TNT należał od r. 1960, a członkiem Wydziału III został w r. 1966. Był też w latach 1987–1996 redaktorem „Sectio D” (Botanika) w wydawnictwach Wydziału III.

Zmarł 22 marca 1997 r. w Toruniu.

Zmarł również Zbigniew Pankiewicz, profesor nauk medycznych. Urodził się 11 sierpnia 1913 r. w Bochni. Szkołę średnią skończył w Krakowie w r. 1932, a studia medyczne z zakresu stomatologii w Warszawie w r. 1939, jednak z powodu wybuchu wojny nie zdążył uzyskać dyplomu. W okresie okupacji pracował w szpitalach w Lubartowie i Sanoku, a od r. 1944 był lekarzem stomatologiem w Wojsku Polskim. W r. 1945 uzyskał dyplom lekarza dentysty na Wydziale Stomatologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Od r. 1948 pracował jako nauczyciel akademicki w Akademii Medycznej w Łodzi. W r. 1961 uzyskał tytuł doktora nauk medycznych, a w r. 1965 – tytuł doktora habilitowanego w zakresie stomatologii zachowawczej i historii medycyny. W r. 1967 uzyskał etat docenta oraz został prodziekanem do spraw stomatologicznych w Akademii Medycznej w Łodzi. W r. 1978 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Już od r. 1974 podjął pracę w Toruniu na stanowisku dziekana Studium Stomatologicznego Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego. Opublikował kilka prac monograficznych oraz kilkadziesiąt artykułów poświęconych stomatologii oraz jej historii, której badania rozpoczął jako pierwszy w skali krajowej. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego i Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny.

Od r. 1980 był członkiem zwyczajnym TNT, a w r. 1981 został członkiem Wydziału III.

Zmarł w Toruniu 12 kwietnia 1997 r.

Zmarł także Kazimierz Jasiński, profesor historii średniowiecznej i nauk pomocniczych historii. Urodził się 12 grudnia 1920 r. w Jankowicach, pow. grudziądzki, w rodzinie rolniczej. W latach 1931–1939 uczęszczał do Gimnazjum im. Jana III Sobieskiego w Grudziądzu, w którym w maju 1939 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. Okres okupacji spędził początkowo jako robotnik rolny, a od r. 1943 został wcielony do armii niemieckiej. Po zakończeniu wojny wrócił do kraju i od marca 1946 r. rozpoczął studia historyczne na UMK. Wybitne zdolności i pracowitość spowodowały, że kierownik seminarium historii średniowiecznej prof. Bronisław Włodarski już w końcu 1947 r. powierzył mu funkcję zastępcy asystenta. Tytuł magistra historii uzyskał w końcu czerwca 1949 r., po czym został powołany na stano-

wisko młodszego asystenta w Katedrze Historii Polski Średniowiecznej, kierowanej przez prof. B. Włodarskiego, u którego też napisał pracę doktorską „Dzieje społeczno-polityczne Wielkopolski w latach 1250–1279”; doktorat z zakresu nauk filozoficznych uzyskał w końcu 1950 r. W r. 1954 został adiunktem, a w r. 1955 – zastępcą profesora. Z powodu zniesienia habilitacji w r. 1958 otrzymał stopień kandydata nauk, co stało się podstawą dla nominacji na docenta; podstawę stanowiła część teoretyczna podręcznika „Chronologia Polska” pod redakcją prof. Włodarskiego, świadcząca o przejściu na badania głównie z dziedziny nauk pomocniczych historii, wśród których genealogia miała odegrać czołową rolę. W r. 1968 uzyskał tytuł i stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w r. 1977 – tytuł profesora zwyczajnego. W latach 1957–1962 był kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii, w ramach Katedry Historii Średniowiecznej. Od r. 1969 kierował Katedrą Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii. Natomiast od r. 1969 do 1986 był kierownikiem samodzielnego Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i skupił grono uczniów, zajmujących się głównie nowoczesnie pojmowaną genealogią, stając się twórcą „toruńskiej szkoły genealogicznej”. Był także okresowo przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Historii i Archiwistyki UMK, a także członkiem Rady Archiwalnej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Unikał jednak godności, pasjonując się badaniami nad średniowieczem polskim i powszechnym oraz naukami pomocniczymi, chociaż wyraźnie umiłował genealogię dynastyczną, zwłaszcza zaś dynastię Piastów. Ogłosił imponujący, trzytomowy „Rodowód Piastów Śląskich” (1973–1977), a od r. 1992 podjął publikację wielkiego „Rodowodu pierwszych Piastów”. Przygotował też „Rodowód Piastów mazowieckich” (w druku). Chociaż nie zdołał ukończyć całej serii, to jednak dzieło Jego godnie kontynuuje i wzbogaca klasyczną już „Genealogię Piastów” Oswalda Balzera. Osiągnięcia te – realizowane także po przejściu na emeryturę w r. 1991 – podbudowały wysoką pozycję i autorytet prof. Jasińskiego, który został członkiem–korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Heraldycznego.

Z Towarzystwem naszym był związany już od r. 1953 jako członek zwyczajny, a od r. 1955 – członek Wydziału I, którego był przewodniczącym w latach 1980–1983. W latach 1957–1960 był członkiem Zarządu TNT, a w latach 1963–1978 przewodniczył Komisji Historycznej. Przez wiele lat (1955–1971) pełnił funkcję członka Komitetu Redakcyjnego „Zapisek Historycznych”. W organie tym publikował swoje najwcześniejsze i najnowsze prace; jeden z numerów z r. 1985 został Mu poświęcony wraz z bibliografią ogłoszonych prac za lata 1950–1984. Wziął też żywy udział w obchodach 100-lecia TNT, a zwłaszcza przygotował studium o księdzu Stanisławie

Kujocie, zasłużonym uczonym, działaczu i odnowicielu naszego Towarzystwa, w pracy zbiorowej „Działacze Towarzystwa Naukowego w Toruniu” (r. 1975).

Zmarł 8 sierpnia 1997 r. w Toruniu i został pochowany na cmentarzu przy ul. Gałczyńskiego.

Zmarła także Stefania Grudzińska, docent nauk astronomicznych. Urodziła się 4 kwietnia 1930 r. w Bydgoszczy, w której uzyskała też w r. 1950 świadectwo dojrzałości w III Państwowym Liceum Ogólnokształcącym. W latach 1950–1955 odbyła studia astronomiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UMK, uzyskując dyplom magistra. Już w r. 1953 była zastępcą asystenta przy Katedrze Astronomii UMK, a od r. 1954 – asystentem, od r. 1956 – starszym asystentem. Po wyjazdach zagranicznych do Belgii i Francji doktoryzowała się w r. 1963 na UMK pod kierownictwem prof. Wilhelminy Iwanowskiej na podstawie pracy poświęconej badaniom spektrofotometrycznym Gwiazdy o Ceti (Mira Ceti). Pełniąc od r. 1963 funkcję adiunkta pogłębiała swoją wiedzę o ciałach niebieskich, także o kometach. W 1972 r. habilitowała się z pracy „Analiza widmowa wybuchu jasności komety Alcock 1963 III”, uzyskując na jej podstawie tytuł doktora habilitowanego nauk fizycznych, a w r. 1978 tytuł docenta. W latach 1976–1978 była zastępcą dyrektora Instytutu Astronomii UMK, uczestnicząc w rozbudowie Obserwatorium Astronomicznego w Piwnicach oraz rozwijając działalność dydaktyczną, także na WSP w Bydgoszczy w latach 1972–1980. W r. 1991 przeszła na emeryturę i rozstała się z UMK, a przez kilka lat wykładała w Instytucie Fizyki WSP w Rzeszowie jako profesor nadzwyczajny.

Członkiem zwyczajnym TNT była od r. 1955, a w r. 1973 została członkiem Wydziału III. Od r. 1989 była przewodniczącą Komisji Astronomicznej przy tym Wydziale. Szereg swoich prac drukowała w serii wydawniczej „Astronomia”.

Zmarła 23 października 1997 r. w Bydgoszczy, gdzie została pochowana na cmentarzu Serca Jezusowego.

Zmarło także dwóch członków zwyczajnych naszego Towarzystwa – mgr Halina Zgorzelska i mgr Ireneusz Sławiński, zasłużony badacz w dziedzinie prac konserwatorskich naszego regionu.

Uczcijmy pamięć wszystkich naszych zmarłych członków chwilą milczenia.

* * *

Towarzystwo nasze w 1997 r. działało wypróbowanymi już w ubiegłych latach metodami, aby podtrzymać swoją pozycję wydawniczą i organizacyjną w Polsce Północnej, częściowo także przez kontakty z nauką niemiecką. Sponsorami naszymi były władze miejskie i wojewódzkie. Trwała też nadal umowa z Rektorem UMK o wspólnym wydawaniu niektórych pozycji, przygotowanych przez pracowników Uczelni, przynosząca korzyść obu stronom. Wydatnie pomógł także Komitet Badań Naukowych, w pewnej też mierze Wydawnictwo Sejmowe oraz Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej. Dzięki temu mógł zostać zrealizowany dość obszerny plan wydawniczy, obejmujący 11 pozycji o objętości 173 arkuszy wydawniczych.

Nadal więc ukazywał się periodyk „Zapiski Historyczne” t. 62, z. 1–4 (sponsorat KBN) oraz dwa tomy z serii „Fontes”: „Księga rachunkowa urzędów rybickich komturstw malborskiego i dzierzgońskiego 1440–1445” oraz cenna „Metryka uczniów Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego 1600–1817” cz. 1 (1600–1717) – obie te pozycje wydane przez Zenona Huberta Nowaka i Janusza Tandeckiego (sponsorat KBN i UMK); nadmieniam, że część II „Metryki” obejmująca lata 1718–1817 wraz z indeksami dla całej publikacji ukaże się w roku bieżącym. W serii „Roczników” ukazała się monografia Sławomira Józwiaka „Powstanie i rozwój struktury administracyjno-terytorialnej zakonu krzyżackiego na Kujawach i w ziemi chełmińskiej w latach 1246–1343” oraz Piotra Olińskiego „Cysterskie nekrologi na Pomorzu Gdańskim od XIII do XVII wieku” (obie pozycje ze sponsoratu KBN i UMK). Wydział II ogłosił monografię Mariana Domaradzkiego „Odprzymiotnikowe rzeczowniki atrybutywne w historii polszczyzny” (sponsorat KBN), Wydział III (Sectio C) pracę Romana Rudnickiego „Geograficzno-ekonomiczne czynniki kształtujące produkcję rolnictwa indywidualnego na przykładzie makroregionu dolnej Wisły” (sponsorat częściowy kilku instytucji). Ukazały się także Sprawozdania TNT, nr 50, za rok 1996.

W toku intensywnych przygotowań jest Album Steinera ze 134 rycinami Torunia z połowy XVIII wieku w wersji częściowo dwujęzycznej, w kooperacji z Muzeum Okręgowym w Toruniu i UMK. Jego opublikowanie jest planowane na początek czerwca br. w związku z uroczystościami akcentującymi wpisanie naszego miasta przez UNESCO na listę światowych obiektów kultury.

Do pozycji związanych z tym faktem należy też przygotowany do druku zarys dziejów kościoła NMP – czołowego obiektu architektury gotyckiej Starego Miasta Torunia (autorzy Jerzy Domasłowski i Jarosław Jarzewicz). Obie te pozycje mają być subsydiowane w znacznej mierze przez

władze miejskie w ramach promocji naszego miasta. Natomiast Wydawnictwo Sejmowe zgłosiło gotowość kontynuacji wspólnej edycji „Protokołów Rady Stanu Księstwa Warszawskiego” przygotowywanych przez Mariana Kallasa w serii „Fontes”. Opracowywany jest także tom I „Historii Torunia” dotyczący okresu średniowiecza do r. 1454. Na zlecenie Fundacji Polsko-Niemieckiej w Warszawie przygotowuje się także wspólnie z Niemieckim Instytutem Historycznym w Warszawie pierwszy tom z serii „Fontes” „Protokoły Sejmiku Generalnego Prus Królewskich” z lat 1527–1528, ukazujący reformę monetarną Prus Królewskich i Książęcych przy współudziale Mikołaja Kopernika (edycja Bogusława Dybasia i Janusza Tandeckiego pod redakcją M. Biskupa).

Pragnę podziękować realizatorom wszystkich publikacji TNT z r. 1997, a więc Redakcji Naczelnej z drem hab. Jerzym Zbigniewem Maciejewskim i panią redaktor mgr Bożeną Sołtys – duszą całej tej skomplikowanej maszyny wydawniczej, a także pani Iwonie Wąs, która przygotowała wzorowo większość składu komputerowego. Serdeczne podziękowanie składam artyście grafikowi Zygfrydowi Gardzielewskiemu za coraz piękniejszą szatę graficzną naszych wydawnictw, jak także Zakładowi Poligraficzno-Wydawniczemu „POZKAL” w Inowrocławiu za realizację druku naszych prac na wysokim poziomie.

Towarzystwo nasze brało udział w niektórych poważnych imprezach kulturalno-oświatowych na terenie miasta, zwłaszcza w kontynuacji „Rozmów braterskich” – „Colloquia Toruniensia” pod auspicjami Komitetu Organizacyjnego Toruńskich Obchodów Colloquium Charitativum. W październiku 1997 r. poświęcone one były roli kultury w zbliżaniu narodów europejskich, przy udziale takich prelegentów jak: prof. Karl Dedecius, Aleksander Gieysztor i Gerard Labuda; przewiduje się druk większości materiałów tej konferencji. Do druku zostały zebrane materiały sesji z r. 1966 poświęconej 400-leciu Unii Brzeskiej, które ukaza się w roku bieżącym.

W dniach 18–19 września 1997 r. Towarzystwo nasze było współorganizatorem konferencji, z udziałem historyków z ośrodka berlińskiego, na temat „Theodor von Schön a Polska”, w której uczestniczyli także polscy historycy z kilku ośrodków Polski Północnej. Materiały tego udanego spotkania wyda strona niemiecka.

TNT wzięło też udział w listopadzie 1997 r. w uroczystościach 75-lecia Gdańskiego Towarzystwa Naukowego poprzez obecność prezesa, który na sesji naukowej wygłosił referat poświęcony roli kulturalnej tak TNT jak GTN w dziejach Pomorza w XIX–XX stuleciu. Brał też udział w dyskusji dotyczącej perspektyw dalszej działalności towarzystw naukowych

ogólnych w aktualnej sytuacji społecznej i naukowej Polski Północnej. Być może zaowocuje to nie tylko ogłoszeniem drukiem tych materiałów, lecz także nawiązaniem dalszych kontaktów między zarządami obu towarzystw, zwłaszcza dla podjęcia kroków mających na celu wyjaśnienie trudności finansowych naszych organizacji społecznych aktualnym władzom państwowym. Trwała też nadal współpraca z Instytutem Herdera w Marburgu (RFN), której owocem była kolejna publikacja bibliografii historycznej Pomorza Zachodniego, Pomorza Nadwiślańskiego oraz Prus Wschodnich za rok 1995, przygotowanej przez Bibliotekę Uniwersytecką (mgr Urszula Zaborska), a ukazującej się na łamach „Zapisek Historycznych”. W roku bieżącym Instytut Herdera wydał w postaci książkowej pełną bibliografię tych regionów za lata 1995–1996 przy współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej i TNT.

W nawiązaniu do wcześniejszych rozmów UMK sfinalizował z Zarządem naszego Towarzystwa umowę, na mocy której obrazy i grafiki ze zbiorów prof. Konrada Górskiego zostały odstąpione Uniwersytetowi dla mającego powstać Muzeum Uczelni. Dzięki temu zbiór ten mógł pozostać w całości w Toruniu i będzie – po niezbędnej konserwacji – udostępniony szerszym kręgom zwiedzających. W ten sposób rozwiązany został ten trudny problem, gdyż Towarzystwo nasze nie dysponuje ani odpowiednim lokalem, ani środkami finansowymi na ekspozycję muzealną i jej właściwe zabezpieczenie. Panu Rektorowi UMK prof. Andrzejowi Jamiółkowskiemu i jego współpracownikom, zwłaszcza prof. Czesławowi Łapiczowi serdecznie dziękuję za pomoc w uregulowaniu tej trudnej dla nas sprawy. Natomiast nadal w gmachu TNT pozostały i pozostaną uporządkowany już księgozbiór i archiwalia prof. Konrada Górskiego, które są w pełni dostępne dla badaczy tak miejscowych jak ogólnokrajowych. Z żalem stwierdzam brak – jak dotąd – zainteresowania badaczy tą cenną spuścizną.

Prace wydziałów i komisji Towarzystwa przebiegały w tempie wyraźnie zwolnionym, poza Wydziałem I (choć i tutaj dostrzegam osłabienie działalności Komisji Historycznej), jak i Wydziałem II, gdzie wyróżnia się działalność Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa oraz Filozoficznej i Filologicznej. Natomiast Wydział III działa głównie – co podaję z satysfakcją – przez wysoką liczbę zebrań Komisji Nauk Medycznych (aż 7). Zapowiadane jest także podjęcie tak aktualnej problematyki chorób nowotworowych i ich leczenia, liczymy też na zgłoszenie kolejnych pozycji do druku.

W r. 1997 TNT wymieniało nadal swoje publikacje z 212 kontrahentami z 35 krajów oraz z 77 kontrahentami krajowymi. Za granicę wysłano 889 egz., a do instytucji krajowych 295 egz. Od zagranicznych partnerów uzyskaliśmy w ramach wymiany 1250 egz., a od placówek krajowych otrzy-

maliśmy 405 egz. z wymiany, drogą kupna – 38 egz. i 2 egz. jako dary. Łącznie więc Towarzystwo zyskało 1650 egz. dla swoich zbiorów.

Pracownia Mikrofilmowa wykonała ogółem 141 242 zdjęcia negatywowe dla Towarzystwa Genealogicznego Stanu Utah (USA), nadal w oparciu o księgi parafialne diecezji włocławskiej. Wykonano także na zlecenie Archiwum Państwowego, Książnicy Miejskiej i UMK 814 zdjęć negatywowych, 3028 przeźroczy i 324 odbitki fotograficzne.

Biblioteka nasza, w trwałym depozycie Książnicy Miejskiej, liczyła pod koniec 1997 r. 87 393 woluminy. Biblioteka Podręczna TNT przy ul. Wysockiej liczy obecnie 2035 pozycji. Przedstawiciele Zarządu TNT nadal wchodzi w skład Rady Naukowej Książnicy Miejskiej. Rada włącza się do obchodów 75-lecia tej zasłużonej placówki oświatowo-naukowej, tak ściśle współpracującej z naszym Towarzystwem od samego początku jej istnienia. Obchody jubileuszowe planowane są na schyłek bieżącego roku.

W ciągu całego roku Zarząd prowadził rozmowy z władzami wojewódzkimi i miejskimi. Ich rezultatem było nie tylko dofinansowanie niektórych publikacji związanych z Toruniem i jego regionem, lecz także przygotowanie dokumentacji dotyczącej remontu Sali Kolumnowej przez Konserwatora Miejskiego. Sam remont winien zostać przeprowadzony do r. 2000, na okres obchodów 125-lecia istnienia TNT, planowanych na połowę grudnia roku 2000. Ich program, a zwłaszcza zamierzenia wydawnicze, był także przedmiotem wstępnych dyskusji na posiedzeniach Zarządu i niebawem powinien on zostać skonkretyzowany.

Pragnę podziękować Panu Prezydentowi Miasta Torunia inż. Zdzisławowi Boćkowi za życzliwy stosunek do większości naszych dezyderatów. Dziękuję także Dyrektorowi Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego p. mgr Wandzie Kowalik za popieranie naszych niektórych inicjatyw wydawniczych. Szczególne słowa podziękowań składam władzom rektorskim UMK za wyjątkowe wręcz zrozumienie naszych trudności i pomoc, zwłaszcza przez współwydawanie części publikacji.

Naszej administracji, z dyrektorem administracyjnym mgrem Janem Pronobisem na czele, należą się słowa szczerzej podziękowań za ofiarną pracę.

Całemu Zarządowi dziękuję za zgodną współpracę i pomoc przy realizowaniu ciężących na nim zadań, a zwłaszcza Sekretarzowi Generalnemu prof. Marianowi Kallasowi, wytrwale znajdującemu pomoc i środki zaradcze dla normalnego funkcjonowania naszej społecznej organizacji. Słowa podziękowań kieruję także do prof. Mirosława Nesterowicza, który potrafił rozwikłać trudne problemy prawno-finansowe naszego Towarzystwa, tak w Warszawie, jak i w Toruniu. Dziękuję też Panu prof. Arturowi Hutnikiewiczowi za wieloletnią, bo aż 38-letnią pracę w Zarządzie, co zaowocowało

wieloma osiągnięciami naszego Towarzystwa i ugruntowało jego pozycję w skali ogólnokrajowej i częściowo za granicą.

WYKŁAD PROF. DRA HAB. ANDRZEJA WOSZCZYKA

NIEBO ANNO DOMINI 1997

*Noc czarna, srebrna noc.
Świat nieskończony w czasie i przestrzeni.
Pośrodku Droga Mleczna.
Któż po niej przechodzi?
To przechodzi ludzkie pojęcie.*

Leopold Staff

Niewątpliwie ludzkie pojęcie przechodzi to wszystko, co dzieje się w otaczającym nas świecie gwiazd i galaktyk. Ubiegły, 1997 rok, był tego kolejnym dowodem.

Zebrałiśmy się dzisiaj w wymaganym przez statut Towarzystwa Naukowego w Toruniu terminie związanym z kolejną, już 525, rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika. Godzi się więc przypomnieć, że dzisiejsza nasza wiedza o tym wszystkim co w największej skali nas otacza wzięła swój początek od odkryć naszego Rodaka, patrona naszego Miasta i Uniwersytetu.

Kopernik wprowadził nowy układ odniesienia, którego początek umieścił w Słońcu, a osie odniósł do gwiazd. Utorował w ten sposób swym następcom: Keplerowi i Galileuszowi, Newtonowi i Einsteinowi drogę do formułowania ogólnych praw kinematyki, dynamiki i struktury przestrzeni. Pamiętamy na ogół, że Kopernik „wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię” i że zadeklarował, iż to Słońce, a nie Ziemia znajduje się w środku naszego świata i że to właśnie dookoła Słońca wszystko się „obraca”. Ale wiedzieć też musimy, że to właśnie Kopernik odkrył dla nas Wielki Świat gwiazd i gwiazdnych przestrzeni. On już wiedział, że Wszechświat jest wielki, bo przewidywał drobne roczne ruchy paralaktyczne gwiazd. W rozdziale VI księgi I swego *De Revolutionibus* Kopernik pisał wprost: „I istotnie, ... stwierdzamy, że niebo jest niezmierzone w porównaniu z Ziemią i przedstawia się jako coś nieskończenie wielkiego, ale Ziemia, według oceny naszych zmysłów, ma się tak do wielkości nieba, jak punkt do bryły i jak skończoność do nieskończoności”. Rzeczywiście, gwiazdy są bardzo od nas odległe i ich ruchy paralaktyczne są tak małe, że zmierzono je po raz pierwszy dopiero 300 lat po śmierci Kopernika. I trzeba było kolejnych przeszło 200 lat pracy nad rozwojem sprzętu i metod obserwacyjnych, aby pomierzyć te ruchy dla

znaczącej ilości gwiazd i w ten sposób lepiej określić ich odległość od Słońca. Rok 1997 zapisał się w tym aspekcie badań Kosmosu niezwykle owocnie: zakończono właśnie wieloletni program pomiarów położenia i ruchów gwiazd za pomocą satelity Hipparcos. Zmierzone z najwyższą obecnie osiągalną dokładnością (lepiej niż 0."005 sekundy łuku) położenia przeszło 100 tysięcy gwiazd, a z nieco mniejszą dokładnością kilkadziesiąt razy więcej gwiazd. Nastąpił więc ogromny postęp w określeniu rozmiarów najbliższego nam świata gwiazd, a co za tym idzie, lepszego poznania rzeczywistej ilości energii promieniowanej przez te gwiazdy.

Kopernik oglądał świat tylko swymi oczyma. Budował instrumenty, rozwijał aparat matematyczny, mierzył i rozważał zmiany kierunku promieniowania ciał niebieskich. Dzisiaj mierzymy zarówno kierunki do ciał niebieskich, jak i zawartość fizyczną docierającego do nas promieniowania oraz wyciągamy wnioski dotyczące zarówno kinematyki i dynamiki ciał niebieskich jak i ich natury fizycznej, natury fizycznej pojedynczych gwiazd, układów gwiazdowych, galaktyk i całego Wszechświata. I prowadzimy ten „podgląd” i „podśluch” Wszechświata we wszystkich zakresach widma elektromagnetycznego: od najkrótszych fal wysokoenergetycznego promieniowania gamma, poprzez promieniowanie rentgenowskie, ultrafioletowe, widzialne, podczerwone i mikrofalowe do radiowego. To właśnie dopiero w ubiegłym roku osiągnęliśmy ten stan. I dopiero od tej daty mamy możliwość badania Wszechświata we wszystkich jego barwach i wszystkich jego stacjach fizycznych, co jest ważnym krokiem naprzód w badaniach Nieba w roku 1997.

Astronomowie budują duże teleskopy z dwóch powodów. Po pierwsze, aby dostrzec coraz to słabsze (a więc na ogół bardziej odległe) obiekty, a po drugie, aby ciała niebieskie oglądać coraz dokładniej, technicznie mówimy z coraz to większą zdolnością rozdzielczą. Pierwszy z tych powodów zależy od ilości zebranej przez teleskop energii, a więc od powierzchni obiektywu (lustra) teleskopu, czyli kwadratu średnicy. Drugi natomiast zależy wprost od średnicy obiektywu. I astronomowie wkładają wiele wysiłku, aby z jednej strony budować teleskopy o coraz to większych powierzchniach zbierających promieniowanie gwiazd i galaktyk, a z drugiej o coraz większych średnicach, aby poznać coraz więcej szczegółów w obserwowanych obiektach. I walczą zawzięcie z przeszkodą, jaką stanowi dla tak postawionych celów ziemska atmosfera. W swych działaniach astronomowie stosują różne „sztuczki”. Od kilku już lat na okołoziemskiej orbicie znajduje się Teleskop Kosmiczny (HST) nazwany imieniem badacza świata galaktyk i odkrywcy ich „ucieczki”, Edwina Hubble’a. Z precyzją 50 razy większą niż jest to możliwe z powierzchni Ziemi HST wpatrzony jest w naj-

dalsze peryferie Wszechświata. Na Ziemi, w Chile, buduje się bardzo duży teleskop optyczny (VLT – Very Large Telescope) złożony z 4 teleskopów o średnicy 8,2 metrów. Jego powierzchnia zbierająca będzie równoważna teleskopowi o średnicy lustra równej 16 metrów, a dla oceny precyzji widzenia teleskop ten będzie równoważny teleskopowi o średnicy 108 metrów. W roku 1997 zakończono budowę pierwszego z jego 8-metrowych członów. Od szeregu lat na falach radiowych efekt dużej precyzji widzenia szczegółów (dużej zdolności rozdzielczej) realizuje się poprzez ustawianie radioteleskopów w różnych odległościach, które w ten sposób, wykorzystując zjawisko interferencji, „markują” dużą średnicę (mówimy syntetyzując dużą aperturę). Istnieje od około 20 lat cała europejska i amerykańska sieć tak pracujących radioteleskopów. Nazywa się to metodą interferometrii na długich (lub bardzo długich) bazach, z angielska Very Long Base Interferometry (VLBI). Rok 1997 przyniósł nowe, kosmiczne rozwiązanie w tej technice. Zbudowano wirtualny megateleskop radiowy VSOP o średnicy prawie trzy razy większej niż średnica Ziemi. Wprowadzony przez Japończyków na orbitę okołoziemską w dniu 12 lutego 1997 r. radioteleskop HALCA (o średnicy 8 metrów) może współpracować z około 40 radioteleskopami na Ziemi (w tym i toruńskim 32 m teleskopem w Piwnicach), uzyskując niewyobrażalną wręcz zdolność rozdzielczą 30 mikrosekund łuku. Jest to rozdzielczość 10 razy lepsza niż ma obecny międzykontynentalny system VLBI i 1000 razy lepsza niż ma w zakresie optycznych długości fal teleskop kosmiczny Hubble'a. Będziemy więc mogli poznawać struktury obiektów leżących na krańcach Wszechświata ze szczegółami, o których poznaniu dotychczas nawet nie mogliśmy marzyć. Pierwsze obserwacje były przeprowadzone 25 maja 1997 przy udziale radioteleskopów w Kanadzie, Australii, Afryce Południowej i Japonii. Dopiero po 2 miesiącach od tego momentu pracy największych komputerów uzyskano szczegółowy obraz kwazara PKS 1055 + 018. Obiekt ten znajduje się w odległości 9 miliardów lat świetlnych od nas, a w jego centrum znajduje się prawdopodobnie bardzo masywna czarna dziura.

Musimy sobie uprzytomnić, że im potężniejsze stosujemy narzędzia do obserwacji, tym liczniejsze i dalsze – a więc starsze – obiekty wynurzają się z głębi mroków: obserwowany horyzont Wszechświata przesuwają się ku coraz dalszym bezkresom. Teleskop kosmiczny, teleskop VLT, radioteleskopy systemu VLBI, VLA czy najnowszy VSOP są swoistymi wehikułami czasu i przestrzeni: im w dalszą spoglądają przestrzeń, tym w głębsze cofają się mroki pradziejów. Możemy wręcz powiedzieć, że spoglądają w dawno temu zaginioną krainę najstarszych relikwów pamiętających „dni” narodzin światów. Przez szczelinę wielkości ziarnka piasku, oczami tele-

skopu kosmicznego patrzymy wstecz w czasie w tak wielką jego głębię, jak nigdy dotąd, w epokę sprzed 10–13 miliardów lat. Wśród setek tysięcy widocznych galaktyk, te najdalsze i najmniejsze powstały „zaledwie” miliard lat po narodzinach czasu i przestrzeni w Wielkim Wybuchu. Widzimy je takimi, jakimi były i tam gdzie były, gdy miały 10–20% swojego dzisiejszego wieku. Dziś, mimo tego, że tak daleko „patrzemy” i tak dużo „widzimy”, z powodu niedostatku danych obserwacyjnych nie umiemy przewidzieć przyszłych losów Wszechświata. Nie wiemy, czy Wszechświat będzie się wiecznie rozszerzał, aż umrze we wszechogarniającym chłodzie, czy też kiedyś zawróci z tej drogi – jak film kręcony wstecz – po własnych śladach pomknie ku swej zgubie w żarze Wielkiej Zapaści – ku prawdziwemu końcowi świata w takim kształcie jaki znamy. Droga tej wielkiej wyprawy odkrywczej ku początkom czy też kresowi Wszechświata cierpi na brak jednej, ogólnej teorii czy też wizji fizycznej, która mogłaby przyświecać zarówno poznaniu mikroświata (cząstek elementarnych) jak i makroświata. Dysponujemy zaś wiedzą szczegółową. Jest to solidna, dobra wiedza, ale dobra tylko asymptotycznie. Nie znamy więc odpowiedzi na rozliczne pytania typu „dlaczego”? Dlaczego Wszechświat powstał w procesie Wielkiego Wybuchu? Dlaczego ten wybuch nie nastąpił wcześniej lub później? Czy nastąpiły też inne Wielkie Wybuchy, które utworzyły inne Wszechświaty? Itd. Spośród takich fundamentalnych pytań, wydaje się, że rok 1997 przyniósł nam parę argumentów wskazujących na przyszły los Wszechświata. Otóż na podstawie badań rozkładu przestrzennego i wielkości podwójnych radioźródeł astronomowie amerykańscy Ruth A. Daly i Erick Guerra z Princeton wnioskują, że Wszechświat może się wiecznie i coraz szybciej rozszerzać. Podobne konkluzje o przyszłym losie Wszechświata uzyskano również z analizy maksymalnej jasności supernowych.

Kopernik ustawił Słońce w środku Wszechświata. I pozostało ono na tej pozycji do roku 1923. Badania struktury i dynamiki naszej Galaktyki prowadzone na początku naszego wieku wskazały na pewne trudności wytłumaczenia obserwowanych faktów, przyjmując centralne położenie Słońca wśród otaczających go gwiazd naszej Galaktyki. Narastały kontrowersje dotyczące rozmiarów Wszechświata, natury naszej Galaktyki, istnienia innych galaktyk i generalnie miejsca ludzkości we Wszechświecie. W szczególności rozkład otaczających nas gromad kulistych gwiazd zdecydowanie wskazywał na inną, niż słoneczna, symetrię naszej Galaktyki. W Wielkiej Debacie na temat budowy Wszechświata, jaka odbyła się w Akademii Nauk w Waszyngtonie w roku 1923 z udziałem H. Schapleya i H. D. Curtise’a zwyciężył pogląd, że Słońce nie leży w środku naszej Galaktyki i że jest jedną z gwiazd leżących daleko od środka, w tzw. ramieniu

spiralnym Galaktyki. To właśnie w tym momencie zatryumfowała dopiero teoria Kopernika. Nie tylko Ziemia nie jest w środku Wszystkiego, ale również i godniejsze od niej Słońce nie zajmuje uprzywilejowanego miejsca wśród gwiazd. Jest taką samą gwiazdą jak miliardy innych. Jakaż to kosmiczna demokracja!

W 70 rocznicę tej historycznej Wielkiej Debaty w tej samej sali odbyła się inna debata: dotyczyła natury źródeł promieniowania gamma (Gamma Rays Burst – GRB). Adwersarzami byli profesorowie Bohdan Paczyński z Princeton i Donald Lamb z Chicago. Chodziło głównie o kwestię pochodzenia tych źródeł: czy to promieniowanie dociera do nas z głębin Kosmosu (tego stanowiska bronił Paczyński), czy też są to źródła leżące w naszej Galaktyce (takie stanowisko prezentował Lamb). Oczywiście rozstrzygnięcie tego problemu pozwala na ocenę bardzo ważnego parametru mówiącego o naturze fizycznej tych obiektów: ilości energii emitowanej w tych najsilniejszych i najbardziej tajemniczych eksplozjach w Kosmosie. Pasjonująca jest historia odkrycia tych obiektów. Otóż promieniowanie gamma jest produktem wybuchu jądrowego. W okresie zimnej wojny oba supermocarstwa prowadziły wzajemny „nasłuch i podgląd” mający na celu wykrycie najtajniejszych prób z bronią jądrową. I nie brakowało wzajemnych oskarżeń o łamanie wcześniejszych uzgodnień i porozumień międzynarodowych. Dopiero w latach 70. zdano sobie sprawę z faktu, że obserwowane rozbłyski gamma pochodzą z „nieba”. Pojawiają się nagle, niespodziewanie, trwają bardzo krótko (od małych ułamków sekund do paru sekund) i praktycznie nie pozostawiają po sobie wyraźnego śladu. Dotychczas znane jest kilkaset takich źródeł. W roku 1997 podjęto decyzję o budowie satelity, który kompleksowo, we współpracy z innymi aparatami na orbicie okołoziemskiej, będzie badał od 2002 roku te obiekty. Rok 1997 przyniósł też obserwacje wskazujące na to, że są to źródła pochodzące z głębin Wszechświata (a więc raczej miał Paczyński), że są to najbardziej energetyczne źródła promieniowania, jakie znamy we Wszechświecie. Włosko-holenderski satelita Beppo-SAX, dysponujący detektorem rozbłysków gamma (Gamma Ray Bursts – GBR) oraz kamerą pozwalającą określić kierunek, z którego nadchodzą rozbłyski z dokładnością kilku minut łuku wraz teleskopami naziemnymi i teleskopem kosmicznym Hubble’a, umożliwił identyfikację kilku rozbłysków i określenie ich odległości. Najbardziej dotychczas spektakularnym rozbłyskiem gamma był rozblysk z 14 grudnia 1997 (czyli GRB971214). Obserwowane w nim poczerwienienie kosmologiczne z wynosiło aż $z = 3,418$, co oznacza, że rozblysk miał swoje miejsce w obiekcie odległym od nas o 12 miliardów lat świetlnych. Ta odległość w powiązaniu z jasnością samego zjawiska oznacza, że wyzwolona energia osiągnęła poziom kilkuset

wybuchów supernowych, a mówiąc bardziej technicznie, 3×10 do potęgi 46 watów. Innym wielkim wybuchem gamma było źródło GBR970228. Oceniono, że energia wyemitowana w czasie tego wybuchu wynosiła 10 do potęgi 52 ergów. Aby zdać sobie sprawę z ogromu tego zjawiska, musimy sobie uprzytomnić, że gwiazda taka jak Słońce emituje taką ilość energii w ciągu 10 miliardów lat. A więc jest to niezwykle gwałtowne wyzwolenie rzeczywiście wielkiej ilości energii. Dotychczas starano się wyjaśniać, że zjawisko GRB powstaje najprawdopodobniej w czasie gwałtownego „zlewania” się dwóch gwiazd neutronowych, czy jak kto woli „zjadania” jednej gwiazdy przez drugą, lub gwiazdy neutronowej przez czarną dziurę. Ale energie wyzwolane w takich procesach osiągają wartości „tylko” 10 do 44 watów! Czyli obserwowane przed paru tygodniami zjawisko wyemitowało kilkaset razy więcej energii niż jest to możliwe w tym mechanizmie. Jak to było możliwe? Rozważane jest też powiązanie rozbłysków gamma ze zjawiskami supernowych, hipernowych i aktywnych jąder galaktyk. Sprawa natury tych obiektów jest nadal otwarta, choć w roku 1997 stanowiła przedmiot największej ilości publikacji astronomicznych.

Ale powróćmy z tych bezkresnych przestrzeni Wszechświata i skupmy na chwilę uwagę na naszym najbliższym kosmicznym otoczeniu – na Układzie Planetarnym. Jaki obraz Systemu Planetarnego zostawił nam rok 1997? Musimy z góry powiedzieć, że ten obraz uległ w 1997 roku poważnej zmianie. Przede wszystkim nastąpiła zmiana ilości planet krążących wokół Słońca – z listy planet musimy skreślić Plutona, najbardziej odległe od Słońca ciało niebieskie. Z kategorii „planeta” ciało to zostało „zdegradowane” do kategorii „planetka”, stało się asteroidą tzw. pasa Kuipera. A więc wokół Słońca obiega 8 planet, tysiące małych planetek (asteroidów), których orbity skoncentrowane są głównie między orbitami Marsa i Jowisza, oraz nowo odkryte asteroidy transneptunowe pasa Kuipera, do których zaliczyć należy też Plutona. Pas Kuipera, który przez długie lata pozostawał tworem hipotetycznym, ma historię przeszło 50-letnią. Ideę tę wysunął w 1951 roku Gerard Kuiper, znakomity astronom amerykański pochodzenia holenderskiego, dla wytłumaczenia pochodzenia komet krótkookresowych. Dopiero w roku 1992, dzięki nowym teleskopom i nowym technikom obserwacyjnym (głównie dzięki zastosowaniu kamer CCD) odkryto pierwszy obiekt z tego obszaru na kresach naszego Systemu Słonecznego. Dzisiaj znamy ich około 60, a spodziewamy się, że jest ich kilkadziesiąt tysięcy. Odległe są o około 40 jednostek astronomicznych od Słońca i mają rozmiary rzędu paruset kilometrów (oczywiście najłatwiej odkrywamy obiekty największe) – Pluton byłby największym obiektem tej kategorii.

Między planetami i asteroidami Układu Słonecznego w roku 1997 wędrowała wspaniale widoczna na naszym nieboskłonie kometa, niezwykle kometa Halle'a – Boppa. Odkryta na długo przed swym największym zbliżeniem do Słońca i Ziemi przez wiele miesięcy dawała nam wspaniały kosmiczny spektakl. A astronomom dała szansę na dobre przygotowanie się do jej obserwacji i uzyskanie wielu ciekawych informacji o jej naturze. Była to niezwykle wielka i piękna kometa. Zjawisko takie powstaje wtedy, gdy „bryłka” materii międzyplanetarnej o rozmiarach 1 lub kilku kilometrów zbliży się do Słońca. Pod działaniem promieniowania słonecznego z tej bryłki, zwanej jądrem komety, wydzielają się gazy w niej zawarte i tworzą gazową otoczkę, czyli głowę komety. Ta otoczka ma zwykle rozmiary sięgające 100 tysięcy kilometrów i więcej, ale gęstość zawartych w niej gazów jest niezwykle mała – praktycznie jest to próżnia tak wielka, że podobnej nie można uzyskać w ziemskim laboratorium. Zwykle 10 do 100 cząsteczek gazów w głowie komety przypada na jeden centymetr sześcienny, podczas gdy w 1 centymetrze sześciennym powietrza, którym oddychamy, znajduje się ilość cząsteczek określana liczbą złożoną z jedynki i 23 zer (10 do potęgi 23). I to właśnie te gazy świecą, świecą dokładnie tak samo jak nasze lampy neonowe czy świetlówki. Mechanizmem wzbudzającym je do promieniowania jest fluorescencja, czy jak bardziej technicznie mówimy mechanizm rezonancyjno-fluorescencyjny wzbudzony promieniowaniem widma słonecznego. Samo Słońce świeci dlatego, że ma określoną wysoką temperaturę, tak jak świeci klasyczna żarówka. Kometa natomiast jest obiektem zimnym i wcale nie z powodu wysokiej temperatury błyszczy na niebie. Z głowy komety, pod działaniem ciśnienia promieniowania i wiatru słonecznego wydziela się długi na wiele milionów kilometrów warkocz. I wtedy „gwiazda z ogonem” ukazuje cały swój majestat.

Jądro komety jest bryłą materii o gęstości mniejszej niż woda. Przypuszcza się, że najważniejszym jego składnikiem jest śnieg wodny z domieszką jakiegoś pyłu – mówimy, że jądro komety jest bryłą zbitego brudnego śniegu. Ta kosmiczna śnieżka ma zwykle rozmiar rzędu jednego do kilku kilometrów. Jądro komety Halle'a–Boppea miało rozmiar 50, a może nawet 80 kilometrów i dlatego kometa była tak jasna. Była to największa kometa od co najmniej 400 lat. Swym blaskiem zwracała na siebie uwagę nas wszystkich, którzy nie mamy zwykle zwyczaju spoglądać na gwiazdy. I zapewne sprawiła, że myśl nasza poszybowała w przestrzenie międzygwiazdne i poczyniliśmy własne refleksje nad ogromem tego świata, który nas otacza i sprawił, że istniejemy. Kometa powróci w sąsiedztwo Ziemi za około 4 tysięcy lat.

Innym ciałem Układu Planetarnego, które skupiało na sobie powszechną uwagę w roku 1997, był Mars. A stało to się za sprawą doniesień o odkryciu paleontologicznych dowodów na istnienie kiedyś na Marsie życia. Mianowicie w meteorycie, który dotarł przed 16 milionami lat z Marsa na Ziemię, znaleziono skamienieliny bakterii, które prawdopodobnie żyły tam 3,6 miliarda lat temu. Od dawna wiemy, że na Marsie są obecne wszystkie elementy potrzebne do powstania życia i że 3,8 miliarda lat temu Mars i Ziemia miały takie same potencjalne warunki konieczne do powstania życia. Gdyby więc istnienie bakterii na czerwonej planecie potwierdziło się, byłby to ważny element rozważań na temat pochodzenia życia w ogóle. Na razie trwają intensywne badania i zażarte dyskusje. I wydaje się, że szala przechyla się na stronę sceptyków, którzy kwestionują naprawdę marsjańskie pochodzenie tego wszystkiego co odkryto na meteorycie ALH84001 z Alan Hills. Ale Mars był w centrum uwagi astronomii 1997 roku też za sprawą nowych sond kosmicznych, które tam zawędrowały: Pathfindera, który wylądował na Marsie w lipcu i przez szereg tygodni przekazywał nam marsjańskie krajobrazy, oraz stacji „Global Surveyor 1”, która od września z orbity patroluje czerwoną planetę.

Omawiając wydarzenia astronomiczne roku 1997 w obrębie Układu Słonecznego nie możemy nie wspomnieć o stacjach kosmicznych, które z Ziemi wysłane przed paru laty, dopiero teraz dotarły do celu swych podróży. Stacja Cassini dotarła do Saturna i bada m.in. jego pierścienie, a stacja Galileo kontynuuje swe badania Jowisza i układu jego satelitów. Jednym z jej odkryć jest np. znalezienie płynnej wody, całych oceanów, na których pływa widoczna skorupa lodowa satelity Jowisza o znanej nam skądinąd nazwie Europa.

Od paru zaledwie lat mamy dowody na istnienie, innych niż nasz słoneczny, układów planetarnych. Odkrywanie planet wokół innych gwiazd polega na śledzeniu bardzo drobnych oscylacji (kolebania się) gwiazd, z powodu istnienia i obrotu wokół niej innego ciała. Zgodnie z prawami Newtona każde dwa ciała oddziałują na siebie proporcjonalnie do swych mas i odwrotnie proporcjonalnie do wzajemnej odległości, a obracając się dokonują obrotu wokół wzajemnego środka mas. A więc tylko w przybliżeniu możemy mówić np., że Jowisz obraca się wokół Słońca, bowiem w rzeczywistości i Słońce i Jowisz dokonują obrotu wokół wspólnego środka swych mas. Dla nieruchomego obserwatora z zewnątrz z tego powodu Słońce raz się przybliża, a raz oddala z okresem około 12 lat (bo tyle trwa okres orbitalny Jowisza). Prędkość tego ruchu Słońca wynosi ok. 8 m/s. Otóż poszukiwanie innych układów planetarnych polega właśnie na mierzeniu tego rodzaju ruchów gwiazd. Oczywiście im krótsze będą okresy

tych ruchów i im większa będzie ich prędkość, tym łatwiej je zmierzmy, a więc odkrywamy planetę wokół badanej gwiazdy. W tej technice pomiarów efektów dopplerowskich w widmach gwiazd osiągnęliśmy już imponującą dokładność pomiarów ± 3 m/s. A rok 1997 przyniósł nam odkrycia kolejnych dwóch pozasłonecznych układów planetarnych. Znamy więc obecnie 11 gwiazd takich jak Słońce, dookoła których krążą planety. Są to na ogół planety wielkie, porównywalne z Jowiszem, ale znajdujące się znacznie bliżej swego słońca (a więc dokonujące częstszego obiegu i wobec tego łatwiej zauważalne). Trwają intensywne prace nad rozwojem metod, które pozwoliłyby stwierdzić istnienie planet znacznie mniejszych niż Jowisz, np. planet wielkości Ziemi. A szczytem naszego marzenia jest możliwość ich sfotografowania, uzyskania obrazu, który wszystkich nas przekonałby, że planety rzeczywiście istnieją wokół innych niż Słońce gwiazd. A skoro istnieją podobne do Ziemi planety, to może istnieją też podobne do nas istoty?

Rok 1997 przyniósł wiele ciekawych i ważkich rezultatów badawczych w poznawaniu i rozumieniu Wszechświata. Pozwolił na stawianie nowych pytań i wysuwanie nowych wątpliwości. Tylko o niektórych odkryciach i problemach badawczych astronomii 1997 roku mogłem wspomnieć w tym krótkim wykładzie. U kresu XX wieku widzimy, że wbrew opinii wielkiego astronoma brytyjskiego Simona Newcomba, który przeszło sto lat temu wyraził przekonanie, że już prawie wszystko poznaliśmy i jesteśmy u granic możliwości poznawczych astronomii, Niebo 1997 roku otwiera nam nowe okna i nowe barwy, kusi uchylaniem rąbeków nowych tajemnic i zapewne mamy dużo więcej do odkrycia i zrozumienia niż dotychczas poznaliśmy. Niewątpliwie rację miał Albert Einstein gdy mówił: „Jeśli Bóg stworzył świat, z pewnością nie troszczył się o to, byśmy mogli go łatwo zrozumieć”.

Dziękuję Państwu za uwagę.

P R O T O K Ó Ł
DOROCZNEGO WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
W DNIU 23 LUTEGO 1998 R.

P o r z ą d e k o b r a d

Część I – publiczna

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa w 1997 r. – prof. dr Marian Biskup, prezes TNT.
2. Publiczny wykład naukowy: prof. dr hab. Andrzej Woszczyk „Niebo Anno Domini 1997”.

Ad 1. Prezes TNT prof. dr Marian Biskup otworzył obrady. W imieniu Zarządu powitał wszystkich przybyłych członków Towarzystwa oraz gości. Wyraził także zadowolenie z faktu liczego uczestnictwa w Walnym Zgromadzeniu TNT. Następnie przedstawił sylwetki członków Towarzystwa zmarłych w 1997 r. Chwilą ciszy uczczono pamięć zmarłych. W końcowej części wystąpienia prezes omówił działalność Towarzystwa w 1997 r.

Ad 2. W części publicznej Walnego Zgromadzenia członków TNT wystąpił prof. dr hab. Andrzej Woszczyk z wykładem pt. „Niebo Anno Domini 1997”. Wykład był bardzo interesujący i spotkał się z bardzo dużym zainteresowaniem słuchaczy.

Część II – administracyjna

3. Wybór Prezydium Zgromadzenia.
4. Przyjęcie protokołu z poprzedniego Walnego Zgromadzenia.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1997.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami i podjęcie uchwały w sprawie absolutorium dla Zarządu.
8. Mianowanie członków honorowych oraz wybór członków wydziałów i ogłoszenie nazwisk nowych członków zwyczajnych.
9. Wybory władz TNT na kadencję 1998–2000:
 - a) prezesa,
 - b) członków Zarządu (nie będących przewodniczącymi wydziałów),
 - c) Komisji Rewizyjnej.
10. Ustalenie wysokości składek członkowskich za rok 1998.

11. Wolne wnioski i zakończenie.

Ad 3. Na wniosek prezesa Zarządu prof. dr. Mariana Biskupa na przewodniczącego Zgromadzenia wybrano jednogłośnie prof. dr. hab. Edwarda Wiśniewskiego, na sekretarza zaś dra hab. Rajmunda Przybylaka. Po stwierdzeniu przez przewodniczącego braku statutowego quorum zebranie rozpoczęło się w drugim terminie.

Ad 4. W jawnym głosowaniu przyjęto jednomyślnie protokół z poprzedniego Walnego Zgromadzenia, które odbyło się 24 lutego 1997 r.

Ad 5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1997 przedstawił Sekretarz Generalny TNT prof. dr hab. Marian Kallas, natomiast sprawozdanie finansowe skarbnik Towarzystwa prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz, który podkreślił, że dochody Towarzystwa są za małe, a wydatki stałe. W efekcie wydatki (364 000 zł) w 1997 r. o ok. 50 000 zł przekroczyły dochody (314 901 zł). Prof. Nesterowicz skrytykował istniejące przepisy, które nie pozwalają towarzystwom naukowym ubiegać się o dotacje podmiotowe. Obecnie Towarzystwo może ubiegać się jedynie o dotacje przedmiotowe.

Ad 6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej z powodu nieobecności jej członków przedstawił przewodniczący Zgromadzenia prof. dr hab. Edward Wiśniewski. Komisja pozytywnie oceniła działalność Zarządu w minionej kadencji i wystąpiła z wnioskiem o udzielenie absolutorium dla Zarządu. Członkowie Komisji zwrócili jednak uwagę na dwa niepokojące fakty: wzrost zapasów książek w magazynach Towarzystwa i wzrost liczby nieopłaconych składek członkowskich. W tej ostatniej sprawie wystąpili z wnioskiem o rozważenie możliwości umorzenia części nieopłaconych składek.

Ad 7. W dyskusji nad sprawozdaniami Zarządu i Komisji Rewizyjnej głos zabrały trzy osoby:

a) prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz wyjaśnił, że niekorzystny stosunek wzrostu wartości zapasów książek do wartości budynku podany w sprawozdaniu Komisji Rewizyjnej (1,5:1,0) jest spowodowany wziętą pod uwagę wyceną budynku sprzed kilku lat, która jest znacznie zaniżona;

b) prof. dr hab. Ryszard Jadczyk zapytał czy pochodzących sprzed wielu lat wydawnictw magazynowanych w TNT nie należałoby sprzedawać po obniżonej cenie, np. na kiermaszach;

c) prof. Nesterowicz odpowiadając na to pytanie stwierdził, że wzrost stanu zapasów jest wywołany wyższymi cenami pozycji z 1997 r. niż z lat poprzednich. Podkreślił też, że sprzedaż utrzymuje się od kilku lat na tym samym poziomie oraz że Towarzystwo nie jest zainteresowane wyprzedzać wydawnictw za przysłowiowy grosik;

d) prof. dr hab. Marian Kallas stwierdził, że niektóre wydawnictwa powinny być dostępne przez dłuższy czas, gdyż wtedy będzie możliwe nabywanie ich przez coraz młodszych badaczy zainteresowanych daną problematyką. W innym wypadku nie mieliby oni takiej możliwości.

Walne Zgromadzenie w głosowaniu jawnym jednomyślnie udzieliło Zarządowi absolutorium.

Ad 8. Przed mianowaniem członków honorowych oraz wyborem członków wydziałów przeprowadzony został wybór Komisji Skrutacyjnej. Przewodniczący Zgromadzenia zaproponował do niej następujących kandydatów: doc. dr. hab. Ryszarda Glazika, doc. dr. Mieczysława Banacha oraz dr. Zbigniewa Podgórskiego. W jawnym głosowaniu jednomyślnie wybrano Komisję w zaproponowanym składzie.

Prof. dr hab. Stefan Cackowski przedstawił kandydaturę na członka honorowego TNT – prof. dr. hab. Gerarda Labudę – emerytowanego profesora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który jest członkiem Wydziału I TNT od 1953 r. Wniosek został przyjęty jednomyślnie w jawnym głosowaniu.

Prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki przedstawił dwóch kandydatów na członków Wydziału I: prof. dr. hab. Jerzego Waclawa Perzanowskiego i dra Michała Woźniaka, a prof. dr hab. Gabriel Wójcik także dwóch kandydatów na członków Wydziału III: prof. dr. hab. Ryszarda Kukiera i dr. hab. Rajmunda Przybylaka. Po prezentacji kandydatów nie było dyskusji.

Przystąpiono w związku z tym do tajnego głosowania. Jego wyniki przedstawił przewodniczący Komisji Skrutacyjnej doc. dr hab. Mieczysław Banach. Komisja stwierdziła, że wszyscy kandydaci uzyskali wymaganą liczbę ważnych głosów i zostali wybrani na członków wydziałów.

Przewodniczący Zgromadzenia ogłosił nazwiska nowych, przyjętych w 1997 r. członków zwyczajnych Towarzystwa.

Ad 9. Przeprowadzono wybory władz TNT na następną kadencję 1998–2000.

a) Przewodniczący Zgromadzenia przedstawił w imieniu ustępującego Zarządu kandydaturę prof. dr. Mariana Biskupa na prezesa TNT. Uczestnicy Zgromadzenia nie zgłosili innych kandydatur. W głosowaniu tajnym na prezesa wybrano prof. dr. Mariana Biskupa, który odebrał gratulacje od przewodniczącego Zgromadzenia.

b) Przewodniczący Zgromadzenia przedstawił w imieniu ustępującego Zarządu 7 kandydatów na członków nowego Zarządu. Uczestnicy Zgromadzenia nie zgłosili innych kandydatów. W głosowaniu tajnym wybrano do Zarządu następujące osoby:

prof. dr. hab. Jerzego Dygdałę,
prof. dr. hab. Wojciecha Gutowskiego,
prof. dr. hab. Mariana Kallasa,
prof. dr. hab. Czesława Łapicza,
prof. dr. hab. Mirosława Nesterowicza,
prof. dr. hab. Władysława Niewiarowskiego,
i prof. dr. hab. Andrzeja Woszczyka.

c) Przewodniczący Zgromadzenia przedstawił kandydatów na członków Komisji Rewizyjnej. W jawnym głosowaniu jednomyślnie wybrano zaproponowane osoby: prof. dr. hab. Bogumiła Brzezińskiego, prof. dr. hab. Krysytynę Kamińską i prof. dr. hab. Andrzeja Radziwińskiego.

d) Po wyborach nastąpiło ukonstytuowanie się nowego Zarządu, którego rezultaty ogłosił prezes prof. dr. Marian Biskup. Wiceprezesem TNT został prof. dr. hab. Andrzej Woszczyk, sekretarzem generalnym – prof. dr. hab. Marian Kallas, skarbnikiem – prof. dr. hab. Mirosław Nesterowicz, redaktorem naczelnym – prof. dr. hab. Wojciech Gutowski, a członkami: prof. dr. hab. Jerzy Dygdała, prof. dr. hab. Czesław Łapicz, prof. dr. hab. Władysław Niewiarowski.

Ad 10. Przewodniczący Zgromadzenia otworzył dyskusję na temat składek członkowskich za rok 1998. Prof. dr. hab. Marian Kallas zaproponował podniesienie składki dla członków wydziału o 5 zł, czyli do kwoty 20 zł, a dla członków zwyczajnych utrzymanie jej na obecnym poziomie 10 zł. Następnie rozgorzała gorąca dyskusja na temat czy należy umarzać zaległe składki, czy też nie. Prof. dr. hab. Ryszard Jadczyk zapytał, jak technicznie zorganizować umorzenie składek dla członków. Prof. dr. hab. Mirosław Nesterowicz przypomniał uchwałę podjętą kilka lat temu mówiącą, iż osoba zalegająca z opłatami przez ok. 10 lat powinna zapłacić składki za ostatnie 3 lata. Jednakże uchwała ta nie dała większych rezultatów. Na koniec swojej wypowiedzi prof. Nesterowicz zaproponował umorzenie opłat do 1995 r. włącznie. Prof. dr. hab. Andrzej Tomczak stwierdził, że w ten sposób postępując dzielimy członków na tych, którzy są honorowi i płacą oraz tych co nie płacą. Wypowiedź tę poparł prof. dr. hab. Władysław Niewiarowski stwierdzając, że nie należy utrzymywać fikcji i że osobiście nie jest zwolennikiem umarzania, ale skreślenia. Profesor postawił formalny wniosek, aby te osoby skreślić. Prezes TNT w odpowiedzi zwrócił uwagę, że wśród tych co nie płacą jest wiele wybitnych osobowości i trudno ich skreślić. Prof. dr. hab. Gabriel Wójcik zwrócił uwagę, że być może stan ten jest spowodowany trudnościami w wypełnianiu przez starsze osoby przekazów i zaproponował wydrukowa-

nie na nich wszystkich potrzebnych informacji. Na koniec zaproponował odłożenie sprawy na rok, dwa i poprosił prof. Niewiarowskiego o wycofanie wniosku dotyczącego skreślenia członków zalegających z opłatami. Dr Krzysztof Mikulski zaproponował pozostawić sprawę niepłacenia składek sumieniem tych osób. Wyraził jednak pogląd, że umożliwienie umarzania składek może być zachętą dla innych, którzy też przestaną płacić składki. Prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz przypomniał wszystkim zebrany, że Zarząd wysłał przekazy wypełnione, tak że należało tylko zapłacić. Akcja ta jednak nie dała większego efektu. Po tej dyskusji prof. dr hab. Władysław Niewiarowski postanowił wycofać swój wniosek. Wśród uczestników Walnego Zgromadzenia nie było zgodności jak w tej sprawie postąpić: umarzać czy skreślać. Sprawę odsunął na później prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz stwierdzając, że Walne Zgromadzenie nie musi podejmować decyzji na temat skreślenia członków i że może to zrobić Zarząd TNT. Po tej wypowiedzi przewodniczący Zgromadzenia zarządził jawne głosowanie nad propozycją prof. dr hab. Mariana Kallasa dotyczącą nowych wysokości składek członkowskich na 1998 rok. Wniosek uzyskał akceptację obecnych na sali osób.

Ad 11. Wolnych wniosków nie zgłoszono. Przewodniczący Zgromadzenia prof. dr hab. Edward Wiśniewski złożył gratulacje nowo wybranym władzom TNT, w tym prezesowi, podziękował także prof. dr hab. Andrzejowi Woszczykowi za wygłoszenie bardzo interesującego wykładu oraz wszystkim przybyłym za aktywny udział, a następnie zamknął obrady.

Sekretarz
Walnego Zgromadzenia
(-) *Dr hab. Rajmund Przybylak*

Przewodniczący
Walnego Zgromadzenia
(-) *Prof. dr hab. Edward Wiśniewski*

S P R A W O Z D A N I E

Z CZYNNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1997

I. Członkowie

Na koniec 1997 r. Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło 489 członków, w tym 209 członków wydziałów i 279 członków zwyczajnych oraz jednego członka wspierającego – Fundację na Rzecz Nauki Polskiej. Dwóch członków miało tytuł członka honorowego. Przyjęto w poczet członków zwyczajnych 13 osób. Zmarło w 1997 r. 6 członków wydziałów.

Skład ilościowy wydziałów:

	miejscowi	członkowie zamiejscowi	razem
Wydział I – Nauk Historycznych	40	16	56
Wydział II – Filologiczno-Filozoficzny	37	6	43
Wydział III – Matematyczno-Przyrodniczy	60	12	72
Wydział IV – Nauk Prawnych, Społecznych i Ekonomicznych	33	5	38
Razem:	170	39	209

II. Walne Zgromadzenie

Dnia 23 II 1998 r. odbyło się doroczne Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu, na którym dokonano oceny działalności Towarzystwa w roku 1997 oraz wybrano nowe władze TNT na następną kadencję 1998–2000 (zob. s. 26–27).

III. Komisja Rewizyjna

W 1997 r. Komisja Rewizyjna działała w następującym składzie: prof. dr hab. Andrzej Borodo i prof. dr hab. Bogumił Brzeziński – członkowie. Komisja odbyła posiedzenie w dniu 19 II 1998 r., na którym przeanalizowano i skontrolowano działalność TNT w okresie od 1 I do 31 XII 1997 r.

IV. Zarząd TNT

Rok 1997 był trzecim rokiem pracy Zarządu w kadencji 1995–1997. Zarząd działał w następującym składzie: prof. dr Marian Biskup – prezes, prof. dr Roman Ingarden – wiceprezes, prof. dr hab. Marian Kallas – sekretarz generalny, prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz – skarbnik, dr hab. Jerzy Zbigniew Maciejewski – redaktor naczelny, prof. dr hab. Stefan Cackowski – przewodniczący Wydziału I, prof. dr Artur Hutnikiewicz – przewodniczący Wydziału II, prof. dr hab. Gabriel Wójcik – przewodniczący Wydziału III, prof. dr hab. Kazimierz Lubiński – przewodniczący Wydziału IV oraz prof. dr hab. Jadwiga Wilkoń-Michalska, prof. dr hab. Andrzej Woszczyk i prof. dr hab. Jerzy Dygdała – członkowie.

W okresie sprawozdawczym Zarząd odbył dwa posiedzenia, podczas których omawiano najważniejsze sprawy Towarzystwa, dotyczące zarówno podstawowych zadań statutowych, jak i bieżących problemów finansowych i organizacyjnych:

25 czerwca – oceniano możliwości realizacji planu wydawniczego na 1997 r. oraz stan przygotowań ważniejszych zamierzeń wydawniczych w latach przyszłych. Chodzi tu zwłaszcza o album „Toruń i miasta ziemi chełmińskiej na rysunkach Jerzego Fryderyka Steinera” i I tom „Historii Torunia”.

23 października – omawiano przebieg imprez naukowych zorganizowanych w 1997 r., w tym międzynarodowej konferencji naukowej „Theodor von Schön a Polska”. Przedyskutowano także i zaaprobowano propozycje zamierzeń związanych z obchodami 125-lecia utworzenia Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Propozycje te obejmują sesje naukowe, wystawę oraz publikację szeregu wydawnictw.

V. Redakcja Naczelna Wydawnictw TNT

Redakcja Naczelna działała w następującym składzie: dr hab. Jerzy Z. Maciejewski – redaktor naczelny, prof. dr hab. Antoni Czacharowski, prof. dr hab. Kazimierz Maliszewski – przedstawiciele Wydziału I, prof. dr hab. Jerzy Speina, prof. dr hab. Witold Wróblewski – przedstawiciele Wydziału II, prof. dr hab. Daniela Szymańska – przedstawiciel Wydziału III, prof. dr hab. Jan Głuchowski – przedstawiciel Wydziału IV, dr Cecylia Iwaniszewska – przewodnicząca Komitetu Redakcyjnego „Prac Popularnonaukowych”.

VI. Komisje i Komitety przy Zarządzie TNT

1. ZESPÓŁ DO BADAŃ NAD PRZESZŁOŚCIĄ TORUNIA pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Mariana Arszyńskiego, sekretarzem była dr hab. Krystyna Zielińska-Melkowska. Zespół kontynuował prace nad poszukiwaniem i gromadzeniem materiałów do historii Torunia.

2. KOMITET REDAKCYJNY „SPRAWOZDAŃ TNT” działał pod przewodnictwem prof. dra hab. Janusza Kryszaka. Sekretarzem była mgr Bożena Sołtys, członkami – prof. dr hab. Teresa Karwicka i prof. dr Ludmiła Roszko.

3. KOMITET REDAKCYJNY „PRAC POPULARNONAUKOWYCH”. Przewodniczącą Komitetu była dr Cecylia Iwaniszewska, a członkami prof. dr hab. Kazimierz Maliszewski, prof. dr hab. Józef Poklewski, prof. dr hab. Zofia Mocarska-Tycowa, prof. dr hab. Marian Rejewski, prof. dr hab. Zbigniew Kwaśniewski. Komitet odbył w okresie sprawozdawczym jedno posiedzenie.

VII. Wydziały

WYDZIAŁ I – NAUK HISTORYCZNYCH. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Stefan Cackowski, zastępcą prof. dr hab. Jerzy Dygdała, sekretarzem prof. dr hab. Janusz Tandecki. Wydział odbył dwa posiedzenie naukowe (26 V i 17 XI) oraz cztery posiedzenia administracyjne, na których przyjął do druku dwie prace: Bogusława Dybasia „Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów budowy fortyfikacji stałych w Rzeczypospolitej w XVII w.” oraz w serii „Fontes”: „Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltyńskiej z 1761 roku”, wyd. Stanisław Litak. Przyjęto też kandydatury nowych członków Wydziału. Na ostatnim zebraniu administracyjnym dokonano wyboru nowych władz.

1. KOMISJA HISTORYCZNA pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Stefana Kwiatkowskiego. Sekretarzem był dr Roman Czaja.

2. KOMITET REDAKCYJNY „FONTES”. Przewodniczącym był prof. dr hab. Zenon H. Nowak, a członkami: prof. dr hab. Stefan Cackowski i prof. dr hab. Ryszard Kozłowski. W serii „Fontes” ukazały się: „Księga rachunkowa urzędów rybickich komturstw malborskiego i dzierzgońskiego w latach 1440–1445”, wyd. Z. H. Nowak i J. Tandecki, „Metryka uczniów Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego (1600–1817)”, cz. 1 (1600–1717), wyd. Zenon H. Nowak i Janusz Tandecki, Do wydania przygotowane są: „Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej”, opracowane przez prof. dra hab. Stanisława Litaka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, oraz indeksy do wydanej już w serii „Fontes” „Lustracji województw wielkopolskich i kujawskich 1659–1665”.

3. KOMITET REDAKCYJNY „ROCZNIKÓW TNT”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Antoni Czacharowski, członkami prof. dr hab. Jacek Staszewski i prof. dr hab. Mieczysław Wojciechowski. W serii „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” ukazały się w 1997 r. prace: Sławomira Józwiaka „Powstanie i rozwój struktury administracyjno-terytorialnej zakonu krzyżackiego na Kujawach i ziemi chełmińskiej w latach 1246–1345” oraz Piotra Olińskiego „Cysterskie nekrologi na Pomorzu Gdańskim (XIII-XVII w.)”.

4. KOMITET REDAKCYJNY „PRAC ARCHEOLOGICZNYCH”. Komitet pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Koli. Członkami byli: prof. dr hab. Jadwiga Chudziakowa, prof. dr hab. Krystyna Przewoźna i prof. dr hab. Jerzy Olczak.

5. KOMITET REDAKCYJNY „ZAPISEK HISTORYCZNYCH”. Przewodniczącym był prof. dr Marian Biskup, sekretarzem dr Magdalena Niedzielska, a członkami: prof. dr hab. Stefan Cackowski, doc. dr Ka-

rola Ciesielska, prof. dr hab. Antoni Czacharowski, prof. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr hab. Zenon H. Nowak, prof. dr hab. Kazimierz Wajda, prof. dr hab. Mieczysław Wojciechowski. W 1997 r. ukazały się następujące numery „Zapisek Historycznych”: t. 62, z. 1, 2-3, 4. Odbyły się trzy posiedzenia Komitetu.

WYDZIAŁ II – FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr Artur Hutnikiewicz, zastępcą prof. dr hab. Franciszek Peplowski, a sekretarzem prof. dr hab. Teresa Friedelówna. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe, na którym prof. dr hab. Ewa Rzetelska-Feleszko z Instytutu Slawistyki PAN wygłosiła wykład „Słowiańska przeszłość Pomorza Zachodniego”, oraz posiedzenia administracyjne, na których wybrano nowe władze Wydziału, omawiano działalność Wydziału i jego komisji w 1997 r., a także przyjęto kandydatury prof. dra hab. Jerzego Perzanowskiego i dra Michała Woźniaka na członków Wydziału.

1. **KOMISJA FILOLOGICZNA.** Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Wojciech Gutowski, sekretarzem dr Maria Frankowska. Odbyły się dwa posiedzenia naukowe: 23 I dr Grażyna Halkiewicz-Sojak wygłosiła referat pt. „Norwidowskie obrazy całości”, a 2 X prof. dr hab. Jerzy Smulski wygłosił referat pt. „Wariacje pocztowe Kazimierza Brandysa – rekonstruksja historycznoliteracki”.

2. **KOMISJA FILOZOFICZNA.** Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Ryszard Jadczyk, zastępcą prof. dr hab. Leon Gumański, sekretarzem zaś prof. dr hab. Włodzimierz Tyburski. Komisja była współorganizatorem sympozjum w 30 rocznicę śmierci H. Elzenberga (wspólnie z Oddziałem Toruńskim PTF). Odbyły się również dwa posiedzenia naukowe i jedno organizacyjne.

3. **KOMISJA HISTORII SZTUKI.** Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki, a sekretarzem prof. dr hab. Józef Poklewski. Komisja odbyła dwa posiedzenia naukowe (9 IV i 28 V) i jedno administracyjne, na którym przeprowadzono wybory władz Komisji. Nowym przewodniczącym został prof. dr hab. Józef Poklewski, a sekretarzem dr Michał Woźniak.

4. **KOMISJA BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA.** Przewodniczącą Komisji była prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel, zastępcami: dr Janina Huppenthal i dr hab. Grażyna Gzella, sekretarzem zaś mgr Urszula Zaborska. Komisja odbyła jedno posiedzenie administracyjne połączone z zebraniem sprawozdawczo-wyborczym oraz zebranie naukowe, na którym Małgorzata Fedorowicz wygłosiła referat pt. „Specjalne materiały czytelnicze”.

5. KOMITET REDAKCYJNY „PRAC WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Marian Szarmach, a członkami: prof. dr hab. Leon Gumański, prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki, prof. dr hab. Krystyna Jakowska, prof. dr hab. Krystyna Kallas i doc. dr Czesław Niedzielski. W 1997 r. w serii ukazała się praca Mariana Domaradzkiego „Odprzymiotnikowe rzeczowniki atrybutywne w historii polszczyzny”.

WYDZIAŁ III – MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Gabriel Wójcik, sekretarzem prof. dr hab. Lech Jacuński. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe i jedno administracyjne w dniu 11 XII 1997 r., na którym przyjęte zostały sprawozdania z działalności komisji wydziałowych i Komitetu Redakcyjnego „Studia Societatis Scientiarum Torunensis”. Na tym posiedzeniu odbyły się również wybory do władz Wydziału.

1. KOMISJA ASTRONOMICZNA. Przewodniczącą Komisji była doc. dr hab. Stefania Grudzińska (zm. 23 X 1997 r.), a sekretarzem dr Cecylia Iwaniszewska.

2. KOMISJA GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNA pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Leona Andrzejewskiego, sekretarzem był dr Roman Rudnicki. Odbyło się jedno posiedzenie naukowe, na których przedstawiono referat: dra Pawła Molewskiego „Rynna Gopła – problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas recesji lodolodu vistuliańskiego”

3. KOMISJA NAUK MEDYCZNYCH. Przewodniczącym był prof. dr hab. Waldemar Jędrzejczyk, zastępcą dr nauk medycznych Lech Bieganowski, sekretarzem dr nauk medycznych Grzegorz Jarczyk. Odbyły się trzy posiedzenia administracyjne oraz trzy zebrania naukowe, na których wygłoszono 12 referatów z różnych dziedzin medycyny. Odbyło się również zebranie sprawozdawczo-wyborcze.

4. KOMITET REDAKCYJNY „STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS”. Przewodniczącym Komitetu była prof. dr hab. Daniela Szymańska. Poszczególnymi sekcjami kierowali: prof. dr hab. Wiesław Maik (Sectio C), (Sectio D – vacat), prof. dr Melityna Gromadska (Sectio E), dr Cecylia Iwaniszewska (Sectio F), (Sectio G – vacat), dr nauk med. Lech Bieganowski (Sectio H). W 1997 r. w serii ukazała się praca Romana Rudnickiego „Geograficzno-ekonomiczne czynniki kształtujące produkcję rolnictwa indywidualnego na przykładzie makroregionu dolnej Wisły”.

WYDZIAŁ IV – NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH. Wydział pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Kazimierza

Lubińskiego. Zastępcą był prof. dr hab. Zbigniew Witkowski, sekretarzem zaś prof. dr hab. Krystyna Kamińska.

1. KOMITET REDAKCYJNY „STUDIA IURIDICA”. Przewodniczącym był prof. dr hab. Jan Głuchowski, a członkami: prof. dr hab. Marian Kallas i prof. dr hab. Eugeniusz Ochendowski.

2. KOMISJA EKONOMICZNA pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Kosiedowskiego. Sekretarzem była dr Maria Marszałkowska. Komisja odbyła posiedzenie naukowe w dniu 16 XII 1997 r., na którym dr Tadeusz Parteka z Gdańska wygłosił referat pt. „Podstawy metodologiczne planowania strategicznego rozwoju zrównoważonego”. Odbyło się też zebranie sprawozdawczo-wyborcze.

VIII. Konferencje naukowe i popularyzacja nauki

W 1997 r. Towarzystwo Naukowe było współorganizatorem konferencji naukowej: „Theodor von Schön a Polska”, przygotowanej przez Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Frei Universität Berlin, Geheimes Staatsarchiv PK Berlin (18–19 X). Ponadto w dniach 5–7 VI i 14–16 X zorganizowano kiermasze wydawnictw naukowych i popularnonaukowych TNT.

IX. Krajowa i zagraniczna wymiana wydawnictw

	1996	1997
1. Liczba krajów, z którymi prowadzona jest wymiana wydawnictw	35	35
2. Liczba kontrahentów wymiany zagranicznej	214	212
3. Liczba kontrahentów wymiany krajowej	77	77
4. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom zagranicznym	933	889
5. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom krajowym	348	295
6. Liczba egzemplarzy otrzymanych od instytucji zagranicznych (z wymiany)	1223	1250
a) wydawnictwa otrzymane z zagranicy jako bezpłatne dary	27	2
7. Książki otrzymane w ramach wymiany od instytucji krajowych	341	443

X. Sprzedaż wydawnictw

W 1997 r. Towarzystwo uzyskało ze sprzedaży wydawnictw własnych 29 785 zł. Wydawnictwa TNT można było nabyć w siedzibie Towarzystwa przy ul. Wysokiej 16, w toruńskich księgarniach o profilu naukowym oraz w niektórych księgarniach w Warszawie, Gdańsku, Poznaniu i Krakowie. Sprzedaż pozycji popularnonaukowych prowadziły także inne księgarnie toruńskie oraz Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej i PTTK. Powodzeniem cieszyły się specjalne kiermasze organizowane w czerwcu i październiku.

XI. Pracownia Mikrofilmowa i Fotograficzna

W 1997 r. Pracownia wykonała 142 056 zdjęć negatywowych, 3028 przeźroczy oraz 324 fotokopie. Wykonywała ona mikrofilmy i fotokopie materiałów naukowych i archiwalnych dla instytucji krajowych i zagranicznych, a także dla indywidualnych badaczy. Większość prac mikrofilmowych wykonano w ramach stałej umowy z Towarzystwem Genealogicznym Stanu Utah.

XII. Zbiory archiwalne i muzealne TNT

Zbiory akt i dokumentów TNT oraz materiały archiwalne przekazane Towarzystwu przez różne osoby tworzą oddzielny depozyt i zespół w Archiwum Państwowym w Toruniu. Fragmenty zbiorów archiwalnych znajdują się również w Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Akta przechowywane są też w archiwum własnym TNT. Pozostałości dawnych zbiorów muzealnych, gromadzonych od początku istnienia Towarzystwa i eksponowanych w latach zaboru pruskiego w siedzibie TNT przy ul. Wysokiej 16, znajdują się obecnie w depozycie Muzeum Okręgowego w Toruniu. Na zbiory te składają się:

- malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne, militaria, meble i inne przedmioty zabytkowe - 183 eksponaty,
- obiekty archeologiczne - 574 eksponaty,
- stare grafiki w różnych technikach (w większości z darów W. Amrogowicza) - 345 pozycji,
- obiekty numizmatyczne - 2919 pozycji.

Niektóre obiekty muzealne i zabytki sztuki, przechowywane w magazynach własnych, uzupełnione wycofanymi z depozytu muzealnego lub wypożyczonymi z Muzeum Okręgowego, posłużyły do wystroju pomieszczeń gmachu TNT.

XIII. Biblioteka Towarzystwa Naukowego

W 1997 r. Towarzystwo Naukowe przekazało do swojego księgozbioru znajdującego się w Książnicy Miejskiej 1625 woluminów z wymiany, zakupów, darów i wydawnictw własnych. Księgozbiór ten liczył na koniec roku 87 393 woluminy. W bibliotece podręcznej TNT znajdowało się 2035 pozycji. Księgozbiór prof. dra Konrada Górskiego obejmował 11 065 książek. Łącznie zbiory Towarzystwa liczą 100 493 pozycje.

XIV. Personel etatowy

W dniu 31 XII 1997 r. skład pracowników etatowych TNT był następujący:

mgr Jan Pronobis – dyrektor Biura
Krystyna Jaworska – główna księgowa (niepełny etat)
mgr Bożena Sołtys – kierownik Redakcji
Małgorzata Dykier – starszy instruktor (kancelaria)
Grzymisław Jasiński – kierownik Pracowni Mikrofilmowej
Aleksandra Pałuba – laborant w Pracowni Mikrofilmowej
Grażyna Lenkiewicz – magazynier
Alicja Zawadzka – sprzątaczką (niepełny etat).

Sekretarz Generalny TNT

Prezes TNT

(-) *Prof. dr hab. Marian Kallas*

(-) *Prof. dr Marian Biskup*

S P R A W O Z D A N I E

FINANSOWE TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1997

A. PRZYCHODY ZE SPRZEDAŻY:	150 622,96
1. Własne wydawnictwa	29 784,72
2. Usługi	120 390,74
w tym:	
a. Pracownia Mikrofilmowa:	
- eksport	74 394,90
- kraj	2 191,20

b. wynajem pomieszczeń	22 915,00
c. wynajem sali kolumnowej	13 333,14
d. wynajem pokoju gościnnego	1 079,00
e. wydawnicze – porozumienie z UMK	4 927,50
f. redakcyjne	1 550,00
3. Przychód ze sprzedaży towarów i mater.	447,50
B. POZOSTALE PRZYCHODY OPERACYJNE:	120 116,00
1. Dofinansowanie przez Komitet Badań Naukowych w Warszawie druku następujących prac:	80 100,00
– „Zapiski Historyczne” t. 62,	
z. 1, 2–3, 4	35 000,00
– „Metryka uczniów Gimnazjum...”	
cz. 1	16 000,00
– „Odprzymiotnikowe rzeczowniki...”	8 100,00
– „Powstanie i rozwój struktury...”	8 500,00
– „Księga rachunkowa...”	4 000,00
– „Cysterskie nekrologi...”	8 500,00
2. Urząd Wojewódzki w Toruniu na druk albumu „Toruń i miasta ziemi chełmińskiej...”	5 000,00
3. Urząd Miejski w Toruniu na druk prac:	16 000,00
– album „Toruń i miasta ziemi chełm.”	5 000,00
– „Historia Torunia” T. 1	8 000,00
– „Kościół NMP w Toruniu	3 000,00
4. Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej na polsko-niemiecką konferencję naukową	9 726,00
5. Dofinansowanie druku pracy pt. „Geograficzno-ekonomiczne czynniki kształtujące produkcję...” przez:	
– Urząd Miasta Inowrocławia	1 000,00
– Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddz. w Bydgoszczy	1 000,00
6. Wojew. Fundusz Ochrony Środowiska i Gosp. Wodnej w Toruniu – dofinansowanie druku pracy „Antropogeniczne zmiany rzeźby...”	2 790,00
7. Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik” Warszawa – ugoda pozasądowa	4 500,00

C. PRZYCHODY FINANSOWE		40 245,71
1. Odsetki bankowe i od lokat terminowych	29 612,88	
2. Wpłaty z tytułu składek członkowskich	4 436,22	
3. Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej Warszawa (członek wspierający)	3 500,00	
4. Dodatnie różnice kursowe	2 696,61	
Ogółem przychody A+B+C		310 984,67
A. KOSZTY DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ:		364 144,00
1. Zużycie materiałów i energii		21 617,36
– energia elektryczna, woda, gaz	14 185,97	
– materiały, książki	7 431,39	
2. Usługi obce		84 498,38
– drukarskie	64 093,40	
– remontowe i konserwacyjne	5 982,29	
– opłaty pocztowe	6 658,25	
– prowizje bankowe	749,86	
– pozostałe usługi obce	7 014,58	
3. Podatki i opłaty		1 208,55
4. Wynagrodzenia		160 941,58
– osobowe	98 432,05	
– bezosobowe	62 509,53	
w tym honoraria	38 597,80	
5. Świadczenia na rzecz pracowników (ZUS, Fundusz Socjalny)		50 310,69
6. Amortyzacja		21 275,50
7. Pozostałe		24 291,94
– delegacje	3 006,86	
– ubezpieczenie mająt.	296,46	
– prenumerata czasopism	2 077,20	
– egz. na wymianę wydawnictw	4 755,50	
– egz. autor., recenz., bezpłatne	12 370,30	
– inne koszty związane z działalnością statutową	1 785,62	

Główna Księgowa

Skarbnik TNT

(-) *Krystyna Jaworska*

(-) *Prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz*

PROTOKÓŁ

Z POSIEDZENIA KOMISJI REWIZYJNEJ

W DNIU 19 II 1998 r.

Komisja Rewizyjna w składzie: prof. dr hab. Andrzej Borodo i prof. dr hab. Bogumił Brzeziński – członkowie, w obecności księgowej TNT Krysstyny Jaworskiej, dokonała przewidzianej statutem kontroli działalności merytorycznej i finansowej Towarzystwa w 1997 r.

Stwierdzono, co następuje:

W roku 1997 Towarzystwo Naukowe w Toruniu prowadziło działalność statutową w sposób niezakłócony. Podstawowe znaczenie miała – podobnie jak w latach poprzednich – działalność wydawnicza. W 1997 r. wydano 11 pozycji o objętości 173 arkuszy wydawniczych. Jest to ilość porównywalna do tej, jaka wydawana była w latach ubiegłych. Działalność Towarzystwa w zakresie organizacji konferencji naukowych ograniczyła się do konferencji pt. „Theodor von Schön a Polska”. Towarzystwo zorganizowało także dwa kiermasze z wydawnictwami TNT.

Zarząd TNT zabiegał z dużą skutecznością o środki finansowe na działalność Towarzystwa. Wydawnictwa finansowane były przede wszystkim ze środków zewnętrznych, zwłaszcza pochodzących z KBN oraz od władz miejskich i wojewódzkich.

Nieznacznie wzrosły przychody z działalności wydawniczej, zmalały natomiast przychody z usług, a to przede wszystkim za przyczyną ograniczenia wpływów z porozumienia wydawniczego z UMK. Wyraźnie zmalały (z ok. 44,5 tys. zł do ok. 29,5 tys. zł) dochody z lokat bankowych, co spowodowane było obniżką stóp procentowych od takich lokat. Ogólnie odnotować można wzrost przychodów, ale spowodowane jest to przede wszystkim ujęciem w globalnej kwocie przychodów produkcji w toku, tj. pozycji nie występującej w sprawozdaniu za rok poprzedni. W przypadku nieuwzględnienia produkcji w toku przyrost przychodów jest minimalny i wyraźnie niższy od wskaźników inflacji za 1997 r.

Nadal niepokojący jest wzrost zapasów magazynowych książek. W roku 1996 wartość tych zapasów miała się do wartości budynku Towarzystwa w przybliżeniu jak 1:1; w roku 1997 już niemal jak 1,5:1. Nawet jeśli uwzględnimy szybki wzrost cen książek oraz fakt, że nie w pełni zobrazowany jest księgowo wzrost wartości budynku, opisane zjawisko trudno uznać za pozytywne. Komisja formułuje tę uwagę ze świadomością specyfiki obrotu książką naukową, zwłaszcza obecnie.

Towarzystwo zatrudnia 8 osób, w tym 6 na całym etacie oraz 2 na etatach częściowych. Stan zasobów materialnych ogranicza możliwość doko-

nania znaczących podwyżek wynagrodzeń dla pracowników Towarzystwa, niemniej jednak Komisja – biorąc pod uwagę wyrazy uznania, jakie wielokrotnie pod ich adresem kierowane były podczas kolejnych walnych zgromadzeń TNT – wyraża nadzieję, że władze Towarzystwa dołożą starań, aby wynagrodzenia tych osób nie odbiegały (przeciętnie) od średniego wynagrodzenia w kraju.

Według stanu na dzień 31 XII 1997 r. Towarzystwo liczyło 489 członków. Wzrosła globalna kwota uzyskana ze składek członkowskich (ok. 4300 zł), ale wyższa jest kwota składek zaległych (ok. 5500 zł). Niezależnie od potrzeby prowadzenia działań zmierzających do skłonienia członków Towarzystwa do wywiązania się z obowiązku statutowego, jakim jest zapłata składek, Komisja zaleca rozważenie – w uzasadnionych wypadkach – umorzenia zaległości w tym zakresie, zwłaszcza gdy dotyczy to członków Towarzystwa w podeszłym wieku i o złym stanie zdrowia.

Komisja stwierdza, że Zarząd TNT, utrzymując działalność Towarzystwa w tradycyjnych formach i w granicach ukształtowanych wieloletnimi doświadczeniami, wkładał w 1997 r. wiele wysiłku dla utrzymania dobrej kondycji materialnej Towarzystwa. To samo dotyczy poszczególnych komórek organizacyjnych Towarzystwa. Zmiany – niekiedy daleko idące – uwarunkowań zewnętrznych nakazują przy tym myśleć o nowych formach aktywności Towarzystwa, które – nie tracąc swego naukowego profilu – może, jak się wydaje, podjąć próby rozszerzenia swojej działalności na zbliżonych do naukowej płaszczyznach. Mogłaby nią być np. płaszczyzna oświatowa, a w jej ramach – organizacja i prowadzenie, być może w porozumieniu z władzami UMK – tak popularnych obecnie studiów podyplomowych.

W reasumpcji Komisja Rewizyjna, pozytywnie oceniając działalność Zarządu TNT – jednomyślnie stawia wniosek o udzielenie mu absolutorium za działalność w 1997 r.

Członkowie Komisji

(-) *Prof. dr hab. Bogumił Brzeziński*

(-) *Prof. dr hab. Andrzej Borodo*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie wydziałów

- Kukier Ryszard Aleksander, prof. dr hab., em., Toruń, ul. Szosa Okrężna 12/8.
- Perzanowski Jerzy, prof. dr hab., kierownik Katedry Logiki UMK, Toruń, ul. Krasińskiego 61/15.
- Przybylak Rajmund, dr hab., adiunkt w Zakładzie Klimatologii Instytutu Geografii UMK, Toruń, ul. Legionów 165 B/7.
- Woźniak Michał, dr, dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu, Toruń, ul. Idzikowskiego 37a.

Nowi członkowie zwyczajni

- Brzeska Hanna, mgr, asystent w Zakładzie Literatury Młodej Polski i Dwudziestolecia Międzywojennego Instytutu Filologii Polskiej UMK, Toruń, ul. Moniuszki 16/20.
- Ciszewska Wanda, mgr, asystent w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK, Toruń, ul. Gagarina 45.
- Fedorowicz Małgorzata, mgr, asystent w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK, Toruń, ul. Gagarina 45.
- Grażawski Kazimierz, mgr, kustosz Muzeum w Brodnicy, Brodnica, ul. Łazienna 24/2.
- Imańska Iwona, dr, adiunkt w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK, Toruń, ul. Kosynierów Kościuszkowskich 9/35.
- Krantz-Domasłowska Liliana, dr, asystent w Zakładzie Historii Sztuki Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK, Poznań, ul. Kolejowa 55/6.
- Marszałkowska Maria, dr, adiunkt w Katedrze Polityki Ekonomicznej i Rozwoju Lokalnego UMK, Toruń, ul. Słowackiego 43/8.
- Michniewicz Zbigniew, lek. med., ordynator, Toruń, ul. Cyprysowa 6.
- Nierzwicki Krzysztof, mgr, asystent w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK, Toruń, ul. Krasińskiego 94/1.
- Nowak Ewa, mgr, asystent w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK, Toruń, ul. Wojska Polskiego 23/5.
- Perzanowski Jerzy, prof. dr hab., zob. wyżej.
- Redziński Jarosław, lek. med., Górsk Ośr. Zdr., Zła Wieś Wielka.
- Szaniecki Paweł, o., dr, Kraków, Benedyktyńska 37/39.

Zmarli:

Prof. dr Andrzej Bukowski
Doc. dr hab. Stefania Grudzińska
Prof. dr Kazimierz Jasiński
Prof. dr hab. Klemens Kępczyński
Prof. dr Izabella Mikulska
Prof. dr hab. n. med. Zbigniew Pankiewicz
Mgr Ireneusz Sławiński
Mgr Halina Zgorzelska

II

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

W Y D Z I A Ł I

NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 26 V 1997 r.

Bogusław D y b a ś przedstawił pracę własną: *Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów budowy fortyfikacji stałych w państwie polsko-litewskim w XVII wieku.*

(Praca wydana w „Rocznikach TNT”, R. 88, z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 17 XI 1997 r.

Stanisław L i t a k przedstawił wydawnictwo źródłowe: *Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltyńskiej z 1761 r.*

(Praca wydana w serii „Fontes TNT”, t. 86).

W Y D Z I A Ł II

FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 15 XII 1997 r.

Ewa R z e t e l s k a-F e l e s z k o (Warszawa): *Słowiańska przeszłość Pomorza Zachodniego.*

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 23 I 1997 r.

Grażyna H a l k i e w i c z-S o j a k: *Norwidowskie obrazy całości.*

Posiedzenie naukowe dnia 10 XII 1997 r.

Jerzy S m u l s k i: *„Wariacje pocztowe” Kazimierza Brandysa – rekonesans historycznoliteracki.*

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI

Posiedzenie naukowe dnia 9 IV 1997 r.

Zygmunt K r u s z e l n i c k i: *Polskie Pomorze w sztuce 1900–1939. Problemy wybrane.*

Posiedzenie naukowe dnia 28 V 1997 r.

Zygmunt K r u s z e l n i c k i: *Matejkowski refleks w Chorwacji. Przyczynek do dziejów malarstwa historycznego w Europie Środkowo-wschodniej.*

Przedmiotem rozważań jest obraz Celestina Mate Medovića (1857–1920), zatytułowany „Splitski Sabor” (o wymiarach 3×2,20 m), znajdujący się od namalowania w latach dziewięćdziesiątych XIX w. w Zagrzebiu, w budynku przy ul. Opatičkiej 10 (niegdyś Wydział Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego – dziś: Instytut Historii Chorwacji). Autor niniejszego tekstu przypomniał, że jego zainteresowania tym obrazem zaczęły się już w czasie drugiej wojny światowej, kiedy to przebywając w Sarajewie zetknął się z jego reprodukcją; następnie wkrótce po wojnie, jako student historii sztuki, zobaczył oryginał dzieła Medovića na wystawie w Krakowie.

Obraz przedstawia Sobór, odbyty w Splicie w 925 r., w obecności ówczesnego (pierwszego zresztą koronowanego) króla chorwackiego Tomislava. Tematem obrad Soboru była w istocie przede wszystkim sprawa liturgii słowiańskiej, o którą walczyli duchowni „glagoljasi” z biskupem Ninu Grgurem na czele. Sprawa liturgii słowiańskiej wówczas przegrała; liturgia

ta istniała później jedynie w formie szczątkowej, a jej symboliczne raczej odrodzenie nastąpiło dopiero w końcu XIX w.

Autor niniejszego tekstu ukazuje następnie charakterystyczne rysy chorwackiego odrodzenia narodowego w 1. poł. XIX w. Szczególne znaczenie, jakie przypadło w udziale poematowi z 1. poł. XVII w. Ivana Gundulića pt. „Osman” – wypełnionemu tematycznie sprawami polskimi – skłaniała XIX-wiecznych Chorwatów do silniejszego zainteresowania Polską. Z drugiej strony wybitny przedstawiciel życia kulturalnego i politycznego Chorwacji 2. poł. XIX w. biskup Djakova Josip Juraj Strossmayer (1815–1905) wykazywał silne zainteresowania Polską, jak o tym świadczą wspomnienia polskiego literata Stanisława Bełzy. Tenże biskup Strossmayer był w jakimś sensie promotorem – chociaż chwilami dosyć krytycznym – Celestina Medovića. Ten ostatni wykonał m.in. dla budowanej z inicjatywy biskupa Strossmayera nowej katedry w Djakovie malowidła ścienne „Ofiara Izaaka” i „Ofiara Noego”.

Zainteresowania biskupa Strossmayera Polską i sprawami polskimi przejawily się m.in. w tym, że urządzając swą galerię malarstwa, którą zamierzał ofiarować narodowi, pragnął w niej umieścić obraz, reprezentujący adekwatnie malarstwo polskie. Dziełem tym stało się namalowane w 1875 r. „Zamordowanie króla Przemysława w Rogoźnie” Jana Matejki; obraz ten znajduje się po dziś dzień w zbiorach artystycznych Akademii Nauk i Sztuk w Zagrzebiu.

Natomiast w 1885 r. biskup Strossmayer zwrócił się pisemnie (w języku niemieckim) do Matejki z prośbą o zgodę na wystawienie „Hołdu Pruskiego” także w Zagrzebiu. Matejkę zdenerwował fakt, że biskup ze słowiańskiego kraju zwraca się doń po niemiecku, polecił więc Marianowi Gorzkowskiemu dać odpowiedź odmowną. Gorzkowski sformułował odmowę o wiele uprzejmiej – notabene zredagowana ona była w języku chorwackim.

Dwie główne tezy autora niniejszego tekstu, w odniesieniu do omawianego obrazu, przedstawiają się następująco. Po pierwsze: postać dostojnika kościelnego w centrum kompozycji – odzianego w czarną sutannę z purpurowymi wypustkami i określaną od dawna jako autoportret Medovića – uważa autor za ukryte przedstawienie biskupa Strossmayera. Biskup ten bowiem – podobnie jak dziewięćsetkilkadziesiąt lat wcześniej biskup Grgur Niński – marzył o wprowadzeniu liturgii słowiańskiej; tym razem chodziło o zjednoczenie Chorwatów i Serbów we wspólnocie jugosłowiańskiej. W latach dziewięćdziesiątych XIX w. było już jednak oczywiste, że idea ta przegrała, podobnie jak przegrał swego czasu Grgur Niński sprawę liturgii słowiańskiej we wczesnym średniowieczu.

Co do bezpośredniego matejkowskiego pierwowzoru omawianego obrazu Medovića jest nim – według autora niniejszego tekstu – najprawdopodobniej „Unia Lubelska” z 1869 r. Zarówno na tym obrazie Matejki, jak i na omawianym obrazie Medovića mamy do czynienia ze „zwrotnym” momentem dziejowym, z podejmowaniem decyzji, która w „Unii Lubelskiej” zapadła w sensie pozytywnym, a w „Splitskim Soborze” w sensie negatywnym (sprawa liturgii słowiańskiej).

Występuje tu więc zjawisko zatoczenia pewnego koła, w którym duchowe i kulturowe więzy polsko-chorwackie stają się fundamentem dla owego – jak to określono w tytule – „Matejkowskiego refleksu w Chorwacji”.

POSIEDZENIA KOMISJI FILOZOFICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 21 IV 1997 r.

(wspólnie z PTF)

Ryszard J a d c z a k: *Toruński okres w życiorysie naukowym Henryka Elzenberga.*

Ryszard W i ś n i e w s k i: *Henryk Elzenberg wobec brytyjskiej metaetyki.*

Włodzimierz T y b u r s k i: *Z refleksji antropologicznych Henryka Elzenberga.*

Cezary G o r z k a: *Elzenbergowskie studia nad Leibnizem.*

Posiedzenie naukowe dnia 27 X 1997 r.

Ryszard J a d c z a k: *Materiały do biografii filozofów polskich w Wilnie i Lwowie.*

Posiedzenie naukowe dnia 10 XII 1997 r.

Ryszard W i ś n i e w s k i: *O naturze etyki. Uwagi w sprawie przedmiotu i kryterium oceny etycznej.*

Posiedzenie naukowe dnia 28 XI 1997 r.

Małgorzata F e d o r o w i c z: *Specjalne materiały czytelnicze.*

W Polsce około 10% społeczeństwa dotknięte jest niepełnosprawnością. Większość z tych osób nie jest w stanie korzystać z książki w jej tradycyjnej formie. Z myślą o nich powstały i powstają nadal różne, niekonwencjonalne formy książek, mogące zaspokajać potrzeby ludzi z „niepełnosprawnością czytelniczą”. W literaturze anglojęzycznej można spotkać kilka terminów na określenie tych właśnie materiałów, z których najczęściej pojawiają się następujące: „alternative formats” oraz „special reading materials”, które w wolnym tłumaczeniu na język polski dają nam: „alternatywne materiały czytelnicze” i „specjalne materiały czytelnicze”.

Po wstępnych objaśnieniach terminologicznych warto omówić poszczególne ich rodzaje.

Książki łatwe w czytaniu przygotowywane są z myślą o osobach niepełnosprawnych umysłowo, głuchych, którzy jako pierwszego języka używają języka migowego, oraz dyslektykach, ludziach starszych, a także niewyrobionych czytelniczo. Książki te unikają pojęć abstrakcyjnych i przenośni, bazują natomiast na prostym i zrozumiałym języku. Ilustracje wiernie przedstawiają to, co jest omówione w tekście. Ważny jest także duży rozmiar czcionki, solidna oprawa i wygodny w użyciu format.

Osoby głuche, dla których język migowy jest językiem pierwotnym, mają zwykle kłopoty ze zrozumieniem tradycyjnego tekstu. Wtedy pomocna może być książka, w której tekst jest pisany zarówno drukiem jak symbolami języka migowego.

Największa różnorodność materiałów czytelniczych występuje w grupie wydawnictw przystosowanych do potrzeb osób z uszkodzonym narządem wzroku. Najstarsza jest książka brajlowska wykorzystująca system pisma opracowanego przez Louisa Braille'a i opartego na wypukłych punktach. Braille jest również stosowany przy publikowaniu tzw. książek łączonych, które mają klasyczny tekst czarnodrukowy oraz ilustracje. Znaki brajlowskie są nadrukowane na stronie z ilustracją lub na wkładce z przezroczystej folii. Wydawnictwa te umożliwiają wspólne czytanie książki przez niewidome dziecko i widzącego rodzica lub odwrotnie.

Osoby ociemniałe w późniejszym wieku zwykle nie są w stanie opanować pisma brajlowskiego. Dla nich więc przede wszystkim stworzono książkę mówioną, czyli nagraną na kasecie magnetofonowej.

Książkami przeznaczonymi dla niewidzących i szcążtkowo widzących dzieci są książki dotykowe. Pomagają one w doskonaleniu zmysłu dotyku, w rozwoju myślenia i wyobraźni, mogą także stanowić trening do późniejszej nauki czytania brajla.

Książki drukowane dużą czcionką są publikowane głównie z myślą o ludziach niedowidzących. Powinny być drukowane na papierze w odcieniu kości słoniowej, matowym i nieprzezroczystym. Wielkość czcionki powinna się wahać pomiędzy 14 a 24 punktami drukarskimi.

Nowe technologie komputerowe umożliwiły osobom niewidomym i szcążtkowo widzącym korzystanie z książek na dyskietkach i cd-rom.

Kolejną grupą specjalnych materiałów czytelniczych są książki obrazkowe, adresowane do dzieci, zarówno tych zdrowych, które nie nabyły jeszcze umiejętności czytania, jak i wymagających specjalnych stymulacji rozwoju języka.

Przybliżenie treści książek wchodzących w skład kanonu lektur szkolnych czy klasyki literatury osobom nie będącym w stanie opanować techniki czytania może następować dzięki książkom sfilmowanym.

Należy też wspomnieć o zabawkach dydaktycznych, za pomocą których bodźcuje się sfery wzrokową, słuchową i motoryczną, czyli te, które są odpowiedzialne za proces czytania.

Wszystkie omówione formy książek cieszą się dużym zainteresowaniem osób niepełnosprawnych czytelniczo. Niestety, nie są wydawane w wystarczającym nakładzie, co jest związane z wysokimi kosztami ich produkcji, a być może i z niewiedzą na ten temat w środowisku wydawniczym.

W Y D Z I A L III

MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

POSIEDZENIA KOMISJI GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 27 XI 1997 r.

Paweł M o l e w s k i: *Rynna Gopła - problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas recesji lądolodu vistuliańskiego.*

POSIEDZENIA KOMISJI NAUK MEDYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 22 II 1997 r.

(Temat: „Mnogie obrażenia ciała”)

Jerzy Lipiński: *Wybrane aspekty epidemiologiczne i kliniczne.*

Krzysztof Siłowski: *Podstawowe zasady postępowania.*

Posiedzenie naukowe dnia 22 III 1997 r.

Graczykowska-Koczorowska: *Leczenie cukrzycy typu II.*

M. Ciecierski, A. Jawień: *Ocena mikrokrążenia w stopie cukrzycowej.*

W. Jundził: *Doświadczenia własne w leczeniu stopy cukrzycowej.*

M. Borkiewicz: *Postępowanie chirurgiczne w leczeniu stopy cukrzycowej, doświadczenia własne.*

M. Michałowski: *Vessel Due F w leczeniu powikłań stopy cukrzycowej.*

Posiedzenie naukowe dnia 7 VI 1997 r.

Jan Jaworski: *25-lecie historii Oddziału i Kliniki Chirurgii.*

Marek Jackowski, Zbigniew Michniewicz, Marek Załucki: *Wykorzystanie autofluorescencji tkanek do wykrywania nowotworów przewodu pokarmowego.*

Waldemar Jędrzejczyk, Jacek Winczakiewicz: *Dwuwarstwowa odmiana operacji Shouldice'a w materiale własnym.*

Marek Jackowski, Hubert Juźków, Andrzej Kadłubowski, Marek Załucki: *Dynamiczna ocena dróg żółciowych podczas cholecystektomii laparoskopowej.*

W Y D Z I A Ł I V

NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH

POSIEDZENIA KOMISJI EKONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 16 XII 1997 r.

Tomasz P a r t e k a (Gdańsk): *Rozwój zrównoważony w warunkach transformacji.*

1. Rozwój zrównoważony (RZ) jako pojęcie odpowiadające ang. *sustainable development* zawiera w sobie takie czynniki rozwojowe, które respektują oszczędne gospodarowanie surowcami i energią, odnawialność zasobów przyrodniczych (woda, powietrze, gleba), zachowują równowagę pomiędzy celami społecznymi, gospodarczymi i ekologicznymi. W tym ujęciu RZ zbliżony jest do popularnej w Polsce idei ekorozwoju.

2. Proces równoważenia rozwoju dokonuje się w warunkach transformacji czterech sfer:

- społeczeństwa charakteryzowanego strukturą demograficzną, dochodami, stylem życia, jakością życia;
- gospodarki charakteryzowanej popytem na dobra i usługi ekonomiczne oraz podażą;
- środowiska, którego komponenty tworzą podstawowe zasoby, a ich część traktowana jest jako surowce o zróżnicowanym zapotrzebowaniu, działalność człowieka z kolei obciąża środowisko ubocznymi efektami (odpady, zrzuty zanieczyszczeń);
- technologii generowanej przez badania i rozwój (B+R), innowacyjne produkty, innowacyjne procesy.

System ten można i należy analizować w pętlach wielokrotnych sprzężeń zwrotnych.

3. Proces transformacji podlega silnym oddziaływaniom trendów globalnych, do których należą: globalizacja procesów rozwojowych, internacjonalizacja przestrzeni, integracja z Europą w kierunku Euro-Atlantyckim, integracji systemów infrastruktury technicznej – podnoszenie standardów funkcjonalności i poziomu technicznego, rozwój małych i średnich firm oraz dezagregacja i stopniowa likwidacja kolosów przemysłowych, zmiana starego przemysłu na tzw. „nowe przemysły” – tworzenie centrów i parków innowacji i infrastruktury dla businessu, zmiana metod zarządzania – decentralizacja i optymalizacja procesów, rozwój i odrodzenie społeczności

lokalnych, swoboda w przepływie informacji, kapitału, ludzi i technologii, tworzenie podstaw nowego ładu globalnego opartego na: wolności i odpowiedzialności jednostki, demokracji, sprawiedliwości społecznej, solidarności i gospodarce rynkowej oraz rozwoju zrównoważonym, życiu w procesie ciągłych zmian.

Dylematem polskiej transformacji jest związek czynników chwiejnej, powoli stabilizowanej demokracji obciążonej dziedzictwem przeszłości, niepewności, nieprzewidywalności, brakiem ochrony interesów publicznych, autorytaryzmem elit władzy.

5. Planowanie strategiczne rozwoju zrównoważonego charakteryzują zasady:

- określania pola rozwoju,
- ciągłości planowania.

Procedura planowania strategicznego obejmuje cztery fazy powiązane obiegami interakcyjnymi: monitorowanie, diagnozowanie, planowanie, podejmowanie decyzji.

6. Otoczeniem planowania R2 jest analiza słabych i silnych stron (czynniki wewnętrzne) oraz szans i zagrożeń (czynniki zewnętrzne) – tworzące spójną ocenę strategiczną SWOT.

7. System planowania strategicznego w Polsce wynika z Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. określającej trzy poziomy planowania:

- krajowy: Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju,
- regionalny: Studium Zagospodarowania Przestrzennego Województwa,
- lokalny: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

System ten nie jest hierarchiczny (nie występują wytyczne), ale powinien być informacyjnie spójny, a koncepcyjnie koherentny.

III

MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

(Ciąg dalszy)

W y d z i a ł II

PERZANOWSKI JERZY WACŁAW urodził się dnia 23 kwietnia 1943 r. w Aix-Les-Bains we Francji, z ojca Adama i matki Heleny z Kosibów. W latach 1949–1960 chodził do szkół w Bielsku Białej. W roku 1960 uzyskał tamże maturę w II Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Żeromskiego. W latach 1960–1968 studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie: filozofię – pod kierunkiem prof. Romana Ingardena i prof. Izydory Dąbskiej oraz logikę pod kierunkiem prof. prof. Kazimierza Pasenkiewicza i Stanisława J. Surmy (magisterium pt. „Filozoficzne uwagi o pojęciu zbioru” w roku 1965); oraz matematykę – pod kierunkiem prof. prof. Zdzisława Opiała, Jacka Szarskiego, Stanisława Lojasiewicza i Andrzeja Lasoty (magisterium pt. „Elementarny dowód twierdzenia Brouwera o rozcinaniu” w roku 1968). Od 1965 r. pracuje w Katedrze Logiki UJ (przemianowanej w 1969 r. na Zakład Logiki Instytutu Filozofii UJ): w latach 1965–1973 jako asystent, 1974–1992 jako adiunkt, od 1992 r. zaś jako profesor nadzwyczajny (na 1/2 etatu). W 1992 r. objął stanowisko profesora nadzwyczajnego oraz Katedrę Logiki na UMK, gdzie pracuje dotychczas, od 1998 r. na stanowisku profesora zwyczajnego. Od 1992 r. jest kierownikiem Katedry Logiki UMK. Doktoryzował się z logiki w 1973 r. na podstawie pracy pt. „The Deduction Theorems for Modal Logics Formalized after the Manner of Lemmon”, napisanej pod kierunkiem doc. Kazimierza Pasenkiewicza; habilitował się zaś z logiki i filozofii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1990 r. na podstawie rozprawy „Logiki modalne a filozofia”. W 1995 r.

uzyskał tytuł naukowy profesora, w 1998 r. powołany zaś został na stanowisko profesora zwyczajnego UMK. Głównym przedmiotem zainteresowań badawczych jest logika filozoficzna, w szczególności logika modalna, ogólna teoria rachunków logicznych, historia logiki oraz, last not least, filozofia logiczna, w szczególności ontologika kombinacyjna i teofilozofia. Opublikował bądź zredagował 8 książek, 59 prac oryginalnych oraz 46 recenzji. Jest redaktorem dwu czasopism międzynarodowych: *Reports on Mathematical Logic* i *Logic and Logical Philosophy* oraz serii wydawniczej *Filozofia/Logika = Filozofia Logiczna*. Łącznie jest członkiem rad redakcyjnych 8 czasopism międzynarodowych i 1 krajowego. Wypromował 2 doktorów oraz 13 magistrów. Opiniował 8 rozpraw doktorskich, 7 habilitacyjnych oraz 4 wnioski na tytuł profesora. Brał udział w ponad 100 konferencjach naukowych w 22 państwach na 3 kontynentach. Ogółem wygłosił 215 odczytów naukowych. Był profesorem wizytującym w Brazylii, Austrii i Liechtensteinie (dane na dzień 29 I 1999 r.). Jest (bądź był) członkiem 12 towarzystw naukowych: Polskie Towarzystwo Filozoficzne (1966–) [Zespół Metodologiczno-Epistemologiczny im. Prof. I. Dąbskiej (1976–), sekretarz (1976–1983), przewodniczący (1983–1992)], Polskie Towarzystwo Semiotyczne (1984–), Polskie Towarzystwo Logiki i Filozofii Nauki (1993–) [V-przewodniczący Rady Naukowej (1996–), przewodniczący Toruńskiego Oddziału PTLFN (1993–)], Towarzystwo im. L. Wittgensteina (1995–), Towarzystwo Naukowe w Toruniu (1997–), Association for Symbolic Logic (1977–1980), American Metaphysical Society (1988–), Gesellschaft für Analytische Philosophie (1989–), European Society for Analytic Philosophy (1991–), Society for Exact Philosophy (1991–), Philosophia Scientifica, Gesellschaft zur Förderung wissenschaftlicher Philosophie e. V. (1992–), Association for the Foundations of Science (1994–), oraz 4 komitetów naukowych: Komisja Nauk Filozoficznych PAN, Oddz. w Krakowie (1990–), Komitet Nauk Filozoficznych PAN (1993–), Komitet Narodowy d/s Współpracy z Międzynarodową Unią Historii i Filozofii Nauki. Sekcja Logiki, Metodologii i Filozofii Nauki (1996–). Otrzymał następujące odznaczenia i nagrody: Złoty Krzyż Zasługi (1986), Nagroda Ministra SzWiT, II stopnia, zespołowa, za książkę „Studies in the History of Mathematical Logic”, red. S. J. Surma, Ossolineum 1973 (1974), Nagroda indywidualna Rektora UJ (1985), Nagroda naukowa Ministra Edukacji, I stopnia, zespołowa, za książkę „Jak filozofować?”, red. J. Perzanowski, PWN 1989 (1990), Nagroda Rektora UJ za wybitne osiągnięcia naukowe (1991), Nagroda Rektora UMK II stopnia za osiągnięcia naukowe (1994), Nagroda Rektora UMK II stopnia za osiągnięcia naukowe (1997).

- S p i s p r a c : a) K s i ą ż k i : 1) Essays on Philosophy and Logic, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1987, ss. 217. Redaktor i współautor. 2) Logika a filozofia, numer specjalny Studiów Filozoficznych, nr 6/7 (271/72), PWN, Warszawa 1988, ss. 316. Współredaktor i współautor. 3) Logiki modalne a filozofia, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1989, ss. 159. 4) Jak filozofować?, PWN, Warszawa 1989, ss. 400. Redaktor i współautor. 5) Myśląc o filozofii, Znak-Idee, 4, Kraków 1991, ss. 108. Współredaktor i współautor. 6) G. W. Leibniz: Pisma z teologii mistycznej, Wyd. Znak, Kraków 1994, ss. 377. Współwydawca i współautor. 7) Filozofia/Logika: Filozofia logiczna, 1994, Wyd. UMK, Toruń 1995, ss. 336. Współwydawca i współautor. 8) Byt, Logos, Matematyka. FLFL 1995, Wyd. UMK, Toruń 1997, ss. 408. Współwydawca.
- b) N o t y i a r t y k u ł y : 9) Rozwój Cantorowskiej definicji zbioru, RF, 26, 1968, 227–230. 10) Z genezy programu Hilberta, PL, 5, 1970, 39–41. 11) Metamatematyczne znaczenie teorii kategorii i funktorów, PL, 5, 1970, 35–38. 12) Formalizm, MEL, I wyd.: 67–68, II wyd.: 57–58. 13) Intuicjonizm, MEL, I wyd.: 92–94, II wyd.: 74–77. 14) Konstruktywizm, MEL, I wyd.: 114–115, II wyd.: 87–88. 15) Logicyzm, MEL, I wyd.: 125–126, II wyd.: 93–95. 16) Podstawy matematyki i logiki, MEL, I wyd.: 201–209, II wyd.: 141–151. 17) Zbiór, MEL, I wyd.: 361–363, II wyd.: 224–227. 18) The deduction theorems for the system T of Feys – von Wright, PL, 6, 1971, 11–14 (wraz z Andrzejem Wrońskim). 19) A linguistic criterion of structural incompleteness, BSL, 1, nr 3, 1971, 18–20. 20) The first list of the deduction theorems characteristic for several modal calculi formalized after the manner of Lemmon, BSL, *ibid.*, 21–31. 21) The deduction theorems for the modal propositional calculi formalised after the manner of Lemmon, RML, 1, 1973, 1–12. 22) A linguistic criterion of structural incompleteness, RML, 1, 1973, 13–14. 23) The development of Cantor's definition of the set, w: S. J. Surma red., *Studies in the History of Mathematical Logic*, Ossolineum, 1973, 269–274. 24) On homogenous fragments of normal propositional logics, BSL, 4, 1975, 44–51. 25) On M-fragments and L-fragments of normal modal propositional logics, RML, 5, 1975, 63–72. 26) Izydora Dąmbska (1904–1983), SL, 42, 1983, 379–381. 27) Nadwervalizm logiki?, SF, 1984, nr 1 (218), 193–196. 28) Pogranicze logiki i filozofii w pracach Profesor Izydory Dąmbskiej, RF, 41, 1984, 311–322. 29) Some ontological and semantical puzzles of Wittgenstein's Tractatus, w: R. Haller, ed. *Aesthetics, Proceedings of the 8th International Wittgenstein Symposium*, 15th–21st August 1983, Kirchberg am Wechsel, Verlag Hölder-Pichler-Tempsky, Wien, 1984, 224–230. 30) Some observations on modal logics and the Tractatus, w: R. Chisholm et al., eds. *Philosophy of Mind/Philosophy of Psychology, Proceedings of the 9th International Wittgenstein Symposium*, 19th–26th August 1984, Kirchberg am Wechsel, Verlag Hölder-Pichler-Tempsky, Wien, 1985, 544–550. 31) Glos Prawdy. O Pani Profesor Izydorze Dąmbskiej, Znak, 374, 1986, 17–49.

32) Una caratterizzazione del monismo, w: A. Verdiglione ed., *Il Foglio e l'Albero*, Spirali, Milano, 1986, 98–104. 33) Remarks on Propositional Embeddings and Degrees, w: J. Perzanowski ed., *Essays on Philosophy and Logic*, Wyd. UJ, Kraków, 1987, 121–136. 34) *Byt*, SF, 1988, 6/7 (271/72), 63–85. 35) *Ontologie i ontologii*, *ibid.*, 87–99. 36) *Jak filozofować?*, *Przedmowa do: Jak filozofować?*, PWN, Warszawa 1989, s. 5–12. 37) *Logika a filozofia. Uwagi o zasięgu analizy logicznej w naukach filozoficznych*, w: J. Perzanowski red., *Jak filozofować?*, PWN, 1989, s. 229–261. 38) *Logiki modalne a filozofia*, *ibid.*, s. 262–346. 39) *Elements of Monadologic (Abstract)*, w: *Leibniz–Tradition und Aktualität, V. Internationaler Leibniz–Kongress*, Hannover, 14–19 November 1988, *Vorträge*, Hannover, 1988, 734–736. 40) *Towards Post–Tractatus Ontology*, w: J. Brandl i R. Haller eds., *Wittgenstein – Towards A Re–evaluation. Proceedings of the 14th International Wittgenstein Symposium, 13th–29th August 1989, Kirchberg am Wechsel*, Verlag Hölder–Pichler–Tempsky, Wien, 1990, 185–199. 41) *Ontologies and Ontologies*, w: E. Zarnecka–Bialy ed., *Logic Counts*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1990, 23–42. 42) *Język i metafizyka – glos w dyskusji*, *Znak–Idee*, 2, 1990, s.: 30–34, 48–49, 53. 43) *Sentire et intelligere*, *Znak–Idee*, 4, 1991, 11–16. 44) *Modalities – Ontological*, w: H. Burkhardt and B. Smith eds., *Handbook of Metaphysics and Ontology*, Philosophia Verlag, München, 1991, 560–562. 45) *Ontological Arguments II – Cartesian and Leibnizian*, *ibid.*, 625–633. 46) *Ce qu'il y a de non fregeen dans la semantique du Tractatus de Wittgenstein et pourquoi?*, w: A. Soulez & J. Sabestik eds., *Wittgenstein et la Philosophie Aujourd'hui*, Meridiens Klincksieck, Paris, 1992, 163–177. 47) *Combination Semantics – An Outline*, w: M. Balat & J. Daledalle–Rhodes eds., *Signs of Humanity*, vol. I, Mouton de Gruyter, 1992, 437–442. 48) *What is non–Fregean in the Semantics of Wittgenstein's Tractatus and Why?*, *Axiomathes*, 4.3, 1993, 327–342. 49) *Aim, the Scope and Editorial Policy of the Journal*, *LLP*, 1, 1993, 3–6. 50) *Locative Ontology. Parts 1–3*, *LLP*, 1, 1993, 7–94. 51) *O książce, przedmowa do: G. W. Leibniz „Pisma z teologii mistycznej”*, Wyd. Znak, Kraków, 1994, 7–10. 52) *Teofilozofia Leibniza*, *ibid.*, 243–351. 53) *Towards Psychontology*, w: R. Casati & G. White eds., *Philosophy and the Cognitive Sciences. Proceedings of the 16th International Wittgenstein Symposium, 15th–21st August 1993, Kirchberg am Wechsel*, Verlag Hölder–Pichler–Tempsky, Wien, 1994, 287–296. 54) *Reasons and Causes*, w: J. Faye, U. Scheffler & M. Urchs, eds., *Logic and Causal Reasoning*, Akademie Verlag, Berlin, 1994, 169–189. 55) *Ontologic*, *LLP*, 2, 1994, s. 4. 56) *Przedmowa do: J. Perzanowski i in. red., Filozofia/Logika: Filozofia logiczna*, 1994, Toruń 1995, s. 7–9. 57) *Filozofia logiczna = Filozofia/Logika*, [w:] J. Perzanowski i in. red., *Filozofia/Logika: Filozofia logiczna*, 1994, Toruń 1995, 69–75. 58) *O wskazanych przez Ch. Hartshorne'a modalnych krokach w dowodzie ontologicznym św. Anzelmia*, *ibid.*, 77–96. 59) *O modalnej logice parasymetryczności KP i jej kuzynkach*,

ju., 311–336. 60) W stronę psychoontologii, *Filozofia Nauki*, t. III (1–2), 1995, 15–24. 61) *Książę filozofów*, *Principia – Ekspres filozoficzny*, nr 14, 1996, 24–27 (korekta: nr 15 1996). 62) *The Way of Truth*, w: R. Poli & P. Simons eds., *Formal – Ontology*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1996, 61–130. 63) Właściwym narzędziem filozofii jest logika, w: A. Zieliński i in., red.: *Rozmowy o filozofii*, RW KUL, Lublin, 1996, 175–186. 64) „Byt, Logos, Matematyka”, przedmowa do: *Byt, Logos, Matematyka*. FLFL 1995. Wyd. UMK, Toruń 1997, s. 7–8. 65) *Fifty Years of Parainconsistency*, *Parainconsistent Logic, Logical Philosophy, Mathematics and Informatics, Abstracts of Stanisław Jaśkowski Memorial Symposium*, Toruń, 1998, 25–27. 66) *Katedra Logiki UMK, Principia – Ekspres Filozoficzny*, 19, 1998, 27–28. 67) *Pięćdziesiąt lat logik parakonsystentnych*, *Ruch Filozoficzny*, LV, nr 4, 1998, 9–18.

WOŹNIAK MICHAŁ urodził się 17 września 1952 r. w Gnieźnie, gdzie też ukończył szkołę podstawową i I LO im. Bolesława Chrobrego. W latach 1971–1976 studiował historię sztuki, zabytkoznawstwo i muzealnictwo na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu. Pracę magisterską pt. „Kaspar Pfister, złotnik wrocławski 1 tercji XVII wieku” napisał na seminarium prof. dr. Kazimierza Malinowskiego. Po ukończeniu studiów rozpoczął 1 września 1976 r. pracę jako asystent w Muzeum Rzemiosł Artystycznych (ob. Muzeum Sztuk Użytkowych) w Poznaniu, następnie od 1 lutego 1978 w Zakładzie Muzealnictwa Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK, kolejno jako asystent, st. asystent i adiunkt. Od 1978 r. prowadzi wraz z mgr. Wacławem Górskim, st. wykładowcą fotografii dokumentalnej w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa, prace terenowe w zakresie dokumentacji złotnictwa sakralnego, przy współpracy z Ośrodkiem Dokumentacji Zabytków (w zamierzeniu: Korpus Złotnictwa Polskiego), czego efektem jest specjalistyczna fototeka, licząca kilkanaście tysięcy kart, przechowywana w dwóch egzemplarzach w ODZ i w Toruniu. W latach 1981–1985 przygotował rozprawę doktorską „Toruńskie monstrancje promieniste”, pod opieką prof. dr. hab. Eugeniusza Iwanoyki. Na podstawie tej dysertacji, jak i złożonych egzaminów doktorskich Rada Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza nadała mu 17 lutego 1986 r. tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie historii sztuki. Od 1 września 1987 do 31 sierpnia 1990 r. pracował w Muzeum Zamkowym w Malborku w stopniu starszego kustosa, a 29 kwietnia 1988 r. mianowany został Kuratorem d/s zbiorów artystycznych. Na podstawie rozstrzygniętego w sierpniu 1990 r. konkursu mianowany został 1 września 1990 r. na wakujące stanowisko dyrektora Muzeum Okręgowego w Toru-

niu, muzeum wielodziałowego o charakterze historyczno-artystycznym, w którym przygotował wraz ze współpracownikami wiele wystaw dotyczących ważnych zagadnień sztuki dawnej i współczesnej. Nieprzerwanie pracuje też na UMK, gdzie od 1 listopada 1997 r. pełni funkcję kierownika Zakładu Muzealnictwa. Pod jego opieką przygotowanych zostało 18 prac magisterskich, przede wszystkim z zakresu historii rzemiosł artystycznych. Brał udział w wielu sesjach naukowych, krajowych i zagranicznych; wygłaszał referaty na konferencjach międzynarodowych w Toruniu, Gdańsku, Warszawie, na Jasnej Górze, w Pradze, Hörter, Lubece, Hildesheim, Monachium oraz wykłady w instytucjach naukowych za granicą: w Monachium, Getyndze, Greifswaldzie, Lüneburgu, Oldenburgu. Wielokrotnie wyjeżdżał w celach studyjnych za granicę, zwłaszcza do Niemiec, Belgii, Holandii oraz Austrii, gdzie trzykrotnie odbywał staże naukowe (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wiedeńskiego). Od kilku lat organizuje w Toruniu – pod auspicjami Stowarzyszenia Historyków Sztuki, UMK oraz Muzeum Okręgowego – międzynarodowe sympozja naukowe „Sztuka krajów nadbałtyckich”. Odbyły się trzy konferencje: w 1990, 1992 i 1996 r., których tematyka koncentrowała się przede wszystkim na zagadnieniach sztuki Pomorza Gdańskiego, Prus Zakonnych i Królewskich, a także Inflant w dojrzałym i późnym średniowieczu oraz okresie nowożytnym. Od 1977 r. jest członkiem Stowarzyszenia Historyków Sztuki, pełniąc przez kilka kadencji funkcję sekretarza, a następnie prezesa Oddziału Toruńskiego. Jest członkiem: Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM), polsko-niemieckiej grupy roboczej historyków sztuki i konserwatorów, Związku Muzeów Polskich oraz Rad Muzealnych przy Muzeum Zamkowym w Malborku, Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, a także Muzeum Historii m. Gdańska.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Kasper Pfister (1571–1635), złotnik wrocławski. Roczniki Sztuki Śląskiej, t. XIII, Wrocław 1983, s. 87–105. 2) Sztuka złotników toruńskich okresu manieryzmu i baroku. Warszawa–Poznań–Toruń: PWN 1987. 3) Sarkofagi rodu Opalińskich – Sieraków. Toruń: Wydawnictwo Troja 1995, s. 7–22, 33–40, 51 (łącznie s. 52 + tablice) [wspólnie z Januszem Krauze i Marią Rudy]. b) Rozprawy i artykuły: 4) Sprzęty liturgiczne w kościele SS. Miłosierdzia (d. Benedyktynek) w Chelmnie. Z badań nad złotnictwem na ziemi chełmińskiej XVII–XVIII w. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo, z. X, Toruń 1983, s. 119–160. 50) Wpływy augsburskie w złotnictwie gdańskim XVII–XVIII stulecia. Biuletyn Historii Sztuki, R. XLVII, 1985, nr 1–2, s. 95–126. 6a) Zacharias Lange (ok. 1600 – ok. 1652), złotnik, b) Jan Chrystian Bierpfaff (ok. 1600 – ok. 1680), złotnik

królewski i toruński, c) Jan Letyński (ok. 1710 – ok. 1780), złotnik, [w:] *Artyści w dawnym Toruniu*, pod red. Józefa Poklewskiego. Poznań–Toruń: PWN 1985, s. 62–69, 70–77, 115–123. 7) *Złotnictwo toruńskie I połowy XVII wieku*. [w:] *Sztuka Torunia i ziemi chełmińskiej 1233–1815*. (Teka Komisji Historii Sztuki TNT, VII), pod red. Józefa Poklewskiego. Warszawa–Poznań–Toruń: PWN 1986, s. 273–299. 8) *Frühe Augsburger Sonnenmonstranzen in Polen und der Danziger Goldschmied Andreas I. Mackensen*. Pantheon, Jg. XLV, München 1987, s. 90–97. 9) *Ostensorium eucharystyczne z Grabowa*. *Rocznik Historii Sztuki*, t. XVII, 1988, s. 277–284. 10) *Rozwój formy monstrancji promienistych z warsztatów złotniczych Torunia*. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo*, z. XIII, 1989, s. 121–158. 11) *Der Goldschmied Andreas Mackensen aus Delmenhorst in Danzig*. [w:] *Festschrift Kurt Asche*. Lilienthal: Worpsweder Verlag 1990, s. 147–154. 12) *Złotnictwo gdańskie XVIII wieku*. *Rocznik Gdański*, t. LI, 1991, z. 1, s. 157–171. 13) *O naturaliach w sztuce złotniczej*. [w:] *Sztuka a natura. Materiały XXXVIII Sesji Naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki przeprowadzonej 23–25 listopada 1989 roku w Katowicach*. Katowice: Oddział Górnośląski SHS 1991, s. 191–206. 14) *Włoski kielich późnogotycki w Jarocinie*. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo*, z. XVII, 1991, s. 263–277. 15) *Das Reliquiendiptychon des Elbinger Hauskomturs Thilo von Lorch*. *Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums*. Nürnberg 1992, s. 51–62. 16) *Złotnictwo fary sieradzkiej czyli pochwała pracy inwentaryzatora*. [w:] *Sarmatia semper viva. Zbiór studiów ofiarowany przez przyjaciół prof. drowi hab. Tadeuszowi Chrzanowskiemu*. Warszawa: SHS 1993, s. 26–90. 17) [biogramy złotników toruńskich w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*. Gdańsk: Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Uniwersytet Gdański, t. I, 1992: a) Bierpfaff Johann Christian, s. 105–106, b) Borgoni Michał, s. 143, c) Bröllmann: Nicklas, Johann Christian, Samuel, s. 165–167, d) Delasensy Wilhelm, s. 324–325; t. II, 1994: f) Gerlach: Nickell I, Nickell II, Nickell III, s. 36–37, g) Hausen v.: Sebastian, Johann I, Johann II, s. 170–171, h) Hausmann Michael David, s. 171–172, i) Jenny Jacob, s. 311–312. 18) *Uwagi o pochodzeniu mistrzów i czeladników gdańskiego cechu złotniczego*. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo*, z. XXV, 1994, s. 127–140. 19) *O złotnictwie w Polsce XVII wieku (głos w dyskusji)*. [w:] *Sztuka XVII wieku w Polsce. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Kraków, grudzień 1993. Warszawa 1994, s. 323–328. 20) *Aktivität des Deutschen Ordens im Bereich der Kunst (anhand der Inventar- und Rechnungsbücher)*. [w:] *Sztuka w kręgu Zakonu Krzyżackiego w Prusach i Inflantach. Die Kunst um den Deutschen Orden in Preußen und Livland (Studia borussico-baltica torunensia historiae artium, 2)*. Toruń 1995, s. 177–192. 21) *Naczynia liturgiczne katedry gnieźnieńskiej jako świadectwa naszej pobożności eucharystycznej*. *Studia Gnesnensia*, t. X, 1995, s. 261–280.

22) Uwagi o recepcji manierystycznych wzorników niderlandzkich w Gdańsku i Prusach Królewskich. [w:] *Niderlandyzm w sztuce polskiej. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*. Toruń, grudzień 1992. Warszawa: PWN 1995, s. 225–248. 23) Muzeum Okręgowe w Toruniu. *Przegląd Regionalny*, R. I, Toruń 1995, nr 2, s. 123–138. 24) Jacob Jenny, złotnik toruński 1. połowy XVIII wieku. [w:] *Rzemiosło artystyczne, Materiały Sesji Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, pod red. Ryszarda Bobrowa, Warszawa 1996, s. 67–83 + 27 il. 25) Ekspozycje Muzeum w Toruniu dawniej i dziś. *Muzealnictwo*, 37, 1997, str. 38–46. 26) Muzea Pomorza Nadwiślańskiego – historia i współczesność (próbą charakterystyki zjawiska). [w:] *Dziedzictwo kulturowe Pomorza nad Wisłą (Pomorze Gdańskie, 20)*, pod red. Józefa Borzyszkowskiego, GTN), Gdańsk: Wydawnictwo Gdańskie 1997, s. 135–151. 28) Ratusz Staromiejski w Toruniu. *Dzieje – architektura – adaptacja*. [w:] *Ratusz w miastach północnej Europy. Materiały z sesji Ratusz w miastach nadbałtyckich, Gdańsk 25–27 XI 1993*, Gdańsk: Nadbałtyckie Centrum Kultury, Wydawnictwo Marpress 1997, s. 157–174. 29) *Das Rathaus in Toruń? Thorn und sein Ausbau 1602 bis 1605*. [w:] *Rathäuser im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit. VI. Symposium des Weserrenaissance-Museums Schloß Brake in Zusammenarbeit mit der Stadt Höxter vom 17. bis zum 20. November 1994 in Höxter (Materialien zur Kunst- und Kulturgeschichte in Nord- und Westdeutschland 21)*. Marburg 1997, s. 145–160.

c) *Recenzje, przeglądy i sprawozdania*: 30) Guillaume Janneau, *Encyklopedia sztuki dekoracyjnej*. Z francuskiego przełożył Joanna Arnold i Ewa Kielczewska. Hasła uzupełniające opracowali Anna Derwojedowa i Andrzej Dulewicz, Warszawa 1978, WAI F, s. 316; *Biuletyn Historii Sztuki*, R. XLII, 1980, nr 2, s. 221–225. 31) Joachima von Sandrart „L’Academia Todesca...” w świetle dotychczasowych badań. *Sprawozdania TNT*, nr 33 za 1 I 1979–31 XII 1979, Toruń 1981, s. 91–92. 32) *Sprawozdanie z sesji naukowej „Sztuka Torunia i ziemi chełmińskiej 1233–1815”*, *Biuletyn Historii Sztuki*, R. XLV, 1983, nr 3–4, s. 458–460. 33) *Silber und Gold, Augsburger Goldschmiedekunst für die Höfe Europas*, Bayerisches Nationalmuseum w Monachium, 23 lutego–29 maja 1994, *Biuletyn Historii Sztuki*, R. LVI, 1994, nr 4, s. 412–418. 34) *Dokumentacja złotnictwa polskiego – jej znaczenie dla badań nad dawnym złotnictwem i nad klasyfikacją jego znaków*, *Ochrona Zabytków*, XLVIII, 1995, nr 2(189), s. 231–238. 35) „Der Welfenschatz und sein Umkreis”. Konferencja naukowa w berlińskim Kunstgewerbemuseum, 21–23 VII 1995, *Biuletyn Historii Sztuki*, R. LVIII, 1996, nr 3–4, s. 407–413. 36) (współautorstwo:) *Muzeum Okręgowe w Toruniu. Nowe oblicze Ratusza, wystawy stałe i czasowe (Toruń – dawne widoki miasta; Ars sacra)*. Zdarzenia muzealne. *Biuletyn Ośrodka Dokumentacji Zabytków*, nr 9, 1994, s. 25–28 (teksty zaczerpnięte z *Biuletynu Muzeum Okręgowego w Toruniu*). 37) *Annäherungen – Zbliżenia. Polacy i Niemcy 1945–1995*. Uwagi o kształcie wystawy w Muzeum

Niepodległości w Warszawie (tekst na podstawie wystąpienia podczas dyskusji panelowej 30 IX 1996, zmieniony i poszerzony, pisany na pocz. stycznia 1997; s. 9).

d) Katalogi oraz zawarte w nich artykuły i noty katalogowe: 38) [23 noty katalogowe – artykuły do katalogu wystawy:] 800 Jahre Deutscher Orden. Ausstellung des Germanischen Nationalmuseums Nürnberg in Zusammenarbeit mit der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens. 30.06–30.09.1990. Gütersloh–München: Bertelsmann Lexikon Verlag 1990 (rzeźba gotycka i złotnictwo). 39) (współautorstwo:) Ars sacra. Dawna sztuka diecezji toruńskiej. Muzeum Okręgowe w Toruniu, katalog wystawy 5 XI 1993–31 I 1994, Toruń 1993. 40) [35 not katalogowych – artykułów w:] Gniezno – pierwsza stolica Polski, miasto św. Wojciecha (katalog wystawy w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, zorganizowanej od 29 września 1994 do 31 stycznia 1995 przy współpracy Muzeum Archidiecezjalnego i Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie), Gniezno 1995, s. 114–116, 132–138, 155–158, 201–213, 247–255, 271–275, 335–337, 340–343 (złotnictwo). 41) [noty do katalogu wystawy, wspólnie z Katarzyną Kluczajd:] Narodziny Stolicy. Warszawa w latach 1596–1666. Zamek Królewski w Warszawie, 9 września–31 grudnia 1996 (nr kat. V 30, s. 237–238; VI 25, s. 259; VI 45; VI 49, s. 265–267; VI 56, s. 269 (rzeźba gotycka i złotnictwo). 42) [wspólnie z Aleksandrą Mierzejewską:] Toruń – alte Ansichten der Stadt. Eine Ausstellung des Bezirksmuseums Toruń, Städtisches Museum Göttingen, 25 Juli–22 August 1993. Muzeum Okręgowe w Toruniu 1993. a) [wersja polska:] Toruń – dawne widoki miasta. Katalog wystawy (17 II–3 V 1994). Toruń: Muzeum Okręgowe 1994. 43) [Komentarze do albumu ilustracji w:] Stary piękny Gdańsk (Zabytki sztuki i kultury Polski Północnej, t. II). Bydgoszcz: Excalibur 1992, s. 147–175. a) [wersja niem.:] Das schöne alte Danzig. (Kunst- und Kulturstätten in Nordpolen, Bd. II) 1992. b) [wersja ang.:] Beautiful Historic Gdańsk, (Monuments of Art and Culture of Northern Poland, vol. II), 1993. 44) [noty katalogowe – 13 poz. – do katalogu wystawy:] De prinselijke pelgrimstocht De „Grand Tour” van Prins Ladislas van Polen 1624–1625. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 12 X–14 XII 1997, s. 143, 145–149, 154, nr kat. III. 22, 26–35, 45. 45) Hieronymus Franken St. (1540–1610) – Panny mądre i głupie. [w:] Ars Emblematica. Ukryte znaczenia w malarstwie holenderskim XVII w. Katalog wystawy, Warszawa: Muzeum Narodowe 1981, nr kat. 5, s. 69–71. e) Redakcja wydawnictw naukowych: 46) Die Marienburg. Das Schloß des Deutschen Ordens. (Kunst- und Kulturstätten in Nordpolen, Bd. I), Bydgoszcz: Excalibur 1991, 2 wyd. 1992. 47) Stary piękny Gdańsk (Zabytki sztuki i kultury Polski Północnej, t. II). Bydgoszcz: Excalibur 1992. a) Das Schöne alte Danzig (Kunst- und Kulturstätten in Nordpolen, Bd. II), Bydgoszcz: Excalibur 1992. b) Beautiful Historic Gdańsk (Monuments of Art and Culture of Northern Poland, vol. II). Bydgoszcz 1993. 48) Biuletyn Muzeum

Okręgowego w Toruniu, nr 1-4, 1992; nr 5-8, 1993; nr 9-12, 1994; nr 13-16, 1995; nr 17-20, 1996; nr 21, 1997. 49) *Ars sacra*. Dawna sztuka diecezji toruńskiej. Muzeum Okręgowe w Toruniu, katalog wystawy 5 XI 1993-31 I 1994, Toruń 1993. 50) H. Enno van Gelder: *Do Ziemi Świętej i Prus*. Kasa podróżna hrabiego Wilhelma IV. Muzeum Okręgowe w Toruniu 1994. 51) *Sztuka Prus XIII-XVIII wieku* (Studia borussico-baltica torunensia historiae artium, vol. 1). Toruń: UMK, SHS 1994. 52) *Sztuka w kręgu zakonu krzyżackiego w Prusach i Inflantach*. Die Kunst um den Deutschen Orden in Preußen und Livland. (Studia borussico-baltica torunensia historiae artium, vol. 2). Toruń: UMK, SHS 1995. 53) *Colloquium charitativum*. Dokumenty i ikonografia Braterskiej rozmowy odbytej w toruńskim ratuszu w dniach 28 sierpnia-21 listopada 1645 roku. Katalog wystawy w Muzeum Okręgowym w Toruniu, 13 X-19 XI 1995. 54) (wspólnie z Jerzym Malinowskim i Rutą Janoniene) *Kształcenie artystyczne w Wilnie i jego tradycje*. Vilniaus meno mokykla ir jos tradicijos. Wystawa zorganizowana dla uświetnienia jubileuszu 200-lecia katedr sztuk pięknych Uniwersytetu Wileńskiego i 50-lecia Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Muzeum Okręgowe w Toruniu, UMK, Akademia Sztuk Pięknych w Wilnie, Toruń, 15 marca-5 maja 1996, Wilno, 7 czerwca-7 lipca 1996. 55) *Muzea Pomorza Nadwiślańskiego*. Tradycja i współczesność, Toruń 1996. 56) *Unia Brzeska 1596*. Geneza i skutki. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Katalog wystawy, 28 XI 1996-5 I 1997. 57) *Albers-Beuys-Schumacher*. Trzy etapy w grafice naszego stulecia. Drei Schritte in der Graphik unseres Jahrhunderts (Katalog wystawy), Muzeum Okręgowe w Toruniu, 18 maja-22 czerwca 1997. f) *Prace popularnonaukowe*: 58) (wspólnie z Józefem Poklewskim:) *Z dziejów sztuki polskiej na Pomorzu i Kujawach (od średniowiecza do rozbiorów)*. [w:] *Z dziejów sztuki i muzyki polskiej na Pomorzu*, t. I. Bydgoszcz 1980, s. 5-63. 59) *Skarbiec Katedry w Gnieźnie*. Poznań-Warszawa-Lublin; Księgarnia św. Wojciecha 1990 (złotnictwo). 60) *Katedra św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Toruniu* (Przewodnik). Toruń 1993. a) [wersja niem.]: *Der Dom St. Johannes des Täufers und St. Johannes des Evangelisten zu Toruń* b) [wersja ang.]: *The Cathedral of St. John the Baptist and St. John the Evangelist in Toruń*. 61) [Cykl artykułów:] *Dzieje sztuki złotniczej* [w kwartalniku:] „Złotnik-Zegarmistrz”, Sopot. a) *Złotnictwo: sztuka czy rzemiosło*. Z-Z, R. I, nr 1, 1987, s. 8-10. b) *Św. Eligiusz - patron złotników*. Z-Z, R. I, nr 2, 1987, s. 14-18. c) *Kłopoty z periodyzacją i stylem*. Z-Z, R. I, nr 3, 1987, s. 31-36. d) *Świt Europy średniowiecznej*. Z-Z, R. II, nr 1, 1988, s. 4-8. e) *Wczesne średniowiecze: czasy karolińskie i ottońskie*. Z-Z, R. II, nr 2, 1988, s. 29-44. f) *Złotnictwo romańskie 1*. Z-Z, R. II, nr 4, 1988, s. 6-11. g) *Złotnictwo romańskie 2*. Z-Z, R. III, nr 1, 1989, s. 40-47. h) *Skarbiec katedralny w Gnieźnie*. Z-Z, R. III, nr 3, 1989, s. 23-29. 62) *Madonny Diecezji Toruńskiej w grafice Krystyny Szalewskiej*. Toruń 1993. 63) [Komentarze do albumu ilustracji w:] *Stary piękny Gdańsk* (Zabytki sztuki i

kultury Polski Północnej, t. II). Bydgoszcz: Excalibur 1992, s. 147–175. a) [wersja niem.:] Das schöne alte Danzig. (Kunst- und Kulturstätten in Nordpolen, Bd. II), 1992. b) [wersja ang.:] Beautiful Historic Gdańsk. (Monuments of Art and Culture of Northern Poland, vol. II), 1993. 64) [Komentarze do albumu ilustracji w:] Die Marienburg. Das Schloß des Deutschen Ordens (Kunst- und Kulturstätten in Nordpolen, Bd. I). Bydgoszcz: Excalibur 1991, 2 wyd. 1992, s. 89–95.

W y d z i a ł III

KUKIER RYSZARD ALEKSANDER urodził się 14 czerwca 1924 r. w Rudzienku na Lubelszczyźnie z ojca Jana i matki Genowefy z d. Kukier. Naukę w szkole podstawowej ukończył w Warszawie w r. 1939, a do gimnazjum i liceum uczęszczał w latach 1945–1948 w Elblągu i w Tczewie, gdzie w 1948 r. uzyskał świadectwo dojrzałości (po kursach okupacyjnych i kompletach w Warszawie i w Hrubieszowie). Studia wyższe odbywał w latach 1948–1953 na Uniwersytecie M. Kopernika: na specjalności geografii ekonomicznej (antropogeografii) oraz etnografii–etnologii (u profesorów: Marii Kielczewskiej–Zaleskiej i Bożeny Stelmachowskiej). Od 1 X 1956 r. Pracował jako st. asystent, następnie adiunkt w Katedrze Etnografii UMK. W r. 1960 obronił na Uniwersytecie Poznańskim pracę doktorską napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. Józefa Burszty pt. „Ugrupowanie etniczne i etnonimiczne Pomorza Wschodniego”, która została opublikowana we fragmentach. Habilitował się w 1969 r. na UMK w Toruniu na podstawie opublikowanej w 1968 r. pracy pt. „Kaszubi Bytowscy, zarys monografii etnograficznej”, Gdynia, Wydawnictwo Morskie. Po zatwierdzeniu przez Resort Ministerstwa habilitacji i nadaniu stopnia docenta oraz po porozumieniu stron na Wydziale Humanistycznym, przeszedł do pracy na nowo organizowany wówczas Wydział Nauk Ekonomicznych, gdzie pracował dydaktycznie i naukowo nieprzerwanie do 30 IX 1994 r., po czym przeszedł na emeryturę od 1 X 1994 r. Do obecnych czasów pracuje na pracach zleconych, prowadząc wykłady, ćwiczenia i seminaria. W 1990 r. powołany został przez J. M. Rektora na stanowisko profesora nadzwyczajnego. W pokaźniejszym dorobku naukowym z zakresu etnografii–etnologii, specjalnością Ryszarda Kukiera jest tradycyjna i współczesna kultura ludowa regionu Kaszub i regionów sąsiednich (Borów Tucholskich, ziemi chełmińskiej, Kociewia, Krajny, Powiśla Dolnego oraz Kujaw). W drugim nurcie geografii ekonomicznej o mniejszym dorobku naukowym, przeważają prace dotyczące osadnictwa wiejskiego

oraz jego rekonstrukcji na podstawie źródeł kartograficznych głównie do obszaru Kaszub i kaszubszczyzny zachodniej, międzywojennego pogranicza polsko-niemieckiego. Główny nurt zainteresowań koncentrował się na obszarach ziem: bytowskiej, człuchowskiej, lęborskiej, miasteckiej, słupskiej i sławieńskiej, gdzie Ryszard Kukier dokumentował powojenne procesy osadnicze oraz przemiany kulturowe pod wpływem ludności napływowej przy uwzględnieniu dawnych relikwów macierzystych ludności rodzimej (Kaszubów Bytowskich, Kaszubów Nadlebskich w ziemi lęborskiej, Gochów w ziemi człuchowskiej i pomniejszych niezgermanizowanych społeczności lokalnych w ziemiach miasteckiej, sławieńskiej i słupskiej, także na ziemiach zamieszkałych wówczas przez Słowińców. Analogiczne badania prowadził na Krajnie Wałeckiej, Złotowskiej i Nakielskiej, także na dalszych obszarach Pomorza Nadodrzańskiego, m.in. na wyspie Wolin i w ziemi kamieńskiej, wyniki których przybliżyły rozpoznanie dawnego osadnictwa słowiańskiego oraz lokalnych grup ludności pomorskiej, w tym także tradycji osadnictwa drobnoszlacheckiego. W nurcie współpracy z muzeami pomorskimi opracowywał ekspertyzy i scenariusze wystawiennicze, m.in. dla Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Skansenu Archeologiczno-Etnograficznego w Osieku k. Wyrzyńska na Krajnie Nakielskiej. W ziemi miasteckiej w badaniach nad dawną kulturą ludową poszukiwał dawnych tradycji osadnictwa rodów staropomorskich, np. Święców gdańskich, także na ziemi białogardzkiej i kamieńskiej. Z badaniami polonijnymi połączył badania etnograficzne nad zbiorowościami macierzystymi w południowo-wschodniej Brazylii (stany: Rio Grande do Sul, Santa Catarina, Parana, Guanabara i Sao Paulo), także na pograniczu Spiszu polsko-słowackiego oraz na południowej Bukowinie w Rumunii. W latach 1956–1960 wykładał etnografię Kaszub i folklor kaszubski w Studium Kaszubologicznym ówczesnej WSP w Gdańsku, także geografię ekonomiczną na Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu i tamtejszym Studium Zaocznym Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. Od 1954 r. jest członkiem zwyczajnym TNT w Toruniu, od 1959 r. członkiem BTN w Bydgoszczy oraz górnołużyckiego związku „Lětopis” w Budziszynie, czyli w Bautzen (obecnie RFN), współpracownikiem „Demosu” w Berlinie. Brał udział w wielu konferencjach krajowych i zagranicznych, a w latach 1964–1976 był członkiem Komisji Historycznej TNT przy Instytucie Historii UMK; należy do kilku towarzystw specjalistycznych.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Kaszubi Bytowscy, zarys monografii etnograficznej, Wyd. Morskie, Gdynia 1968, ss. 464, rys. 161, tabl. 9, map 2. 2) Zarys biograficzno-monograficzny osiągnięć Otylii Szczukowskiej na ju-

bileusz 50-lecia pracy twórczej, Gdańskie Tow. Przyj. Nauki i Sztuki, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Wejherowo 1970, 8°, ss. 23, ilustr. 14. 3) Ludowe obrzędy i zwyczaje weselne na Kujawach, PWN Poznań, 1975, 8°, s. 244, mapy, nuty, bibliografia, Bydg. Tow. Nauk., Prace Wydz. Nauk Humanist., Seria C, nr 17. b) R o z p r a w y i a r t y k u ł y: 4) Z dziejów wsi Trzebielino w pow. miasteczkim, Zapiski Koszalińskie, z. 4: 1959, s. 20-40, ryc. 2, tab. 2. 5) Podziały etnograficzne środkowej części Pomorza Nadwiślańskiego, Rocznik Grudziądzki, t. 2, 1961, s. 177-195. 6) Pochodzenie i specyfika etnograficzna ludności pow. Miastko w l. 1945-60, Lud. Kwartalnik etnograficzny, t. XLVIII, Wrocław 1963, s. 399-444, map 2, tab. 10. 7) Regionalizacja etnograficzna Kujaw (na podstawie samookreślenia ludu), Prace Kom. Hist. BTN Bydgoszcz, t. I: 1963, s. 109-163, map 1. 8) Z badań nad stosunkami ludnościowymi Elbląga w latach 1945-1960, Rocznik Elbląski, t. II: Gdynia 1963, s. 237-262, tab. 13. 9) Ugrupowanie etniczne i etnonimiczne Pomorza Słupskiego i Krajny Złotowskiej w świetle badań i samookreślenia ludu, Materiały Zachodniopomorskie (dalej MZP), t. 8: Szczecin 1963, s. 347-422, map 2. 10) Z zagadnień demograficznych Kujaw w XIX i XX wieku, Literatura Ludowa, R. VIII: Warszawa 1964, nr 2-3, s. 9-13, map 1. 11) Kujawskie obrzędy i zwyczaje weselne, tamże, z. 4, s. 33-38. 12) Ludowe obrzędy i zwyczaje pogrzebowe na ziemi lubawskiej, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1965, nr 3 (89), s. 431-449, map 1. 13) Etnografické oblasti a étnické skupiny na polském uzemi, Stražnice 1946-1965, Narodopisne studie, Brno 1966, s. 293-307, map 2. 14) Z zagadnień demograficznych powiatu elbląskiego w latach 1945-1950, Rocznik Elbląski t. III: Gdańsk 1966, s. 197-233, rys. 2, tabl. 17. 15) Ludowe zwyczaje i obrzędy weselne na ziemi lubawskiej i pograniczu lubawsko-mazurskim, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1966, nr 3 (93) s. 391-413. 16) Struktura etniczna mieszkańców dawnej ziemi czluchowskiej, Z dziejów Ziemi Człuchowskiej, monografia pod red. K. Ślaskiego, Poznań 1967, s. 90-106, map 2, tabl. 1. 17) Ludowe zwyczaje, wierzenia i obrzędy pogrzebowe mieszkańców pogranicza Powiśla Lubelsko-Podlaskiego wraz z Kwestionariuszem, Studia i Materiały Lubelskie-Etnografia, t. 2, Lublin 1967, s. 181-222, map 1. 18) Tradycyjne rożkarstwo na ziemi bytowskiej, MPZ, t. 12: Szczecin 1968, s. 691-707, ryc. 8. 19) Problematyka etnograficzna Kaszub Bytowskich, MZP, t. 12, s. 707-721, ryc. 6. 20) Przeobrażenia środowiska geograficznego na Kujawach w świetle źródeł etnograficznych i kartograficznych z XVIII-XIX w., Zeszyty Naukowe UMK w Toruniu, z. 33, Toruń 1969, s. 105-134, ryc. 8. 21) Kultura ludowa mieszkańców Krajny Złotowskiej, Ziemia Złotowska, monografia pod red. W. Wrzesińskiego, Gdynia 1969, s. 243-255, ilustr. 5. 22) Tradycyjne włókiennictwo chłopskie na Kaszubach południowo-zachodnich, MZP, t. 13: Szczecin 1969, s. 381-465, ryc. 35, tab. 5. 23) Tradycyjne budownictwo mieszkalne i wnętrze domu na Kaszubach, MZP, t. 15: Szczecin 1970, s. 281-322, ryc. 35. 24) Ethnographische Untersuchungen über die Bütower Kaschuben,

Lëtopis, Seria C-13 Volkskunde, Bautzen 1970, s. 51-65, ryc. 7, map 1. 25) Podstawowe pojęcia z zakresu folkloru, Współczesne pojęcia regionalizmu (Symposium w Gdańsku-Wejherowie), Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Gdańsk 1970, s. 79-102. 26) Miary nasypne i nalewne w tradycyjnej kulturze ludowej ziem pomorskich, MZP, t. 15: Szczecin 1971, s. 361-421, ryc. 37, tabl. 2. 27) Foremki do masła na Ziemi Bytowskiej, w: Polska Sztuka Ludowa, R. XXV: Warszawa 1971, nr 1, s. 21-28, ilustr. 12. 28) Z zagadnień etnografii powiatu miastecckiego, w: Dzieje Ziemi Miastecckiej, monografia pod red. H. Rybickiego, Poznań 1971, s. 270-293, ilustr. 20. 29) Tradycyjna kultura ludowa (Zarys wybranych zagadnień), w: Chojnice. Dzieje miasta i powiatu, monografia pod red. S. Gierszewskiego, Gdańsk 1971, s. 345-381, ryc. 16, mapki. 30) Przeobrażenia sieci osadniczej na Kujawach pod wpływem zmian środowiska geograficznego u schyłku XVIII i w pierwszej połowie XIX wieku, Prace Komisji Historii BTN, t. IX, Seria C, Nr 13, Warszawa-Poznań 1973, s. 115-150, ryc. 4. 31) Problematyka dawnej kultury ludowej mieszkańców wyspy Wolin i jej współczesne przemiany, MZP, t. 16: Szczecin 1972, s. 483-510, ryc. 39. 32) Z przeszłości etnograficznej wyspy Wolin, w: Z dziejów Ziemi Wolińskiej, monografia pod red. T. Białeckiego, Szczecin 1973, s. 499-527, ryc. 11. 33) Materiały do tradycyjnej kultury społecznej mieszkańców wyspy Wolin, MZP, t. 17: Szczecin 1973, s. 431-486, ryc. 10. 34) Wytwórczość, zdobnictwo i użytkowanie foremek oraz matryc do masła w tradycyjnej kulturze ludowej ziem Pomorza, MZP, t. 17, Szczecin 1973, s. 487-533, ryc. 53. 35) Kartogram Etnografia, w: Atlas Województwa Bydgoskiego, pod red. L. Straszewicza, Wydawn. Geologiczne, Warszawa 1973, str. 11, skala 1:200 000. 36) Z problematyki tradycyjnej kultury ludowej ziemi człuchowskiej, Koszalińskie Zeszyty Muzealne, t. 3: Koszalin 1974, s. 396-408. 37) O demonach sporzących dobytek w tradycyjnej kulturze ludowej ziem Pomorza, tamże, t. 4, Koszalin 1975, s. 163-187. 38) Tradycyjne zajęcia ludności wiejskiej na ziemi człuchowskiej, tamże, t. 4, Koszalin 1975, s. 189-214. 39) Wybrane zagadnienia tradycyjnej kultury ludowej, w: Dzieje Ziemi Człuchowskiej, monografia pod red. H. Rybickiego i E. Zdrojewskiego, Poznań 1975, s. 343-373, ryc. 12. 40) Przechowywanie, obróbka ziarna oraz potrawy mączne w tradycyjnej kulturze ludowej ziem Pomorza, MZP, t. 18: Szczecin 1975, s. 459-490, ryc. 16. 41) Wolińskie relikty tradycyjnej kultury duchowej, tamże, s. 491-525, ryc. 4. 42) Połowy i organizacja zbytu raków w kulturze ludowej ziemi człuchowskiej w drugiej połowie XIX i w początkach XX w., MZP, t. 19: Szczecin 1976, s. 529-580, ryc. 19, map 1. 43) Tradycje kulturowe osadnictwa drobnoszlacheckiego na ziemi człuchowskiej, Koszalińskie Zeszyty Muzealne, t. VI, Koszalin 1977, s. 139-170, ryc. 1, tab. 2. 44) Tradycyjne budownictwo wiejskie obszaru kamieńsko-wolińskiego na tle warunków środowiska geograficznego, MZP, t. 20: Szczecin 1977, s. 457-502, ryc. 22. 45) Struktura przestrzenna i kierunki rozwoju produkcji rolnej województwa bydgoskiego, Roczniki Rady Naukowej przy UW w Bydgoszczy, R. VI: Bydgoszcz 1978, z. 4, s. 22-37.

46) Tradycyjne budownictwo wiejskie na tle osadnictwa w zespole osadniczym Lobżenica-Dźwierzno Wielkie na Krajnie, Rocznik Nadnotecki, t. IX: 1978, nr 1, Poznań 1979, s. 26-38, 1 szkic syt. 47) Die ethnischen Verhältnisse im Czluhower Land im 18. und 19. Jahrhundert, w: Lětopis, Seria C 22, Bautzen 1979, s. 85-94, ryc. 7, map 1. 48) Zagadnienia etnografii regionu świeckiego, Dzieje Świecia nad Wisłą i jego regionu, monografia pod red. K. Jasińskiego, Warszawa-Poznań-Toruń 1980, t. 2, s. 207-235, ryc. 12. 49) Dziedziczenie gospodarstw chłopskich w tradycyjnej kulturze ludowej Krajny, Rocznik Nadnotecki, t. XI: 1980, Piła 1981, s. 21-37, ryc. 3. 50) Pogranicze etnograficzne dobrzyńsko-mazowiecko-płockie, Notatki Płockie, R. 1981, nr 2 (107), s. 13-17. 51) Osadnictwo ziemi miasteczkiej w XVIII-XIX w. na tle przemian etnicznych, MZP, t. 24: Szczecin 1982, s. 191-246, ryc. 22. 52) Wieniec w pomorskiej obrzędowości dorocznej i rodzinnej, tamże, t. 25: Szczecin 1982, s. 309-351. 53) Dziedziczenie gospodarstw chłopskich we wsiach okolic Lobżenicy na tle osadnictwa wiejskiego w drugiej połowie XIX wieku, Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie, t. XIII, Poznań 1983, s. 35-70. 54) Problem wiejskich społeczności lokalnych i regionalnych ziem Pomorza, tamże, s. 125-135. 55) Przemysł rolno-spożywczy i kierunki jego lokalizacji w regionie bydgosko-toruńsko-włocławskim, w: Współczesne Kierunki Geografii Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (Materiały I Ogólnopolskiego seminarium geograficzno-rolniczego, Toruń UMK 1984, s. 57-75. 56) Kształtowanie środowiska kulturowego wsi i jego przesłanki ekonomiczne, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Ekonomia XII, Toruń 1984, s. 79-92. 57) Planowanie rozwoju produkcji roślinnej w wiejskim zespole osadniczym Borzyszkowy-Brzeźno Szlacheckie-Lipnica na Pojezierzu Południowokaszubskim, w: Rolnictwo w planach zagospodarowania przestrzennego gmin i regionów (Materiały II Ogólnopolskiego Seminarium Geograficzno-Rolniczego, Akademia Rolnicza, Wrocław 1985, s. 120-131, tabl. 2. 58) Uprawy gryki i jej znaczenie w kulturze ludowej ziem Pomorza, MZP, t. 28: Szczecin 1986, s. 161-191. 59) Przestrzeń rolniczo-produkcyjna trójwsi: Humniska, Grabownica Starzeńska, Lalin na Pogórzu Krośnieńskim (tradycja i współczesność), w: Wybrane Zagadnienia Rolnictwa Górskiego (Materiały Ogólnopolskiego Seminarium Geograficzno-Rolniczego, Kraków 1986, s. 151-161, tabl. 7. 60) Kult Świętej Barbary w tradycji ludowej Pomorza i Kaszub, Studia Pelplińskie, t. XVI: 1985, Gdańsk 1987, s. 329-339. 61) Osadnicze i kulturowe oblicze współczesnej Polonii południowobukowińskiej w Rumunii, cz. 1: Przegląd Polonijny, R. XIII, Kraków 1987, z. 3, s. 5-20. 62) Sprawy obyczajowe na wsi krajeńskiej w świetle źródeł historycznych XVII-XVIII wieku oraz źródeł etnograficznych, Rocznik Nadnotecki, t. XIII-XIV: 1982-1983, Piła 1987, s. 79-89. 63) Geograficzne i kulturowe czynniki w kształtowaniu grup regionalnych i etnonimicznych Kociewia, cz. I, Kociewski Magazyn Regionalny, R. 1986, z. 5: Gdańsk 1988, s. 3-5. 64) Miejsce ziemi dobrzyńskiej w strukturze etnicznej ziem środkowo-północnej Polski, Rocznik Kulturalny Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, t. II,

Wrocław 1989, s. 47–67. 65) Osadnicze i kulturowe oblicze współczesnej Polonii południowobukowińskiej, cz. II, Przegląd Polonijny, Kraków 1989, R. XV: z. 1, s. 59–75. 66) Geograficzne i kulturowe czynniki w kształtowaniu grup regionalnych i etnonimicznych Kociewia, cz. II, Kociewski Magazyn Kulturalny, R. 1989, Gdańsk, z. 6, s. 2–5. 67) Szkic przemian gospodarczych obszaru Pojezierza Iławsko-Ostródzkiego, w: Ekologiczne aspekty gospodarowania na obszarach wiejskich na przykładzie Warmii i Mazur (Materiały V Ogólnopolskiego Seminarium Geograficzno-Rolniczego), Olsztyn 1989, s. 112–144. 68) Środowisko geograficzne obszaru Krajny Nakielskiej, w: Nakło nad Notecią. Dzieje miasta i okolicy, monografia pod red. J. Danielewicza, Krajeńskie Towarzystwo Kulturalne w Nakle, Inowrocław 1990, s. 11–21, map 1. 69) Dawna tradycja i współczesna kultura ludowa Krajny Nakielskiej (Zarys wybranych zagadnień), tamże, s. 43–78, ryciny na 9 tablicach. 70) Tradycje historyczne w rolnictwie, w: Gospodarka żywnościowa regionu toruńskiego, praca zbiorowa pod red. E. Skawińskiej, Toruń, UMK 1991, ss. 34–42. 71) Podziały regionalne, kulturowe i lokalne obszaru województwa toruńskiego, Przegląd Regionalny: Kujawy, Ziemia Chełmińska, Ziemia Dobrzyńska, Toruń 1993, Nr 5, s. 18–24 (Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Toruniu). 72) Zagospodarowanie obszaru Pojezierza Brodnickiego dla potrzeb turystyki, tamże, s. 25–31, mapa. 73) Kujawy i Kujawiacy w literaturze i świadomości regionalnej, cz. I: Kujawy, w: Pomorze Nadwiślańskie, Toruń 1993, nr 6, s. 63–87, Biuletyn Regionalnego Ośrodka Kulturowego w Toruniu, pod red. K. Wajdy. 74) Przemiany strukturalne rolnictwa Pojezierza Brodnickiego pod wpływem rozwoju rekreacji i turystyki, w: Rolnictwo na obszarach wielofunkcyjnych (Materiały Ogólnopolskiego Seminarium Geograficzno-Rolniczego, Kielce 1993, s. 71–75. 75) Związki osadnicze i kulturowe obszaru południowo-zachodniej Brazylii z pograniczami Argentyny, Urugwaju i Paragwaju w XVI–XIX wieku, w: 500 lat Ewangelizacji Ameryki Łacińskiej, Materiały z Sesji Misyjno-Pastoralnej OO Werbistów w Pienięźnie, Pieniężno 1993, s. 43–59. 76) Miejsce Kaboklo w rozwoju życia umysłowego w regionie południowej Brazylii, tamże, s. 61–68. 77) Wiejskie społeczności lokalne na ziemi chełmińskiej i na Kujawach oraz ich miejsce w samorządzie lokalnym, w: Rola polityki ekonomicznej w procesie transformacji systemowej, pod red. S. L. Bagdzińskiego i M. Marszałkowskiej, UMK Toruń 1993, s. 146–155. 78) Kujawy i Kujawiacy w świadomości regionalnej, cz. II: Kujawiacy, w: Pomorze Nadwiślańskie, Toruń 1993, nr 7, ss. 74–103, Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Toruniu. 79) Agro i ekoturizm w przekształceniach rolnictwa we wsiach Przyjezierza Gluszyńskiego w regionie Kujaw Borowych, Restrukturyzacja funkcjonalno-przestrzenna obszarów wiejskich Polski (ze szczególnym uwzględnieniem województw toruńskiego i wrocławskiego, UMK Toruń 1995, s. 147–155, tabel 2 (Ogólnopolskie Seminarium Geografii Rolnictwa oraz 44 Zjazdu PTG. c) P r a c e p o p u l a r n o n a u k o w e: 80) Podział

regionalny zachodnich Kujaw: Hodowla zwierząt na Kujawach Zagoplańskich: Zarys etnograficzny okolic Kruszwicy, w: Kruszwica. Zarys monograficzny, pod red. J. Grześkowiaka, TNT Toruń 1965, s. 384-386. 81) Z zagadnień etnografii ziemi dobrzyńskiej, w: Z dziejów Ziemi Dobrzyńskiej (Materiały Sesji Popularnonaukowej na 900-lecie Dobrzyń nad Wisłą), UMK Toruń 1966, s. 40-51. 82) Tradycyjne budownictwo kaszubskie w regionie Gochów i Zaborów, Pomerania, Gdańsk 1972, Nr 10, s. 10-37. 83) Zakopiańskie prezentacje muzyczne, Życie Muzyczne, Warszawa 1984, nr 1, s. 21-25, fot. 3. 84) Pieśń ludowa na Kujawach i na Pomorzu Nadwiślańskim, tamże, Warszawa 1988, nr 4, s. 13-14. 85) Lud godny zapoznania (Kujawiacy), Poznaj swój kraj, Warszawa 1988, nr 3, s. 16-17, reprodukcja. 2. d) **D o n i e s i e n i a - N e k r o l o g i**: 86) Profesor dr Bożena Stelmachowska. Wspomnienie pośmiertne oraz zestawienie prac B. Stelmachowskiej z ważniejszymi recenzjami o tychże pracach, Lud. Kwartalnik etnograficzny, t. XLIV, Wrocław 1959, s. 481-488. 87) Z problematyki etnograficznej powiatu Miastko (streszczenie referatu), Międzynarodowa Konferencja Pomorzoznawcza w Szczecinie, cz. 1: program szczegółowy, sekcja etnograficzna, Szczecin 1960, s. 109. 88) Międzynarodowa Konferencja Pomorzoznawcza w Szczecinie (wspólnie z D. Steyerem), Zapiski Historyczne, t. 26, z. 2, Toruń 1961, s. 82-84. 89) Z badań nad stosunkami ludnościowymi Elbląga w l. 1945-1960, w: Przewodnik VII Ogólnopolskiego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Naukowego w Gdańsku, cz. 1: streszczenie referatów, Gdańsk 1962, s. 153-157. 90) Z prac nad Skansenem Słowińskim w Klukach, Zapiski Koszalińskie, R. 1962, z. 2(11), s. 49-53, ryc. 1. 91) Z badań etnograficznych nad kulturą ludową ziemi złotowskiej, tamże, z. 4(12), s. 43-45. 92) Integracja kulturowa mieszkańców wschodniej części województwa koszalińskiego, Przegląd Zachodniopomorski, Szczecin 1965, z. 5, s. 71-75. 93) Etnografowie na Kaszubach Bytowskich. Z historii dotychczasowych badań, Zapiski Koszalińskie, R. 1966, nr 3(27), s. 85-92, fot. 2. 94) Das Pomoranisch-Kaschubische Skansen in Kluki, w: Lëtöpis, Seria C 13: Volkskunde, Bautzen 1970, s. 143-148, ryc. 4. 95) Z ławy akademickiej Jana Rompskiego na UMK (Wspomnienie), Pomerania, R. VII: Gdańsk 1970, Nr 3(34), s. 40-46. 96) Tradycyjne formy przechowywania i obróbki ziarna w gospodarstwie chłopskim na ziemiach pomorsko-kaszubskich (streszczenie), Sprawozdania TNT, nr 26, Warszawa-Poznań 1973, s. 63-65. 97) Znaczenie źródeł kartograficznych dla podnoszenia efektywności procesów inwestycyjnych, w: Problemy Intensyfikacji Gospodarki (Doniesienie na Sympozjum Naukowe z okazji X-lecia Wydziału Nauk Ekonomicznych UMK w Toruniu), Toruń 1978, s. 10-13. 98) Z badań etnograficznych nad regionem Gochów, Zeszyty Chojnickie, Nr VII-VIII: 1975-1976, Chojnice 1978, s. 19-28. 99) Pożegnanie Wandy Brzeskiej, Pomerania, R. XV: Gdańsk 1978, nr 4(81), s. 62-63. 100) Krajeńsko-paluckie elementy w twórczości ludowej i amatorskiej, Rocznik Nadnotecki, t. IX: 1978, z. 2: Poznań 1979, s. 81-86, ryc. 2. 101) Zastosowanie metody regresywnej w geografii

ekonomicznej, Materiały Sympozjum Naukowego na okazję X-lecia studiów ekonomicznych UMK w Toruniu, UMK, Toruń 1979, s. 48-51. 102) Wanda Brzeska (1893-1978), *Lud*, t. 53: Wrocław-Poznań 1979, s. 428-430 (In memoriam). 103) Kształtowanie środowiska kulturowego wsi Pomorza Gdańskiego (Sesja Naukowa w Gdańsku), tamże, t. 54, Wrocław-Poznań 1980, s. 351-352. 104) Sprawozdanie z sesji naukowej w Gdańsku nt. Kształtowanie środowiska kulturowego wsi w makroregionie nadmorskim, *MZP*, t. 25: Szczecin 1982, s. 447-449. 105) Nota biograficzna o Florianie Ceynowie, *Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie*, t. XIII, Poznań 1983, s. 94-96. 106) Nota biograficzna o Stefanie Bieszku, tamże, s. 96-97. 107) Wyjaśnienia wstępne do pracy Floriana Ceynowy pt. Przesady i zabobony lecznicze w powiecie puckim, tamże, s. 98-101. 108) Polacy na południowej Bukowinie w Rumunii, *Czasopismo Geograficzne*, t. LXII: Wrocław 1991, z. 4, s. 357-359. 109) Społeczności lokalne, ich miejsce w rozwoju lokalnym i samorządzie terytorialnym na obszarze wojew. toruńskiego. Tezy referatu na ogólnopolską konferencję Katedr i Zakładów Polityki Ekonomicznej nt. Rola polityki ekonomicznej w okresie transformacji systemowej, Toruń 1993, s. 21-22. e) R e c e n z j e: 110) Z wystawy strojów ludowych północnej Polski w Muzeum Pomorskim w Toruniu, w: *Lud*, t. XLI, cz. 2, Wrocław 1954, s. 1176-1178. 111) R. Jěřábek, V. Frolec, D. Holý: Podluží-Kniha o lidovém umení, Brno 1962, ss. 196, w: *Lud*, t. LII: Wrocław 1968, s. 305-307. 112) Franciszek Klonowski, Drewniane budownictwo ludowe na Mazurach i Warmii, Olsztyn 1965, ss. 247, w: *Lud*, t. LII, Wrocław 1968, s. 300-302. 113) Walerian Sobisiak, Wiejskie włókiennictwo w Wielkopolsce. Porównawcze studium historyczno-etnograficzne, *Pozn. Tow. Przyj. Nauk*, Poznań 1968, s. 264, w: *Przegląd Zachodni*, Poznań 1970, R. XXVI, nr 5-6, s. 350-352. 114) Problematyka dawnej kultury ludowej Pomorza Zachodniego, w: *PZP*, t. XV, Szczecin 1971, z. 1, s. 183-185. 115) Polemika z Marianem Frydą nt. Rok dwudziesty nad Jez. Gwiazde, Pomerania, ZK-P, Rok 1983, nr 7, s. 53. 116) Zakopiańskie prezentacje muzyczne, w: *Życie Muzyczne*, Warszawa, Rok 1984, nr 1, s. 23-25, fot. 3. 117) Kazimiera Wołos, Obrzędowość weselna na tle zmian modelu małżeństwa i rodziny na wsi (na przykładzie wsi województw koszalińskiego i słupskiego), *OBN*, Koszalin 1984, s. 154, w: *Rocznik Słupski*, Słupsk 1985, s. 245-247. 118) Henryk Jaroszyk, Etapy trudnej drogi, *KON-B-Koszalin* 1979, s. 265, w: *Rocznik Koszaliński*, nr 20, Koszalin 1987, s. 185-187. 119) Gospodarka przestrzenna i regionalna w trakcie przemian, pod red. Wojciecha Kosiedowskiego, UMK, Toruń 1995, s. 184, tablice, tabele, rysunki, w: *Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie*, t. 10, s. 475-478, Włocławek 1996.

PRZYBYŁAK RAJMUND urodził się 21 kwietnia 1957 roku w Nakle nad Notecią (powiat Wyrzysk). W 1972 r. został przyjęty bez egzaminów do Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Krzywoustego w Nakle. W

trakcie trwania nauki uczestniczył w licznych olimpiadach przedmiotowych, m.in. dwukrotnie w olimpiadach geograficznych. W 1976 r. zdał egzamin dojrzałości i podjął studia geograficzne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W trakcie trwania studiów brał aktywny udział w pracach Studenckiego Koła Naukowego Geografów działającego przy Instytucie Geografii. Jako jego członek dwukrotnie (w latach 1979 i 1980) brał udział w wyprawach polarnych na Spitsbergen. Badania tam prowadzone zostały wykorzystane do napisania pracy magisterskiej na temat klimatu lokalnego Lodowca Waldemara. Obrona pracy odbyła się we wrześniu 1980 r. Z dniem 1 stycznia 1981 r. rozpoczął pracę w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, w Zakładzie Geomorfologii i Hydrologii Niżu w Toruniu. Od maja 1981 r. do kwietnia 1982 r. odbywał służbę wojskową. Po jej ukończeniu, od 1 czerwca 1982 r. rozpoczął pracę w Zakładzie Klimatologii Instytutu Geografii UMK na stanowisku asystenta, a od 1984 r. – starszego asystenta. W tym okresie kontynuował swoje zainteresowania klimatem Spitsbergenu zrodzone w czasie wspomnianych Toruńskich Wypraw Polarnych. Badania jego skoncentrowane były na dwóch obszarach Spitsbergenu: regionie Kaffiöry, który jest obszarem badań wypraw toruńskich i regionie Hornsundu (miejsce wypraw ogólnopolskich). Ważniejszymi celami badań w regionie Kaffiöry (NW Spitsbergen) było: 1. określenie ogólnych warunków meteorologicznych panujących na nizinach nadmorskich zachodniego wybrzeża Spitsbergenu w okresie lata polarnego, 2. wydzielenie mezo- i topoklimatów, 3. szczegółowe poznanie klimatu lokalnego Lodowca Waldemara (kontynuacja badań realizowanych w trakcie wypraw z czasów studenckich) oraz 4. poznanie bilansu masy lodowców i ich ruchu. Latem 1982 r. uczestniczył w VI Toruńskiej Wyprawie Polarnej na Spitsbergen. Wiodącym obszarem jego badań klimatycznych był jednak w tym czasie region Hornsundu (S Spitsbergen). Głównym tematem badawczym było opracowanie szczegółowej charakterystyki oraz objaśnienie stosunków termiczno-wilgotnościowych na tym obszarze w cyklu rocznym i dobowym na tle czynnika dynamicznego, tj. cyrkulacji atmosferycznej. Całość wyników badań została zawarta w pracy doktorskiej pt. „Stosunki termiczno-wilgotnościowe na tle warunków cyrkulacyjnych w Hornsundzie (Spitsbergen) w okresie 1978–1983”, której obrona odbyła się 15 kwietnia 1988 r. przed Radą Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK. Uchwałą tejże Rady została ona przedstawiona do nagrody Ministra Edukacji Narodowej. Jej promotorem był doc. dr hab. Gabriel Wójcik. Praca została opublikowana w z. 2 Dokumentacji Geograficznej IGiPZ w 1992 r. Przed obroną pracy doktorskiej, oprócz wspomnianych badań polarnych, prowadził także badania dotyczące m.in. klimatu podmiejskiego Torunia (w stacji UMK w Koniczynie), Himalajów (biorąc udział w Wyprawie Na-

ukowej Uniwersytetu Śląskiego do Nepalu w 1984 r.) oraz północnego wybrzeża J. Malawi w ramach wyprawy biologiczno-geograficznej UMK „Tanganika '86” do Afryki Wschodniej w 1986 r. Po obronie pracy doktorskiej kontynuował swoje zainteresowania klimatem polarnym. W regionie Kaffiöry, podobnie jak w ubiegłych latach, brał udział w zespołowych badaniach meteorologiczno-hydrologiczno-glaciologicznych w trakcie trwania VIII Toruńskiej Wyprawy Polarnej latem 1989 r. Przywiezione bogate wyniki badań, wraz z wcześniej zgromadzonymi, pozwoliły na napisanie kilku podsumowujących artykułów. W dobie globalnego ocieplenia związanego najprawdopodobniej z powiększaniem się efektu cieplarnianego, wielkiego znaczenia nabrały badania analizujące zmienność klimatu w skali globalnej, regionalnej czy lokalnej. Fakt ten stał się bezpośrednim impulsem do zajęcia się zmiennością klimatu w Arktyce. Jednym z trudniejszych zadań w realizacji tej pracy było zebranie odpowiednich danych klimatycznych (średnich miesięcznych i dobowych), szczególnie z obszaru Arktyki Rosyjskiej i Duńskiej. Aby uzyskać te dane odbył dwa staże jednomiesięczne: w Instytucie Naukowo-Badawczym Arktyki i Antarktyki w Sankt Petersburgu (X/XI 1992 r.) oraz w Duńskim Instytucie Meteorologicznym w Kopenhadze (II 1993 r.). Szczegółowo zbadał zmienność czasową przebiegu temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w okresie od początku prowadzenia tu obserwacji instrumentalnych. Zajął się także genezą zróżnicowania przestrzennego tej zmienności na tym obszarze. Badania te były finansowane w ramach grantu KBN pt. „Porównanie klimatu Arktyki i Antarktyki”, którego kierownikiem był Prof. G. Wójcik oraz w ramach kilku grantów wewnętrznych UMK, które na ten cel otrzymał. Niektóre wyniki powyższych badań były referowane na wielu krajowych i międzynarodowych konferencjach (w Toruniu w 1993 i 1995 r., w Brnie w 1994 r., w Gdyni w 1994 i 1996 r., w Helsinkach w 1995 r., w Krakowie w 1995 r. i w Pradze w 1995 r.). Całość wyników badań opublikował w rozprawie habilitacyjnej pt. „Zmienność temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w okresie obserwacji instrumentalnych w Arktyce”. Kolokwium habilitacyjne odbył 15 kwietnia 1997 r. na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Oprócz wspomnianych badań klimatu Arktyki kontynuował także swoje zainteresowania przyczynami zmian klimatu, szczególnie koncentrując się na okresie ostatnich 100–150 lat. Jednym z ważnych antropogenicznych czynników determinujących zmienność klimatu w tym okresie jest rosnący z roku na rok efekt cieplarniany wywołany gazami śladowymi (w tym głównie CO₂). Efektem tej pracy było napisanie książki popularnonaukowej pt. „Efekt cieplarniany” (współautor K. Kożuchowski). Poza udziałem we wspomnianych 6 wy-

prawach naukowych (w tym 4 wyprawach polarnych na Spitsbergen) wielokrotnie przebywał na zagranicznych stażach naukowych, których celem było przede wszystkim zebranie danych klimatycznych i studiowanie literatury dotyczącej klimatu Arktyki. Oprócz wcześniej wspomnianych staży, bardzo owocne okazały się pobyty w Scott Polar Research Institute w Cambridge (VI 1994 i I 1995). Ponadto przebywał także na stażach w Uniwersytetach w Greifswaldzie, Berlinie i Rydze oraz w oddziale Francuskiego Instytutu Meteorologicznego w Tuluzie i w Instytucie Geofizyki Czeskiej Akademii Nauk w Pradze. Uczestniczył w 37 konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Wyniki swoich badań prezentował na większości z nich, tj. na 21 krajowych i 9 międzynarodowych konferencjach naukowych. Dwukrotnie był zapraszany do ośrodków zagranicznych w celu wygłoszenia wyników swoich badań (invited paper). Efektem badań, przeprowadzonych w kraju i za granicą, jest 87 publikacji, w tym: 2 rozprawy, 51 artykułów, 21 notatek, 9 recenzji, 2 sprawozdania i 2 prace popularnonaukowe (w tym jedna pozycja książkowa). Za działalność naukowo-badawczą otrzymał 5-krotnie nagrodę J. M. Rektora UMK oraz raz wyróżnienie. Jest członkiem wielu towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Geograficznego (od 1979 r.), Polskiego Towarzystwa Geofizycznego (od 1984 r.), Towarzystwa Naukowego w Toruniu (od 1984 r.), European Geophysical Society (od 1990 r.), American Geophysical Society (od 1992 r.), Polskiego Oddziału Międzynarodowego Towarzystwa Glacjologicznego (od 1995 r.) i New York Academy of Sciences (od 1998 r.). Ponadto jest też członkiem Komisji meteorologii i klimatologii polarnej przy Komitecie Badań Polarnych PAN (od 1993 r.).

S p i s p r a c : a) R o z p r a w y i a r t y k u ł y : 1) Letnie odmarzanie gruntu na Kaffiörze (NW Spitsbergen), VIII Sympozjum Polarne, Materiały 1, Sosnowiec, 1981, s. 163–168 (współautorzy: K. Marciniak, W. Szczepanik). 2) Stosunki termiczne sezonu letniego na Lodowcu Waldemara i nadmorskiej Nizinie Kaffiöyra (NW Spitsbergen), VIII Sympozjum Polarne, Materiały 1, Sosnowiec, 1981, s. 21–32 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak). 3) Meteorological conditions in the Kaffiöyra /NW Spitsbergen/ since 7th July to 5th September 1979, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Geografia XVIII, Toruń, 1983, s. 113–123 (współautor: K. Marciniak). 4) Wilgotność powietrza w sezonie letnim na nizinie nadmorskiej Kaffiöyra i lodowcu Waldemara /NW Spitsbergen/, Polskie badania polarne 1970–1982, Rozprawy UMK, X Sympozjum Polarne, Toruń, 1983, s. 187–199 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak). 5) Temperatura powietrza na Lodowcu Elizy i Lodowcu Waldemara /NW Spitsbergen/ w sezonie letnim – studium porównawcze, XII Sympozjum Polarne, Materiały, Szczecin, 1985, s. 31–42 (współautorzy: K. Marciniak, W. Marszelewski). 6) Atmospheric precipitation

of the summer season in the Kaffiöyra region /North-West Spitsbergen/, *Pol. Polar Res.*, vol. 6, No. 4, 1985, s. 543–559 (współautor: K. Marciniak). 7) Pionowe gradienty temperatury powietrza na lodowcu Waldemara /Ziemia Oskara II, Spitsbergen/, XII Sympozjum Polarne, Materiały, Szczecin, 1985, s. 67–74 (współautor: G. Wójcik). 8) Przyczyny zmian klimatu i zlodowaceń w plejstocenie, *Czasop. Geogr.*, z. 3, 1986, s. 393–418. 9) Zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza w sezonie letnim na zachodnim wybrzeżu Spitsbergenu, XIV Sympozjum Polarne, Lublin, 1987, s. 168–173 (współautor: K. Marciniak). 10) Zróżnicowanie temperatury powierzchni czynnej lodowca Aavatsmarka /Ziemia Oscara II, NW Spitsbergen/ w zależności od ekspozycji, XIV Sympozjum Polarne, Lublin, 1987, s. 128–132 (współautor: G. Wójcik). 11) The dynamics of summer ground thawing in the Kaffiöyra Plain /NW Spitsbergen/, V International Conference on Permafrost, Trondheim, Norway 1988, Proceedings volume 1, 1988, s. 406–411 (współautorzy: K. Marciniak, W. Szczepanik). 12) Time and spatial variation of temperature of active layer in summer on the Kaffiöyra Plain /NW Spitsbergen/, V International Conference on Permafrost, Trondheim, Norway 1988, Proceedings volume 1, 1988, s. 499–504 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak). 13) Spatial differentiation of the depth of summer ground thawing in northern part of Kaffiöyra (NW Spitsbergen) in 1982 and 1989, Polar session – Periglacial phenomena of western Spitsbergen, Lublin, Poland – April 1990, Wyprawy Geograficzne na Spitsbergen, Instytut Nauk o Ziemi UMCS, Lublin, 1990, s. 253–266 (współautor: K. Marciniak). 14) Year-to-year changes of ground temperature in the period 1975–1989 on the Kaffiöyra Plain (NW Spitsbergen), Polar session – Periglacial phenomena of western Spitsbergen, Lublin, Poland – April 1990, Wyprawy Geograficzne na Spitsbergen, Instytut Nauk o Ziemi UMCS, Lublin, 1990, s. 233–243 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak, M. Kejna). 15) A dynamics of summer ground thawing due to meteorological conditions on the basis of Kaffiöyra Plain studies (NW Spitsbergen) in the period 1979–1989, Polar session – Periglacial phenomena of western Spitsbergen, Lublin, Poland – April 1990, Wyprawy Geograficzne na Spitsbergen, Instytut Nauk o Ziemi UMCS, Lublin, 1990, s. 267–278 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak, M. Kejna). 16) Warunki meteorologiczne na Równinie Kaffiöyra /NW Spitsbergen/ w okresie 5 VII–7 IX 1980 r., *Acta Univ. Nicolai Copernici, Geografia* 22, Toruń, 1991, s. 97–108 (współautor: K. Marciniak). 17) Vertical ground temperature distribution in some chosen ecotopes on Kaffiöyra (NW Spitsbergen) in the summer of 1989, Wyprawy Geograficzne na Spitsbergen, Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej, Lublin, 1991, s. 277–288 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 18) Dobowe przebiegi temperatury powietrza ze szczególnym uwzględnieniem okresu nocy polarnej w Hornsundzie /SW Spitsbergen/, *Acta Univ. Wratislaviensis*, No 1213, Wrocław, 1991, s. 365–376. 19) Mezoklimatyczne i topoklimatyczne jednostki w regionie Kaffiöyry (NW Spitsbergen), *Acta Univ. Wratislaviensis*, No 1213, Wrocław, 1991, s. 323–342 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak).

niak). 20) Warunki meteorologiczne na Równinie Kaffiöyra /NW Spitsbergen/ w okresie 14.07–9.09.1982, *Acta Univ. Nicolai Copernici, Geografia* 22, Toruń, 1991, s. 109–124 (współautor: G. Wójcik). 21) Stosunki termiczno-wilgotnościowe na tle warunków cyrkulacyjnych w Hornsundzie /Spitsbergen/ w okresie 1978–1983, *Dokumentacja Geogr.*, nr 2., 1992, ss. 105. 22) Warunki termiczne i opadowe w Koniczynie (Równina Chelmszyńska) w okresie 1986–1989, *Acta Univ. Nicolai Copernici, Biologia* XLI, z. 80, Toruń, 1992, s. 51–59 (współautor: K. Marciniak). 23) Zróznicowanie przestrzenne temperatury powietrza w strefie wybrzeża regionu Kaffiöyry (NW Spitsbergen) w czasie lata polarnego, *Problemy klimatologii polarnej*, 2, *Materiały II Seminarium Meteorologii i Klimatologii Polarnej*, Gdynia, 1992, s. 111–120 (współautor: K. Marciniak). 24) Spatial differentiation of air temperature and relative humidity on western coast of Spitsbergen in 1979–1983, *Pol. Polar Res.*, vol. 13, No. 2, 1992, s. 113–130. 25) Zmiany koncentracji CO₂ w okresie obserwacji instrumentalnych i ich wpływ na klimat, *Przegl. Geogr.*, z. 3/4, 1992, s. 293–309. 26) Zmiany koncentracji CO₂ w okresie przedindustrialdnym i jej związku z klimatem, *Czasop. Geogr.*, z. 2, 1992, s. 209–221. 27) Opady a cyrkulacja atmosferyczna na zachodnim wybrzeżu Spitsbergenu w okresie 1979–1985, *Problemy klimatologii polarnej*, 2, *Materiały II Seminarium Meteorologii i Klimatologii Polarnej*, Gdynia, 1992, s. 85–95 (współautor: K. Marciniak). 28) Temperatura i opady a cyrkulacja atmosferyczna w regionie Kaffiöyry (NW Spitsbergen) w sezonie letnim w okresie 1975–1989, *Problemy klimatologii polarnej*, 2, *Materiały II Seminarium Meteorologii i Klimatologii Polarnej*, Gdynia, 1992, s. 96–102 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak, M. Kejna). 29) Temperatura gruntu w wybranych ekotopach na Równinie Kaffiöyry (NW Spitsbergen) w lecie 1989 r., *Wyniki badań VIII Toruńskiej Wyprawy Polarnej Spitsbergen '89*, UMK Toruń, 1993, s. 47–64 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 30) Dynamika warunków meteorologicznych na Równinie Kaffiöyry (NW Spitsbergen) w okresie 8.07–7.09 1989 r., *Wyniki badań VIII Toruńskiej Wyprawy Polarnej Spitsbergen '89*, UMK Toruń, 1993, s. 31–46 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 31) Modele klimatyczne i ich wykorzystanie do prognoz zmian klimatu, *Przegl. Geogr.*, z. 1–2, 1993, s. 163–176. 32) Warunki meteorologiczne w Matemie (Tanzania Południowa) w okresie 16–26 XI 1986 r., *Acta Univ. Nicolai Copernici, Geografia* 24, Toruń, 1993, s. 147–158. 33) Wpływ aktywności słonecznej na temperaturę i wilgotność powietrza w Hornsundzie, *Acta Univ. Nicolai Copernici, Geografia* 24, Toruń, 1993, s. 27–41. 34) Termiczno-wilgotnościowa stratyfikacja w przyziemnej warstwie powietrza nad moreną i lodowcem w regionie Ziemi Oskara II (NW Spitsbergen) w sezonie letnim 1989 r., *Wyniki badań VIII Toruńskiej Wyprawy Polarnej Spitsbergen '89*, UMK Toruń, 1993, s. 65–82 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 35) Mezo- i topoklimaty regionu Kaffiöyry (NW Spitsbergen), *Wyniki badań VIII Toruńskiej Wyprawy Polarnej Spitsbergen '89*, UMK Toruń, 1993, s. 83–112 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak, M. Kejna). 36) Trends

and cyclic behaviour of air temperature and precipitation in the Atlantic-European area of the Arctic, [w:] Contemporary Climatology, Proceedings of the meeting of the Commission on Climatology of the International Geographical Union, 15–20 August 1994, Brno, Czech Republic, 1994, s. 479–485 (współautor: J. Usowicz).

37) Scenariusze zmian temperatury powietrza w Europie Północnej związane z globalnym ociepleniem, [w:] Współczesne zmiany klimatyczne. Klimat Polski i regionu Morza Bałtyckiego na tle zmian globalnych, Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia t. (CCXXVI) 152, Szczecin, 1994, s. 171–182 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak).

38) Charakterystyka termiczna grup i form cyrkulacji w atlantyckim regionie Arktyki w okresie 1951–1990, Problemy klimatologii polarnej, 4, Materiały IV Seminarium Meteorologii Polarnej, Gdynia, 1994, s. 105–118.

39) Warunki meteorologiczne w regionie Kaffiöry (NW Spitsbergen) a natężenie przepływu w cieku Waldemar Północny (zlewnia rzeki Waldemara), Problemy klimatologii polarnej, 4, Materiały IV Seminarium Meteorologii Polarnej, Gdynia, 1994, s. 155–168 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna).

40) Scenarios of Arctic air temperature and precipitation in a warmer world based on instrumental data, [w:] International Conference on Past, Present and Future Climate, Proceedings of the SILMU conference held in Helsinki, Finland, 22–25 August 1995, 1995, s. 298–301.

41) Trends and fluctuations of maximum and minimum air temperatures in the Arctic over the period 1951–1990, [w:] Regional workshop on climate variability and climate change vulnerability and adaptation, Praha, Czech Republic, September 11–16, 1995, 1995, ss. 7.

42) Air temperature and precipitation variability in the Arctic over the period 1961–1990, [w:] Obrębska-Starkel B. i Niedźwiedz T. (red.) Proceedings of the International conference on climate dynamics and the global change perspective, Cracow, October 17–20 1995, Zesz. Nauk. UJ., Prace Geograficzne, z. 102, s. 375–382.

43) Trends and fluctuations of maximum and minimum air temperatures in the Arctic over the period 1951–1990, [w:] I. Nemesova (red.) Climate variability and climate change vulnerability and adaptation, Proceedings of the Regional Workshop, Prague, Czech Republic, September 11–15, 1995, Prague 1996, s. 93–99.

44) Średnie sezonowe i roczne amplitudy dobowe temperatury powietrza i trendy ich zmian w Arktyce w okresie 1951–1990, Problemy klimatologii polarnej, 6, Gdynia, 1996, s. 23–38.

45) Zmienność temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w okresie obserwacji instrumentalnych w Arktyce, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Kopernika, Toruń 1996, ss. 280.

46) Zmienność cyrkulacji atmosferycznej w Arktyce w okresie 1939–1990, Problemy klimatologii polarnej, 5, Toruń, 1996 s. 133–147.

47) Stosunki termiczne i opadowe w Arktyce w okresie 1961–1990, Problemy klimatologii polarnej, 5, Toruń, 1996, s. 89–131.

48) Spatial and temporal changes in extreme air temperatures in the Arctic over the period 1951–1990, Int. J. of Climatology, 17, 615–634.

49) Spatial variations of air temperature in the Arctic in 1951–1990, Polish Polar Research, 18, 1, s. 41–63.

50) Związki przestrzenne opadów atmo-

sferycznych w Arktyce w okresie 1951–1990, *Problemy klimatologii polarnej*, 7, Gdynia, 1997, s. 41–54. 51) Variation of air temperature in the non-Russian Arctic in the period 1951–1995, [in:] P. Głowacki (red.) *Polish Polar Studies. 24th Polar Symposium*, Warszawa 1997, Institute of Geophysics of the Polish Academy of Sciences, Warszawa, 1997, s. 207–214. 52) Częstość i intensywność inwersji temperatury powietrza w sezonie letnim w regionie Kaffiöry (NW Spitsbergen), *Problemy klimatologii polarnej*, 3, s. 49–68 (współautorzy: G. Wójcik i K. Marciniak). 53) Contemporary variations in Antarctic air temperature and sea-ice cover – a review, [in:] P. Głowacki i J. Bednarek (red) *Polish Polar Studies. 25th Polar Symposium*, Warszawa 1998, Institute of Geophysics of the Polish Academy of Sciences, Warszawa, 1998, s. 193–203. b) N o t a t k i n a u k o w e: 54) Metody fizyczne i izotopowo-geochemiczne w badaniach paleoglacjologicznych, *Czasop. Geogr.*, z. 1, 1982, s. 75–79. 55) Udział SKNG UMK w wyprawach polarnych na Spitsbergen w latach 1975–1980, *Czasop. Geogr.*, z. 4, 1983, s. 563–566. 56) Precipitation during summer season in Kaffiöyra region (Oscar II Land) in comparison to precipitation in rest of Spitsbergen, *Symposium „Spitsbergen 4”*, Instytut Ekologii PAN, Dziekanów Leśny k. Warszawy, 1984, s. 17 (współautor: K. Marciniak). 57) Zróżnicowanie przestrzenne temperatury i wilgotności powietrza w przebiegu rocznym na zachodnim wybrzeżu Spitsbergenu, *XVI Symposium Polarne, Dorobek i perspektywy polskich badań polarnych*, *Rozprawy UMK*, Toruń, 1989, s. 161–163. 58) Zróżnicowanie temperatury i prężności pary wodnej w sezonie letnim pomiędzy równiną Kaffiöry i lodowcem Waldemara /NW Spitsbergen/, *XVI Symposium Polarne, Dorobek i perspektywy polskich badań polarnych*, *Rozprawy UMK*, Toruń, 1989, s. 170–172 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak, M. Kejna). 59) Daily courses of air temperature at Hornsund (Spitzbergen) during a polar night, *Annales Geophysicae – Special issue, XV General Assembly EGS*, Copenhagen, 23–27 April 1990, 1990, s. 184. 60) Zróżnicowanie temperatury gruntu na Kaffiörze (NW Spitsbergen) w lecie 1989 r. (s. 17). The differentiation of the ground temperature in Kaffiöyra (NW Spitsbergen) in the summer of 1989 (s. 57), *XVIII Symposium Polarne, Abstrakty, Szczecin-Świnoujście 10–12 V 1991 r.*, 1991 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 61) Przebieg odmarzania gruntu na równinie Kaffiöry (NW Spitsbergen) w lecie 1989 r. (s. 27). A run of ground thawing in the Kaffiöyra (NW Spitsbergen) in summer of 1989 (s. 68), *XVIII Symposium Polarne, Abstrakty, Szczecin-Świnoujście 10–12 V 1991*, 1991 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 62) Warunki meteorologiczne na równinie Kaffiöry (NW Spitsbergen) w sezonie letnim 1989 (s. 26). Weather conditions in the Kaffiöyra Plain (NW Spitsbergen) in the summer season of 1989 (s. 67), *XVIII Symposium Polarne, Abstrakty, Szczecin-Świnoujście 10–12 V 1991*, 1991 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 63) Częstość występowania typów cyrkulacji w Hornsundzie (Spitsbergen) w okresie 1979–1983 (s. 34). Frequency of occurrence of circulation types at Hornsund (Spitsbergen) in the period 1979–1983

(s. 75), XVIII Sympozjum Polarne, Abstrakty, Szczecin-Świnoujście 10-12 V 1991, 1991. 64) Przebieg roczny amplitudy dobowej temperatury powietrza w Hornsundzie (Spitsbergen) w okresie 1979-1983 (s. 35). Annual course of daily amplitude of air temperature at Hornsund (Spitsbergen) in the period 1979-1983 (s. 76), XVIII Sympozjum Polarne, Abstrakty, Szczecin-Świnoujście 10-12 V 1991, 1991. 65) Termiczno-wilgotnościowa stratyfikacja powietrza w regionie Kaffiöyry (NW Spitsbergen) w sezonie letnim 1989 (s. 36). The temperature and humidity stratification of air in the Kaffiöyra region (NW Spitsbergen) in the summer of 1989 (s. 77), XVIII Sympozjum Polarne, Abstrakty, Szczecin-Świnoujście 10-12 V 1991, 1991 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 66) Possible changes of the air temperature in Northern Europe connected with global warming, *Annales Geophysicae*, Supplement to Volume 9, XVI General Assembly EGS, Wiesbaden 22-26 April 1991, 1991, s. C136 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak). 67) The vertical distributions of air temperature and humidity in the Kaffiöyra region (NW Spitsbergen) in the polar summer, 27th International Geographical Congress, Technical Program Abstracts, Waszyngton 1992, 1992, s. 515 (współautorzy: K. Marciniak, M. Kejna). 68) Zmienność temperatury powietrza w atlantyckim regionie Arktyki, [w:] *Działalność naukowa Profesora Władysława Gorczyńskiego i jej kontynuacja*, Sympozjum w Uniwersytecie M. Kopernika, Toruń 16-17 września 1993 roku, Streszczenia referatów, 1993, s. 104-107 (współautor: J. Usowicz). 69) An attempt of estimation of air temperature change in Northern Europe connected with global warming, [w:] *Global warming and contemporary climatic changes in Poland*, International conference Szczecin the University 31 May-1 June 1993, 1993, s. 10-12 (współautorzy: G. Wójcik, K. Marciniak). 70) Forecasting of air temperature in the Atlantic region of Arctic by using level-crossing theory of stochastic processes, *Annales Geophysicae*, Part II, Oceans, Atmosphere, Hydrology & Nonlinear Geophysics, Supplement II 4, 12, 1994, s. C282 (współautor: J. Usowicz). 71) Air temperature and precipitation in the Arctic over the period 1961-1990, [w:] „Climate dynamics and the global change perspective”, International Conference, 17-20 October 1995, Cracow, Abstracts, 1995, s. 49. 72) Variation of air temperature over the period of instrumental observations in the Arctic, [w:] *Proceedings of „The second international climate and history conference”*, CRU UEA, Norwich, 7-11 Sept. 1998, s. 27. 73) Wavelet analysis of the Arctic temperature time series, [w:] *Proceedings of „The second international climate and history conference”*, CRU UEA, Norwich, 7-11 Sept. 1998, s. 50-51 (współautor J. Usowicz). 74) Contemporary variations in Antarctic air temperature and sea-ice cover - a review, XXV Sympozjum Polarne, Materiały konferencyjne, Warszawa, s. 52. c) S p r a w o z d a n i a: 75) X Sympozjum Polarne, *Przegląd Geogr.*, z. 3-4, 1984, s. 212-215. 76) Wyprawa naukowa „Tanganika 6”, *Czasop. Geogr.*, z. 1, 1989, s. 119-121. d) R e c e n z j e: 77) *Antropogiennyje izmieniennija klimata*, red. M. I. Budyko i J. A. Izrael, *Gidromietieoizdat*, Leningrad

1987, s. 406, *Czasop. Geogr.*, z. 4, 1989, s. 476–478. 78) Abrupt Climatic Change – Evidence and Implications, red. W. H. Berger i L. D. Labeyrie, D. Reidel Publishing Company, Holland 1987, s. 425, *Czasop. Geogr.*, z. 3/4, 1990, s. 216–218. 79) Arctic air pollution, B. Stonehouse (red.), Cambridge University Press, Cambridge–New York–Melbourne 1986, pp. 328, *Czasop. Geogr.*, z. 1–2, 1991, s. 120–122. 80) Czuwstwielnost' klimata, Gidromietieoizdat, Leningrad 1986, pp. 224, author: K. Ja. Vinnikov, *Przegl. Geof.*, z. 2, 1991, s. 180–181. 81) Glacier Fluctuations and Climatic Changes, J. Oerlemans (red.), Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, London, 1989, pp. 417, *Czasop. Geogr.*, z. 2, 1992, s. 248–250. 82) Lecture Notes in Earth Sciences, t. 16, H. Wanner i U. Siegenthaler (red.), Long and Short Term Variability of Climate, Springer-Verlag 1988, s. 175, *Czasop. Geogr.*, z. 1, 1992, s. 128–129. 83) Climate Change, The IPCC Scientific Assessment, J. T. Houghton i in. (red.), Cambridge University Press, Cambridge 1990, ss. 365, *Czasop. Geogr.*, z. 3–4, 1992, s. 393–394. 84) The climates of Canada, D. Phillips, Minister of Supply and Services Canada, 1990, ss. 176, *Czasop. Geogr.*, z. 3–4, 1993, s. 365–366. 85) Arctic Research: Advances and Prospects. Proceedings of the „Conference of Arctic and Nordic Countries on coordination of research in the Arctic”, Leningrad, December 1988, V. M. Kotlyakov and V. E. Sokolov (red.), Izd. „Nauka”, Moskwa 1990, Part 1, ss. 366, Part 2, ss. 447, *Czasop. Geogr.*, z. 1, 1994, s. 82–84. e) P o p u l a r n o n a u k o w e: 86) Czy klimat Ziemi się ociepla?, *Problemy*, Nr. 5, 1992, s. 26–28. 87) Efekt cieplarniany, *Wiedza Powszechna*, Warszawa, 1995, ss. 220 (współautor: K. Kożuchowski).

**WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1998**

ZAPISKI HISTORYCZNE

Tom 63, z. 1, Toruń 1998, ss. 224.

Tom 63, z. 2, Toruń 1998, ss. 240.

Tom 63, z. 3-4, Toruń 1998, ss. 376.

FONTES

T. 84

Metryka uczniów Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego 1600-1817,
cz. 2 (1718-1817), wyd. Z. H. Nowak i J. Tandecki, Toruń 1998,
ss. 294.

T. 86

Akta wizytacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltyń-
skiej z 1761 roku, wyd. S. Litak, Toruń 1998, ss. XCVI + 334 + mapa.

ROCZNIKI

R. 88, z. 2

DYBAŚ BOGUSŁAW: Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów bu-
dowy fortyfikacji stałych w państwie polsko-litewskim w XVII wieku,
Toruń 1998, ss. 382 + 55 il. + mapa.

PRACE POPULARNONAUKOWE

Nr 65

Zabytki Polski Północnej nr 10

DOMASŁOWSKI JERZY, JARZEWICZ JAROSŁAW: Kościół Najświęt-
szej Marii Panny w Toruniu, Toruń 1998, ss. 192 + 46 fot.

MATERIAŁY Z KONFERENCJI

Czterechsetlecie zawarcia unii brzeskiej 1596–1996, pod red. S. Alexandrowicza i T. Kempy, Toruń 1998, ss. 167.

WYDAWNICTWA OGÓLNE

(poza seriami)

Toruń i miasta ziemi chełmińskiej na rysunkach Jerzego Fryderyka Steinera z pierwszej połowy XVIII wieku (tzw. Album Steinera), pod red. M. Biskupa, Toruń 1998, ss. 267.

Toruń – miasto i ludzie na dawnej fotografii (do 1939 r.), pod red. M. Biskupa, Toruń 1998, ss. 318 (wznowienie).

SAWICKI JAN: Michał Römer a problemy narodowościowe na ziemiach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego, Toruń 1998, ss. 154.

SPRAWOZDANIA TNT

Nr 51 (za okres 1 I 1997 – 31 XII 1997), Toruń 1998, ss. 80.

Biblioteka Główna UMK

300001622478

